

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL

II. évfolyam 4. szám

2003. november

FELDERÍTŐ
SZEMLE

BUDAPEST

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal kiadványa

Felelős kiadó:

Morber Ferenc vezérőrnagy, főigazgató

Szerkesztő Bizottság

Elnök:

Tóth András mk. ezredes

Tagok:

Kis-Benedek József ezredes

Sztyéhlik László mk. alezredes

Dr. Czuth László nyá. mk. ezredes

Tördelőszerkesztő:

Gerencsérné Tóth Krisztina törzsőrmester

A kötetet szerkesztette és sajtó alá rendezte:

Vass Jenő alezredes

Készült 250 példányban, az MK KFH nyomdájában

ISSN 1588-242X

Felelős szerkesztő: Vass Jenő alezredes

TARTALOM

MADARÁSZ KÁROLY MK. DANDÁRTÁBORNOK	
TUDOMÁNYOS KONFERENCIA A FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSRÓL	5
MORBER FERENC VEZÉRŐRNAGY	
TEVÉKENYSÉGÜNK SZILÁRD ALAP AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSHEZ	6
DR. JAKUS JÁNOS ALEZREDES	
SZEREPVÁLLALÁS A NEMZETKÖZI VÁLSÁGKEZELŐ ÉS BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN	8
BALI JÓZSEF	
A VÁLSÁGKEZELÉSBEN ÉS A BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN VALÓ MAGYAR RÉSZVÉTEL VÉDELEMPOLITIKAI ÖSSZEFÜGGÉSEI.....	26
DR. TÁLAS PÉTER	
A VÁLSÁGKEZELŐ MISSZIÓKBAN VALÓ RÉSZVÉTEL BIZTONSÁGPOLITIKAI VETÜLETEI	34
KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES	
A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK ÉS A FELDERÍTÉS.....	39
TÁNCZOS LÁSZLÓ DANDÁRTÁBORNOK	
A KATONAI VEZETÉS ELVÁRÁSAI A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN	57
TÓTH ANDRÁS MK. EZREDES	
A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA	63

HALÁSZ ISTVÁN EZREDES	
A HARCÁSZATI FELDERÍTÉS HELYE ÉS SZEREPE	
A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEKBEN.....	75
BOROS-LESKÓ GÉZA EZREDES	
A VÁLSÁGKEZELŐ ÉS BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEK	
ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK ÉS IRÁNYÍTÁSÁNAK	
HONI TAPASZTALATAI	82
DR. VÁRHEGYI ISTVÁN NYÁ. EZREDES CSC	
AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS FONTOS ELEME	
A RÁDIÓFELDERÍTÉS	87
MARTON CSABA MK. ALEZREDES	
A BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEK	
RÁDIÓELEKTRONIKAI FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA.....	103
SZABÓ JÓZSEF MK. ŐRNAGY	
A KONTINGENSPARANCSNOK FELDERÍTÉSI IGÉNYEI	113
SMODICS GYÖRGY RENDŐR ŐRNAGY	
A NEMZETKÖZI RENDŐRI ERŐK HOZZÁJÁRULÁSA	
A MAGYAR KONTINGENS BIZTONSÁGÁNAK	
SZAVATOLÁSÁHOZ.....	116
DR. SZTERNÁK GYÖRGY EZREDES CSC	
GONDOLATOK A VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEKRŐL.....	120
SZILVÁGYI TIBOR MK. ŐRNAGY	
A KOSZOVÓI VÁLSÁGKEZELÉS TANULSÁGAI.....	132
JUHÁSZ ISTVÁN DANDÁRTÁBORNOK	
A FELDERÍTÉSI INFORMÁCIÓK BIZTOSÍTÁSA –	
LÉTKÉRDÉS	143

MADARÁSZ KÁROLY MK. DANDÁRTÁBORNOK

TUDOMÁNYOS KONFERENCIA A FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSRÓL

Tisztelt Olvasó!

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal vezetése és Tudományos Tanácsa a közelmúltban tudományos konferenciát rendezett VÁLSÁGKEZELŐ ÉS BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA címmel. A téma aktualitását és fontosságát jelezte a tanácskozás iránt megnyilvánult figyelem és széles körű érdeklődés, valamint a részt vevők nagy száma, akik személyükben képviselték a katonai felderítő szakma szerteágazó alrendszereit is. Köszönet illeti a katonai vezetőket és biztonságpolitikai szakértőket, akik előadásaikkal jelentős mértékben hozzájárultak a tanácskozás sikeréhez, tudományos jellegének erősítéséhez.

A tudományos konferencia megrendezésével nem az „önmegvalósítás” szándéka vezérelt bennünket, hanem az a cél, hogy növeljük az effajta tevékenységben érintettek felelősségérzetét, és „tudományos izgalmi állapotba” hozzuk a tanácskozás résztvevőit. Úgy gondoltuk és gondoljuk, hogy ezeket a feladatokat nem a felderítőknak, hanem a felderítőkkal és együttműködésben kell megoldani, s ehhez tudományos kutatóhelyként mi is hozzá kívánunk járulni.

A konferencia elé kitűzött célt elértük. Nem gondoltuk azt, hogy egyetlen tanácskozással képesek leszünk a problémákat, gondokat megoldani. Viszont határozott törekvésünk volt, hogy minden érintettet az elhangzottak továbbgondolására készítsünk, és aki a témák kapcsán megfogalmazódott gondolatait, véleményét, észrevételeit és javaslatait eljuttatja hozzánk, azokat publikáljuk.

Ezt segítő döntött úgy a Hivatal vezetése és Tudományos Tanácsa, hogy a tudományos konferencián elhangzott előadásokat és hozzászólásokat szerkesztett formában a Felderítő Szemle lapjain megjelentetjük. Ezáltal még többen ismerkedhetnek meg azokkal a gondolatokkal, amelyeket a 21. század első évtizedében előtérbe került válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő támogatásának szervezése és végrehajtása során érdemes figyelembe venni.

Mint a Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsának elnöke és a tudományos konferencia levezetője, ajánlom e kötetet mindenkinek, aki szolgálati feladatai során az ebben található gondolatokat hasznosítani akarja, továbbá a téma iránt érdeklődőknek, akik figyelemmel kísérik napjaink válságkezelő és béketámogató műveleteit, valamint a terrorizmus elleni nemzetközi összefogás történéseit.

Jó olvasást, kellemes és hasznos időtöltést kívánok!

MORBER FERENC VEZÉRŐRNAGY

TEVÉKENYSÉGÜNK SZILÁRD ALAP AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSHEZ*

**Tisztelt Tudományos Konferencia!
Tábornok és Tiszt Urak!
Kedves Vendégeink!**

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatalának vezetése nevében tisztelettel köszöntöm mai konferenciánk valamennyi résztvevőjét. Köszönöm, hogy elfogadták meghívásunkat. Külön köszönöm az egyes témák előadóinak, hogy eleget téve felkérésünknek, megosztják velünk tudásukat, vagy éppen személyes tapasztalataikat.

Jóleső érzéssel nyugtáztam azt az érzékelhető érdeklődést, amely konferenciánk iránt már előzetesen is megnyilvánult. Ez azért is jólesik nekünk, mert amióta a Honvédelmi Miniszter Úr a 74/2002. számú határozatával a Hivatal tudományos kutatóhellyé nyilvánította, ez az első olyan alkalom, amikor valóban olyan témákat boncolgathatunk, amelyeknek részletes kifejtését, közreadható tapasztalatainak elemzését tudományos alapossággal végezhetjük el, azok mielőbbi felhasználásának szándékával.

A mai tanácskozás fontos számunkra olyan megközelítésben is, hogy a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar illetékes szervei a válságkezelő és békefenntartó műveletek felderítő támogatásának egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, amelyet jól tükröz a legutóbbi ilyen feladat-végrehajtás, a már Irakban szolgálatot teljesítő magyar kontingens felállítása és azóta végzett tevékenysége.

Bizonyos vagyok abban, hogy a ma elhangzó előadások után tiszta kép rajzolódik ki a válságkezelés és béketámogatás terén meglévő képességeinkről. Nevezetesen arról, hogy egy adott műveleti területen a felderítés és a hírszerzés szerepének növelésével, a megszerzett információk felhasználási hatékonyságának fokozásával létfontosságú támogatást lehet biztosítani a feladatban részt vevő erőknél.

Köztudomású ebben a körben, hogy az elmúlt évtized során a NATO-tagországok fegyveres erőinek feladatrendszerében elsődleges jelentőségűvé váltak a különféle válságkezelő és béketámogató műveletek. A közelmúlt számos fegyveres összecsapását nemzetközi katonai fellépés követte, amelyekben az alkalmazott módszerek a humanitárius segélynyújtástól a közvetlen fegyveres beavatkozásig terjedtek. Ezeknek a műveleteknek talán legfontosabb jellemzője az,

* Az MK Katonai Felderítő Hivatal főigazgatójának megnyitó beszéde a tudományos konferencián.

hogy általában nem tekinthetők hagyományos értelemben vett fegyveres harcnak. Az esetek többségében nincs reguláris erőkből álló ellenség, sőt sok esetben nincs nevesíthető szembenálló erő sem. A műveletek a civil lakossággal szoros interakcióban, a lakosság védelmében zajlanak, miközben a válságkezelő erőkre éppen az ott meghúzódo ellenséges csoportok gerilla-, illetve terrorista akciói jelentenek konkrét fenyegetést. Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a nemzetközi válságkezelő műveletek speciális, a hagyományos felderítő biztosítástól lényegesen eltérő, mind szemléletében, mind gyakorlati megvalósításában más felderítő támogatást igényelnek.

Ha az elmúlt egy évtized válságkezelő és béketámogató műveleteit vizsgáljuk, azok tapasztalatai azt mutatják, hogy a hagyományos harcászati felderítés erői és eszközei a hadművelleti terület polgári lakossága körében titokban szerveződő ellenállás, illetve gerillatevékenység ellen nem kellően hatékonyak. Egyértelműen igazolódott, hogy a műveletekben részt vevő erők tevékenységének felderítő biztosításához szükség van más hírszerzési eljárások alkalmazására is. Ezt felismerve, a NATO felderítő doktrínája a többnemzetiségű válságkezelő és béketámogató műveletek esetében napjainkban már a hatékony nemzeti hírszerzési hozzájáruláson, a hadszíntéren zajló, emberi erővel folytatott hírszerzési eljárásokon és a hagyományos harcászati felderítési módszereken alapuló kombinált felderítő biztosítást ír elő. Megalapozottan, mivel a korábbi műveletekben részt vett NATO-tagországok haderejében kialakultak a kombinált felderítő biztosítás tervezésének, szervezésének és gyakorlati végrehajtásának szoros nemzetközi együttműködésen alapuló módszerei.

Ennek a gyakorlatnak az átvétele – részben a NATO-elvekhez való igazodás kötelezettsége miatt, részben a válságkezelő és béketámogató műveletekben részt vevő mindenkori magyar kontingens biztonsága érdekében – a döntéshozatalban érintett valamennyi vezető szerv tevékenységének fontos alkotóeleme.

Biztos vagyok abban, hogy a mai konferencia végkicsengése megerősíti a felderítés és a hírszerzés szerepének fontosságát a válságkezelő és béketámogató műveletekben. Továbbá abban is, hogy közös gondolkodásunk, a mai alkotó véleménycsere hozzá fog járulni az érintett szervek folyamatosan erősödő együttműködéséhez. Az alkotás örömét kiváltó, sikeres tanácskozást kívánok!

DR. JAKUS JÁNOS ALEZREDES

SZEREPVÁLLALÁS A NEMZETKÖZI VÁLSÁGKEZELŐ ÉS BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN*

A nemzetközi válságkezelő és béketámogató műveletek jellege az utóbbi tíz évben jelentősen megváltozott. A hagyományos, ENSZ által vezetett műveletekre jellemző feladatok mellett a megelőzés, illetve a konfliktus utáni rehabilitáció előtérbe kerülésével a NATO, az EU és az EBESZ vezette missziók mandátuma és tevékenységi köre kibővült.

- A válságok kezelésének meghatározott szakaszában, a katonai béketámogató műveletek mellett egyre inkább kiemelkedő szerepet játszik a rendészeti és egyéb, polgári jellegű tevékenység. A feladatok ellátása katonai és nem katonai speciális szakmai és operatív háttérrel igényel.
- A válságkezelési műveletek földrajzi eloszlása szintén megváltozott. Korábban a harmadik világbeli helyszínek domináltak, de mára a hazánkkal szomszédos délszláv térségben, valamint a kontinens instabil perifériáin (Dél-Kaukázus, Közép-Ázsia stb.) is kialakultak és állandósultak nemzetközi műveleteket igénylő válsághelyzetek.
- A NATO a feladatai közé emelte a válságkezelést, amiből egyenesen következik – különösen az Egyesült Államok európai szerepvállalásának várható csökkenése miatt –, hogy növekednek az európai NATO-országokra háruló ilyen feladatok. NATO-tagságunkból következően nagyobb létszámú jelenléteket igénylő békefenntartó feladat ellátására irányuló elvárás fogalmazódik meg hazánkkal szemben is.
- Az Európai Unió – közös biztonság- és védelempolitikája (ESDP) keretében – folytatja a válságkezelés európai katonai és nem katonai képességeinek kiépítését. Hazánk a NATO-felajánlásunkkal párhuzamosan felajánlást tett az EU gyorsreagálású katonai erőihez is.

A feladat összetettségének következtében a válságkezelő műveletekben részt vevő erők információigénye – mind a feladat-végrehajtás, mind pedig a biztonság (force protection) tekintetében – jelentősen eltér attól, ami a hagyományos katonai felderítés módszereivel biztosítható. A misszió sikere, illetve biztonsága nagymértékben függ attól, hogy a hadszíntéren működő felderítő erők képesek-e hitelesen és időben előre jelezni a feladat-végrehajtást befolyásoló tényezőket, valamint a potenciális vagy a reális fenyegetéseket.

* A tanulmányt a meghívóval együtt kapták meg a tudományos konferencia résztvevői.

Mindez a felderítő biztosítás kérdésének új megközelítését, a hírszerzés és a felderítés kapcsolatrendszerének újraértékelését követeli meg. A konferencia célját e két kérdéskör átfogó vizsgálata és elemzése képezi. Ahhoz azonban, hogy a válságkezelő műveletek felderítő biztosításáról közérthetően beszéljünk, azonos szellemben gondolkodjunk, elengedhetetlen az alapfeladat és az azzal összefüggő nemzetközi szemlélet, illetve az alkalmazott szakterminológia ismerete. Ennek érdekében az alábbiakban – mintegy bevezetőként a konferencia törzsanyagához – megkíséreljük összefoglalni a válságkezelő és béketámogató műveletek főbb összefüggéseit.

Magyarország 13 éve vesz részt rendszeresen nemzetközi válságkezelő és béketámogató műveletekben.

A nemzetközi biztonságpolitikai szervezetek különböző dokumentumaikban részletesen meghatározták a válságra adandó válaszok, mindenekelőtt a katonai válaszok fogalmát, fajtáit, tartalmát. A Magyar Köztársaság releváns nemzeti biztonsági dokumentumai is kiemelik hazánk elkötelezettségét a nemzetközi erőfeszítésekben való részvételben. Az új típusú feladatok – tehát minden olyan katonai feladat, amely nem a hagyományos háborús tevékenységgel függ össze – meghatározása, értelmezése, illetve a fogalmi kategóriák azonban nem feltétlenül esnek egybe.

Célszerűnek tűnik áttekinteni azokat a meghatározó dokumentumokat, amelyek a feladatokban leginkább érintett szervezetek, vagyis a NATO, az ENSZ, az Európai Unió, a Nyugat-európai Unió és az EBESZ szemszögéből rögzítik a válságkezelés módjait, jellegét, a feladatok tartalmát és legfontosabb jellemzőit. Ugyancsak célszerű áttekinteni az Egyesült Államok fegyveres erőinek a témával foglalkozó legfontosabb dokumentumait, valamint a nemzetközi szakirodalomban is teret nyert, különböző szempontok szerinti megközelítéseket.

Célszerű megvizsgálni a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikai alapelvei¹, a kormány jóváhagyására előkészített Nemzeti Biztonsági Stratégia, a Honvédelmi Minisztérium vezetésével kidolgozás alatt álló Nemzeti Katonai Stratégia című dokumentumok vonatkozó részeit is.

1) A NATO béketámogató feladatrendszere

A **Szövetség Stratégiai Koncepciója**², mint legmagasabb szintű forráshely több összefüggésben is foglalkozik az „5. cikkelyen kívüli feladatok” fogalmával, értelmezésével. A dokumentum már a bevezetőjében említi az új komplex kockázati tényezők megjelenését, mint például az elnyomás, az etnikai konfliktusok, a gazdasági válságok, a politikai rendszer összeomlása és a tömegpusztító fegyverek elterjedése. „A Szövetség célja és feladatai” kiemeli az euro-atlanti térség biztonságát fenyegető válságokat és konfliktusokat. „A válságkezelés” címszóban hatékony konfliktus-megelőzést, a válságkezelésben való részvételt említi.

¹ Az Országgyűlés 1994/1998. számú határozata.

² Az Észak-atlanti Tanács 1999. április 23-24-i ülésének dokumentuma.

Katonai vonzatait kiemelve is értelmezhető feladatként jelöli meg a fegyverzetkorlátozási és nonproliférációs egyezmények ellenőrzését. „*A konfliktus-megelőzés és válságkezelés*” címszó³ a konfliktus-megelőzés és a válságkezelő műveletek, a békefenntartó és más béketámogató műveletek fogalmát vezeti be. „*A fegyverzetellenőrzés, leszerelés és nonproliféráció*” címszó⁴ szerint a Szövetség továbbra is aktívan hozzájárul a fegyverzetkorlátozással, a leszereléssel és a nonproliférációval kapcsolatos megállapodások, a bizalom- és biztonságerősítő eljárások fejlesztéséhez. Az „*Irányelvek a Szövetség haderejére*”⁵ utal a Nyugat-európai Unió politikai és stratégiai irányítása alá eső műveletek támogatására. „*A Szövetség haderejének felépítése*” alatt a válságkezelést, a humanitárius szükséghelyzetek kezelését említi⁶. A dokumentum egy más összefüggésben „*a nem 5. cikkely szerinti műveletek*” fogalmát is bevezeti⁷.

A Szövetség Stratégiai Koncepciója tehát a tevékenység oldaláról szűkebb értelmezésben válságmegelőzést, válságkezelést, humanitárius tevékenységet kategorizál, szélesebb értelmezésben azonban használja a közelebből definíciószerűen meg nem határozott „nem 5. cikkely szerinti műveletek” fogalmat is.

A NATO egységes terminológiai rendszerében a Szövetség gyűjtőfogalomként „*a válságkezelő és béketámogató műveletek*” kifejezést alkalmazza, amely magában foglalja mindazokat a katonai tevékenységeket, amelyekben a Szövetség erői részt vehetnek. A katonai részvétel lehetséges formái, ezek tartalma és követelményei az alábbiak szerint összegezhetők:

a) Békefenntartás

A Szövetség értelmezése szerint ez a tevékenység főleg a hidegháborús időszakra volt jellemző. Napjaink kihívásaira értelmezve ezt a feladatot az alábbi katonai tevékenységek jelenthetik:

- **Megfigyelés.** Az ide beosztott erők létszáma néhány száz fő lehet, megjelenési formája a fegyvertelen ENSZ-megfigyelők. Mivel a katonai megfigyelők rendszerint ENSZ-kötelékben tevékenykednek, ezért a Szövetség ezt a feladatot sajátjaként nem ismeri el. Gyakorlatilag kizárható, hogy a NATO bármilyen formában részt venne megfigyelői misszióban. Fegyvertelen katonák kiküldése – ráadásul megfelelő alkalmazási szabályok nélkül – a NATO számára elfogadhatatlan.

³ Uo. 31-32.

⁴ Uo. 40. pont.

⁵ Uo. VI. rész 45. pont.

⁶ Uo. 49. pont.

⁷ Uo. 53. pont.

- **Szétválasztó erők.** A NATO által elfogadott tevékenységi forma, amelynek célja az ideiglenes tűzszünetet vagy megkötött tűzszüneti egyezményt követően a korábbi szembenálló felek szétválasztása oly módon, hogy a meghatározott vonal, zóna stb. mentén nemzetközi erőket telepítenek. Fontos követelmény, hogy az ellenségeskedések beszüntetését követően ezek az erők azonnal a körzetbe érkezzenek, és gyorsan szétbontakozzanak a meghatározott vonal vagy terepszakasz mentén.
- **Az átalakítás (átmenet) támogatása.** Ez alapvetően katonai feladatokat tartalmaz, és magában foglalja mindazokat az alapvetően a biztonság megteremtésére irányuló tevékenységeket, amelyek a tűzszüneti megállapodás és a polgári feladatok megkezdése közötti időszakban fontosak.
- **Fegyverzetellenőrzés.** Annak ellenére, hogy a fegyverzetellenőrzés főként diplomáciai jellegű tevékenység – és így a béketámogató művelethez nem is tartozik szorosan –, adott konfliktusok és válságtérsegek esetében kulcsfontosságú tényezővé válhat. A regionális vagy szubregionális stabilitás kialakításának egyik fontos bizalom- és biztonságerősítő intézkedéseként hozzájárulhat a térség átfogó biztonsági rendezéséhez vagy annak részét képezheti. Ebben az értelemben a fegyverzetellenőrzés – az adott mandátumtól függően – a békefenntartás „részfeladata” lehet. Katonai értelemben a fegyverzetellenőrzés kiterjedhet az ellenőrzések végrehajtására, a kiképzések ellenőrzésére, fegyverzetek adott körzetbe való „begyűjtésére” (kantonizálás) és fegyverzet-megsemmisítő helyek kialakítására.

A békefenntartás fontosabb katonai feladatainak tartalma

Békeszerződések, tűzszüneti megállapodások (vagy ezeknek megfelelő okmányok) betartásának verifikálása, felügyelete:

- a tűzszüneti megállapodás megfigyelése járőrözéssel, a különböző választóvonalak felügyelete, ellenőrzése;
- külföldi csapatok konfliktustérségből való kivonásának és a konfliktusban érintett fegyveres erők visszavonásának ellenőrzése a szerződésben rögzített vonalak mögé, vagy terepszakaszokra, illetve körletekbe;
- a potenciális konfliktustérségben a feszültség fokozására, vagy a fegyveres küzdelem előkészítésére irányuló tevékenységek követése;
- az emberi jogok, a választási szervezetek tevékenységének felügyelete a nem kormányzati szervezetekkel (NGO) szorosan együttműködve vagy azok tevékenységét támogatva;
- a konfliktusban érintett felekkel kialakított eljárások és módszerek alkalmazásával a meghatározott térségek, terepszakaszok, vonalak rendszeres felügyelete.

A szétválasztó erők feladata lehet:

- figyelőállások és figyelőpontok létesítése;
- a terep és a főútvonalak azon harcászati jelentőségű pontjainak ellenőrzése és rendszeres felügyelete, amelyek birtoklása valamelyik helyi fegyveres csoport számára meghatározó jelentőségű lehet;
- a választóvonalak kitűzése, kijelölése és rendszeres ellenőrzése erők állomásoztatásával vagy járőrözéssel;
- útvonalak kijelölése, megnyitása humanitárius célú szállítmányok érdekében, vagy az útvonalakon való áthaladás korlátozása.

A szembenálló felek tevékenységének szüneteltetése

- a katonai és a félkatonai erők visszavonásának, felszámolásának, leszerelésének vagy új helyen történő újjászervezésének ellenőrzése;
- fegyverek, lőszeres és egyéb katonai rendeltetésű anyagok megsemmisítése, vagy más bázisokon való elhelyezése;
- aknamezők felderítésével és kitűzésével kapcsolatos tevékenységek felügyelete vagy támogatása, a mentesítés megszervezése vagy támogatása;
- a helyi rendfenntartó erők ideiglenes megerősítése vagy támogatása;
- az elűzöttek és menekültek eredeti lakhelyre történő visszatérésének segítése, megszervezése, támogatása.

b) Békekikényszerítés

A NATO-dokumentumok szerint ez lehet a Szövetség legvalószínűbb feladata egy ENSZ-mandátum alapján létrehozott misszió katonai támogatásában. A **békekikényszerítés** aktív katonai rendszabályok összessége. NATO-alapelv, hogy a tevékenység során a katonai és a politikai célkitűzések összhangban legyenek. Az alkalmazási szabályoknak tartalmazniuk kell az erő alkalmazásának összes követelményét, de figyelembe kell venni a minimális veszteségelv követelményét is. A békekikényszerítő műveletnek nem lehet célja az „ellenség” – a válságban szembenálló vagy harcoló felek – megsemmisítése, sokkal inkább a megkötött egyezmények, vagy a nemzetközi közösség által meghatározott feltételek betartatása. NATO-alapelv továbbá az is, hogy a Szövetség csak akkor vállal ilyen feladatban szerepet, ha a mandátumhoz szükséges megfelelő eszközök és források rendelkezésre állnak.

A békekikényszerítő művelet kiemelt feladata az emberi jogok védelme is. Az utóbbi évek konfliktusait az emberi jogok megsértése, népirtás és etnikai tisztogatások jellemzik, ezért a műveletben részt vevő erők feladata a jogsértések megszüntetése, akár fegyveres erő alkalmazásával is. Ezt követően ugyancsak feladatként jelentkezik azon biztonsági körülmények megteremtése, amelyek lehetőséget adnak a humanitárius szervezetek hatékony munkájára.

A békefenntartás és a békekikényszerítés összefüggése

Kialakulhatnak olyan helyzetek – és az utóbbi időben rendszerint ez a jellemző –, hogy nagyon nehéz, vagy egyszerűen lehetetlen előre jelezni a válságban érintett felek egymáshoz való viszonyát, illetve a békefenntartásban / békekikényszerítésben részt vevő nemzetközi erőkkel szembeni magatartását.

Már a tervezés (erőfelajánlás) időszakában számolni kell tehát azzal – és az eddigi tapasztalatok ezt egyértelműen alátámasztják –, hogy a békefenntartó művelet békekikényszerítő műveletbe „fordulhat át” Ez esetben mindenképpen egy új ENSZ-mandátumra van szükség. Gyakorlatilag kizárható, hogy ugyanazokat az erőket „konvertáljuk” át az egyik feladattípusból a másik feladattípusba. Ez alól csak akkor van kivétel, ha a békefenntartó erőket már eleve „túltervezték”, azaz rendelkeznek mindazon (vagy a legfontosabb) erőkkel / eszközökkel és harcrendi elemekkel, amelyek elegendők a békekikényszerítő művelet megkezdéséhez. Alaphelyzetben lényegi különbségek vannak a két misszióra jellemző szervezeti felépítésben, a kiképzésben, a csapatok „magatartásbeli” követelményeiben és a fegyverzetek tekintetében. A NATO békefenntartó erők rendszerint könnyűfegyverzettel ellátott alegységekből állnak, ennél fogva még hadműveleti szünet beiktatásával sem képesek békekikényszerítő feladatok ellátására.

Kedvező feltételek mellett a békekikényszerítő művelet átalakulhat békefenntartó műveletté. Ebben az esetben a békekikényszerítő műveletre kijelölt erők összetétele változhat, rendszerint a nehézfegyverzetű alegységek kivonásra kerülnek, vagy feladatuk egy részét (és felelősségi közeit) könnyűfegyverzettel felszerelt erők vehetik át.

c) Konfliktus-megelőzés

A konfliktusok megelőzését, elkerülését kizárólag gazdasági, diplomáciai, politikai eszközökkel nem mindig lehet megfelelően garantálni, így elkerülhetetlenné válhat a katonai erő alkalmazása is. A katonai tevékenység az alábbi formákban valósulhat meg:

- **Az erők preventív célú alkalmazása.** A gyakorlatban nem nagy erejű kötelékek állomásoztatásáról van szó, sokkal inkább az erők olyan tevékenységéről, amely a fizikai jelenlétén túl mutatja, hogy a Szövetség kész a többenemzetiségű erők nagyobb arányú bevetésére is. A preventív tevékenység magában foglalhatja a válságtérség közelében gyakorlatok és átrepülések végrehajtását, előretolt haditengerészeti vagy partraszálló erők telepítését, légi vagy szárazföldi csoportosítás kialakítását a válságtérséggel szomszédos régiókban, vagy akár magában a válságtérségben is. A kiválasztott (kijelölt) erőkről az Észak-atlanti Tanács (NAC) dönt a válság természetétől és attól függően, hogy a Szövetség milyen mértékben akar szerepet vállalni. Abban az esetben, ha a preventív alkalmazás „legnehezebb” formája, vagyis az erők konfliktustérségbe való

küldése mellett döntenek, alapkövetelmény a fogadó ország beleegyezése és a mandátumot biztosító nemzetközi szervezet egyetértése. Az alkalmazást követően a kijelölt erők feladata lényegében megegyezik a szétválasztó erők alapvető feladataival.

- **A korai előrejelzés–riasztás.** A válság korai előrejelzése különösen a NATO érdekeltségi körzetében kialakult konfliktusok esetében „létfontosságú”. Alapelv, hogy ha az egyes NATO-országok és nemzetközi szervezetek egy adott konfliktus lehetséges kirobbanásáról időben rendelkeznek a szükséges információkkal, akkor sokkal hatékonyabban tudják a szükséges politikai / diplomáciai és katonai lépéseket kidolgozni és összehangolni. További előnyt jelent az is, hogy lehetőség nyílik több változat – közte a katonai – kidolgozására.
- **Felderítés.** A Szövetségnek minden olyan eszköz rendelkezésére áll, amellyel képes a válságtértségben zajló légi, szárazföldi és tengeri tevékenységeket ellenőrizni. Ebben az esetben alapelv, hogy a felderítés „részrehajlás nélkül” történjen mind a válságban érintett felek, mind a nemzetközi közösségek irányában.
- **Szankciók és embargók.** A katonai tevékenység ebben az esetben alapvetően támogató jellegű, hiszen egy politikai szervezet által elrendelt korlátozás ellenőrzését vagy biztosítását foglalja magában. A Szövetség szerint erre a feladatra rendszerint légi és haditengerészeti alakulatokat kell kijelölni, szárazföldi csapatok alkalmazására csak nagyon korlátozott körülmények között kerülhet sor. Ilyen lehet például az adott nemzetközi határok (teljes vagy részleges) ellenőrzése.
- **Nem harcoló személyek mentése.** A Szövetség kivételes esetekben végrehajthatja nem harcolók (polgári lakosság, civil személyek) mentését is egy másik ország területéről. Erre a műveletre a gyakran háttérben zajló diplomáciai erőfeszítések közepette kerül sor, ezért nagyobb a valószínűsége annak, hogy csak egy NATO-tagország vagy a Szövetségen belüli néhány ország koalíciója kerül bevonásra. A tevékenység végbemehet „megengedő”, de ellenséges környezetben is. A mentésnek – az alapvető cél teljesítésén túlmenően – további üzenetértéke is lehet. (Például: a Szövetség további katonai lépések megtételét is megfontolhatja.)

d) Béketeremtés

A Szövetség meghatározása szerint a béketeremtés célkitűzéseit elsősorban diplomáciai és gazdasági eszközökkel kell teljesíteni, de sor kerülhet fegyveres erők közvetlen vagy közvetett alkalmazására is. Ez a tevékenység magába foglalhatja a korábban tárgyalt konfliktus-megelőzés teljes spektrumát, egyes esetekben akár a békekikényszerítés néhány katonai rendszabályát is bevezethetik.

e) Békeépítés

A békeépítés a konfliktus lezárását követő időszak komplex feladatrendszerét jelenti. Az adott ország (vagy országok) infrastruktúrája egy konfliktusban „megszűnhet” vagy működésképtelenné válhat. Gyakori tapasztalat az is, hogy még a konfliktus lezárását követően is előfordulhat, hogy egyes (a korábbi konfliktusban érintett) felek vagy pártok szembeszegülnek a végleges rendezés követelményeivel. Rendező elvként kimondható, hogy a békeépítés katonai feladatait alapvetően a biztonságos környezet megteremtése és ennek fenntartása képezi. Ezzel párhuzamosan más jellegű katonai tevékenységekre is szükség lehet, mint például: katonai segítségnyújtás a polgári szervezeteknek, elűzött vagy menekült személyek támogatása, védelme. A Szövetség terminológiája szerint menekült az, akit erővel kényszerítettek szülőhazája elhagyására. Elűzött személy az is, aki a szülőhazájában tartózkodik ugyan, de lakhelye elhagyására kényszerítették.

A békeépítés fontosabb katonai feladatainak tartalma

- a korábban harcoló felek fegyveres erői visszavonásának ellenőrzése, a nehézfegyverzetek átmeneti vagy végleges bázisokra történő visszavonásának ellenőrzése;
- belső (közigazgatási) határok ellenőrzése;
- hadifoglyok cseréjének, valamint a menekültek / elűzöttek visszatérésének felügyelete.

f) Humanitárius műveletek

A Szövetség kész erői és eszközei egy részének alkalmazására a humanitárius műveletek során. Ez részét képezheti egy már megkezdett béketámogató műveletnek, de önálló tevékenységként is jelentkezhetsz. Katonai tevékenység lehet a humanitárius segélyek eljuttatása (légi, földi és vízi úton), a katasztrófa-elhárítás és az emberi jogok védelme.

A legfontosabb katonai feladatok

A béketámogató műveletek során végrehajtandó katonai feladatok között esetenként nehéz éles választóvonalat húzni. Előfordulhat az is, hogy térben és időben az adott katonai feladatok mintegy „összeérnek”. A legfontosabb béketámogató katonai feladatok az alábbiak lehetnek:

- békeszerződések, tűzszüneti megállapodások betartásának verifikálása, felügyelete;
- a konfliktus békés rendezését előirányzó egyezmények végrehajtásának támogatása;
- az erők előretolt alkalmazása a konfliktus megelőzésének érdekében;
- a mozgásszabadság biztosítása, esetleg korlátozása vagy felfüggesztése;

- aknamezők és fel nem robbant lőszer megsemmisítésének végrehajtása, felügyelete vagy támogatása;
- demilitarizálási és demobilizálási tevékenységek végrehajtása abban az esetben is, ha ez külföldi katonai személyekre vagy erőkre is kiterjed;
- humanitárius szállítmányok biztosítása, humanitárius segítségnyújtás a polgári lakosság részére;
- az emberi jogok helyreállításának támogatása;
- választások tervezésének támogatása, a választások végrehajtásának felügyelete;
- a jogrend és a közbiztonság helyreállításának támogatása;
- a gazdaság helyreállításának és újjáépítésének koordinálásában való részvétel.

2) Az Amerikai Egyesült Államok fontosabb dokumentumai Az Új Évszázad Nemzetbiztonsági Stratégiája

A *legmagasabb szintű politikai dokumentum*⁸ a válságmegelőzés, válságkezelés, béketámogatás komplex rendszerét a hármas tagozódású nemzeti érdekkategória második, ún. „fontos nemzeti érdekek” fogalma köré csoportosítja. A dokumentum jellegénél fogva részletesebben nem fejt ki az egyes tevékenységi formák katonai tartalmát, de a fenti rendszerbe sorolja az előretolt állomásoztatást⁹, a preventív állomásoztatást, a katonai kapcsolatok teljes rendszerét. *Ebbe értendő* a terrorizmus elleni küzdelem minden olyan formája, amelyben a fegyveres erők valamely eleme részt vesz¹⁰. Az európai válságtérsegre jobban adaptálható tevékenység-csoportosítás a kis erejű, váratlan esetekre reagálni képes csapatok feladatrendszer leírásakor azonosítható. *Ide tartoznak*: a humanitárius segítségnyújtás, a békeműveletek, az embargók és a repülési tilalmi zónák erővel történő érvényesítése, az amerikai állampolgárok evakuálása (kimentése), a kulcsfontosságú szövetségesek megerősítése, a korlátozott (célú és tartalmú) csapásmérés és az intervenció. *A dokumentum szerint* a békeműveletek számos megvalósulási formája lehetséges, például a NATO vezette boszniai koalíció, az ENSZ fennhatósága alatti missziók, az ENSZ megfigyelő missziók és többnemzetiségű koalíciós műveletben való részvétel. *Figyelemre méltó* azonban, hogy a világ különböző térségeiben jelentkező amerikai érdekek mellé rendelt katonai tevékenységek térségenként változnak¹¹. Az európai és az eurázsiai térségben a „béke-erőfeszítések támogatása” kifejezés jelenik meg, a konfliktus-megelőzési tevékenységet pedig inkább EBESZ-felelősségként azonosítja. Az afrikai kontinens tárgyalásánál viszont csak a konfliktus-megelőzésben való együttműködést említi. Ebben a térségben új tevékenységi elem az ún. aknamentesítési tevékenység.

⁸ National Security Strategy for a New Century, 1998. október.

⁹ Military Activities 5. bekezdés.

¹⁰ Presidential Decision Directive 62, May 1998.

¹¹ Integrated Regional Approaches.

A nem háborús katonai tevékenységek közös doktrínája (MOOTW)

Az Amerikai Fegyveres Erők Vezérkari Főnökeinek Egyesített Bizottsága által jegyzett dokumentum¹² vezette be hivatalosan a „nem háborús katonai tevékenység” (MOOTW) fogalmát. Az MOOTW tizenhat (16) olyan tevékenységet tárgyal, amelyben az amerikai fegyveres erők részt vehetnek. A szabályzat külön fejezetben foglalkozik a katonai tervezéssel, a hírszerzéssel és információgyűjtéssel¹³, képzési, kiképzési, valamint adminisztratív kérdésekkel. A katonai tevékenység szinterei lehetnek: az Egyesült Államok területe és közvetlen körzete, a világ válságtérségei és egyéb térségek. A nevezett tizenhat tevékenység rövid leírása az alábbiak szerint összegezhető:

a) Fegyverzetellenőrzés

Annak ellenére, hogy ez a feladat alapvetően diplomáciai jellegű, a fegyveres erők fontos szerepet játszhatnak, főként a *felderítés-hírszerzés, riasztás és előrejelzés* területén. A szerződéses ellenőrzése megköveteli a katonai szakértelmet, a katonák jelenlétét az ellenőrzések során. Két terület kiemelt figyelmet érdemel: a tömegpusztító (elsősorban nukleáris) fegyverek ellenőrzése az ún. „nemzeti eszközök” alkalmazásával, továbbá a CFE-egyezményből adódó adatbázisok létrehozása és fegyverzet-megsemmisítések ellenőrzése vagy végrehajtása.

b) A terrorizmus elleni harc

A terrorizmus elleni küzdelem¹⁴ során szükség lehet olyan akciókra, amelyekbe katonai erők közvetlenül bevonásra kerülhetnek. A terrorizmus elleni harc két alcsoportra bontható: antiterrorizmusra és terrorista-ellenes tevékenységekre. Az antiterrorizmus olyan passzív védelmi rendszabályok összessége, amelynek célja a terrorista támadásokkal szembeni sebezhetőség csökkentése. A terroristaellenes tevékenység aktív rendszabályokat tartalmaz: katonai oldalról rendszerint a különleges erők alegységeivel számolnak¹⁵.

c) Kábítószer-ellenes tevékenység katonai támogatása

A védelmi szféra három területért közvetlenül felelős:

- „vezető erőszakszervezetként” felelős az illegális szállítmányok légi és tengeri felderítéséért, a kritikus határszakaszok védelméért;
- a parancsnoki, vezetési, hírközlési és hírszerzési kapacitások integrálásáért, a külföldről amerikai területekre irányuló kábítószer-kereskedelem esetén;

¹² Joint Doctrine for Military Operations Other Than War, Joint Pub 3-07.

¹³ Intelligence and Information Gathering, Chapter IV.

¹⁴ A terrorizmus elleni harc (küzdelem) időközben az USA Nemzetbiztonsági Stratégiájának legfontosabb tényezőjévé vált.

¹⁵ Doctrine for Joint Special Operations, Joint Pub 3-05.

- az egyes államok kormányzói hatáskörébe utalt Nemzeti Gárda kábítószer-ellenes tevékenységének koordinálásáért, továbbá az országhatártól 25 mérföld távolságig a drokkereskedelem felderítéséért és követéséért.

d) Szankciók kikényszerítése / tengeri beavatkozó műveletek

Ezek a tevékenységek természetüknél fogva katonai jellegűek ugyan, de katonai és politikai célokat egyaránt szolgálhatnak. A politikai cél teljesítése úgy valósul meg, hogy egyes országokat vagy országcsoportokat a „kötelezettségeik” vállalására figyelmeztetik, míg a katonai cél olyan akadályrendszer létrehozása, amely csak az engedélyezett áruk továbbítását teszi lehetővé. A körülményektől függően ebben a tevékenységben a légierő a haditengerészet és a szárazföldi erők alakulatai külön-külön vagy együtt is részt vehetnek.

e) Kizárási zónák megerősítése, kikényszerítése

A kizárási zónák fajtái: légi, tengeri és szárazföldi. A kizárási zónák létrehozására rendszerint ENSZ-határozat alapján kerülhet sor, de minden olyan nemzetközi szervezet is elrendelheti, amelynek az ENSZ is tagja. Meghatározott körülmények között egyes országok is döntést hozhatnak kizárási zóna létesítésére. Kizárási zóna alapvetően két esetben létesíthető: amikor egy adott kormány országa polgári lakossága ellen a nemzetközi normákkal ellentétes módon lép fel (az emberi jogok megsértése, népirtás, tömeges éheztetés, a nemzetközi jog normáinak durva megsértése stb.), illetve ha egy adott ország fegyveres erővel történő területszerzési törekvését kell megakadályozni.

f) A hajózás és a repülés szabadságának biztosítása

A hajózás nemzetközi szabályai szerint a tengerparttal rendelkező államok területi vizeiken belül igazságszolgáltatási és ellenőrzési joggal rendelkeznek, de nem akadályozhatják meg egyoldalú szabályokkal a területi vizeiken áthaladó hajózást. Katonai rendszabályok foganatosíthatók abban az esetben is, ha egy adott állam megsérti a Nemzetközi Polgári Repülés Szervezete által kiadott normatívákat.

g) Humanitárius segítségnyújtás

A művelet célja a természeti és az ember okozta katasztrófák következményeinek felszámolása, továbbá járvány és éhínség sújtotta körzetekben a lakosság megsegítése. A humanitárius segítségnyújtásnak azonban tartalmában és időtartamában korlátozottnak kell lennie. A humanitárius segítségnyújtás keretében az amerikai fegyveres erők rendszerint logisztikai és kommunikációs támogatást nyújtanak. Az érintett országban lévő amerikai nagykövetség kezdeményezésére – a védelmi minisztérium engedélyével és tervei alapján –, sor kerülhet katonai erő helyszíni tevékenységére is, három alapesetben: az ENSZ koordinálása mellett folyó tevékenységekben, az ENSZ felhatalmazása alapján többnemzetiségű kötelékben, illetve az Egyesült Államok döntése alapján.

h) Civil hatóságoknak nyújtandó katonai támogatás

Ez a tevékenység alapvetően az Egyesült Államok polgári hatóságai részére nyújtott katonai támogatást jelenti, például a légi közlekedésben és a postai szolgáltatásban dolgozók sztrájkjai idején, természeti katasztrófák esetén, továbbá – különleges esetekben – a jog és a rend helyreállítása terén¹⁶.

i) Nemzeti támogatás / felforgatás elleni küzdelem támogatása

Erre a humanitárius segítségnyújtáson túlmutató katonai segítségnyújtásra akkor kerül sor, ha az Egyesült Államokkal szerződéses viszonyban álló valamely országban válság- vagy szükséghelyzet áll elő, vagy háború fenyeget. Ilyenkor az ún. nemzeti támogató program a katonai elemeken túl kiegészülhet humanitárius elemekkel is. A programot az adott országban lévő amerikai nagykövetség koordinálja az ún. országterv alapján. A biztonsági támogatás kiterjed katonai kiképzési segítségnyújtásra, az adott ország védelmi kérdésekben illetékes hatóságainak mindenoldalú támogatására.

j) Polgári személyek mentése

A tevékenység célja, hogy más országokból kimenekítsék (elsősorban) az amerikai állampolgárokat. A mentés kiterjedhet az érintett ország, illetve más országok állampolgárainak szelektív mentésére is. Ebben a műveletben a fegyveres erők csak nagyon korlátozottan kerülnek alkalmazásra. A tevékenységet a Külügyminisztérium szervezi, a Védelmi Minisztérium csak támogatja a mentést, amelyet az adott országban lévő amerikai nagykövetség válságterve szerint hajtanak végre. A kimenekítésre váratlanul, akár ellenséges környezetben is sor kerülhet¹⁷.

k) Békeműveletek

A békeműveletek alapvetően a hosszú távú politikai rendezést elősegítő, diplomáciai erőfeszítéseket támogató katonai műveletek. A békeműveletek az alábbi kategóriákra oszthatók: békefenntartó műveletek és békekikényszerítő műveletek. A békeműveleteket más MOOTW típusú műveletek is kiegészíthetik. Békeműveletekre sor kerülhet a konfliktus kitörése előtt, a konfliktus alatt és a konfliktust követően. A békefenntartó műveletek – a konfliktusban érintett összes fél konszenzusa alapján – egy adott egyezmény teljesítését segítik elő, egyúttal támogatják a politikai rendezésre irányuló diplomáciai erőfeszítéseket is¹⁸.

A békekikényszerítő művelet a katonai erő alkalmazását jelenti annak érdekében, hogy – rendszerint nemzetközi felhatalmazást követően – kikényszerítsék a nemzetközi közösség döntéseinek, határozatainak vagy szankcióinak tiszteletben tartását. Békekikényszerítés során nem szükséges az adott állam vagy a konfliktusban részt vevő felek konszenzusa. Ebbe a tevékenységi körbe sorolható még a „preventív diplomácia katonai támogatása” is, rendszerint abban az

¹⁶ A védelmi miniszter 5525/S.sz. direktívája: „DoD Cooperation with Civilian Law Enforcement Officials” és a 3025/I.sz. direktíva: „Military Support to Civil Authorities”.

¹⁷ JTTP for Noncombatant Evacuation Operations”, Joint Pub 3-07.5 szabályzat.

¹⁸ JTTP for Peace Operations”, Joint Pub 3-07.3 számú szabályzat.

esetben, ha számolni kell a konfliktus eszkalálódásával. Az ún. béketeremtés katonai támogatása a diplomáciai közvetítői tárgyalási folyamat támogatását jelenti, amely alapvetően katonai kapcsolatok létesítését és biztonsági támogatást foglal magába. A békeépítésre a konfliktus lezárását követően kerül sor. Ekkor a katonai tevékenység már csak korlátozottan szükséges, főként logisztikai támogatást jelent, de kiegészülhet az új, demokratikus elvek mentén szerveződő hadsereg kiképzésének segítségével is.

l) A hajózás, szállítás védelme

A katonai tevékenység célja, hogy a nemzetközi vizeken is védelmet nyújtsanak az amerikai zászló alatt hajózóknak, az amerikai állampolgároknak (még ha idegen hajó fedélzetén vannak is) azokban az esetekben, ha életüket vagy javaikat veszély fenyegeti. A tevékenység magában foglalja a parti vizek ellenőrzését, a kikötők védelmét, a kikötők biztonságát és az aknahadviselési műveleteket. Az ún. térségi műveletekben a kijelölt szárazföldi és tengeri erők célja, hogy védjék azokat az állásokat, amelyekből támadás intézhető a baráti vagy szövetséges hajók ellen. Ebbe a tevékenységi körbe tartozik még a kísérés is.

m) Kimenekítési művelet

A művelet célja az amerikai nemzet biztonsága szempontjából létfontosságú személyek, holttestek (maradványok), érzékeny berendezések és más eszközök felkutatása, helyük meghatározása, azonosítása, mentése és hazaszállítása. A művelet jellege lehet nyílt, fedett és titkos. A tevékenységre sor kerülhet „megengedő” és ellenséges környezetben egyaránt.

n) Erő alkalmazásának demonstrálása

A tevékenység katonatechnikai értelemben hasonlatos az előretolt állomásoztatáshoz azzal a különbséggel, hogy az erők létszámban és fegyverzetben folyamatosan növekednek, jelezve azt, hogy adott helyzetben sor kerülhet az erők alkalmazására is. Célja az amerikai befolyás hitelességének alátámasztása és annak demonstrálása, hogy szükség esetén a katonai erők bevetésével kell számolni. Ez tisztán katonai művelet, de politikai és biztonsági célkitűzéseket egyaránt „alátámaszthat”. A tevékenység folyamatos politikai kontroll alatt áll, ami egyúttal a művelet katonai korlátait is meghatározza. Az erő alkalmazását az amerikai haderőnemek alakulatai önállóan is demonstrálhatják, de megvalósulhat többnemzetű koalíciós művelet keretében is. Ez utóbbi esetben többnemzetiségű gyakorlatok is végrehajthatók, vagy az alaptevékenység „mehet át” összhaderőnemi vagy többnemzetiségű gyakorlatba.

o) Csapások és korlátozott akciók

Ezek a tevékenységi formák támadó jellegű harctevékenységek, amelyek egy adott objektum politikai célok érdekében történő megsemmisítését, rombolását vagy elfoglalását jelentik. A csapások célja lehet a nemzetközi jog normáit megsértő nemzetek vagy csoportok „megbüntetése”, a nemzetközi jog betartásához való visszatérítése, vagy elrettentése attól, hogy támadó tevékenységet indítsanak.

Korlátozott akció lehet például az ellenséges területre való betörés, információszerzés, az ellenség megtévesztése vagy berendezések megsemmisítése céljából¹⁹.

p) Felkészítés támogatása

Ebben a tevékenységben az amerikai kormányzat logisztikai, kiképzési támogatással segíti (de harctevékenységgel közvetlenül nem támogatja) azokat a szervezett mozgalmakat, amelyek célul tűzték ki az Egyesült Államok érdekeit fenyegető kormányok elmozdítását.

3) Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) vonatkozó dokumentuma

A különböző típusú ENSZ válságkezelő–békefenntartó tevékenységek átfogó osztályozásának legfontosabb dokumentuma az ENSZ főtitkárának a Biztonsági Tanács számára készített 1992. január 31-i jelentése²⁰, amely fontos „mérőkövető” a békeműveletekkel összefüggő eljárás-mechanizmusok kidolgozásának. A dokumentum a preventív diplomácia²¹ eszközei között katonai tevékenységként az ún. megelőző felvonulást említi, amely történhet a válságban érintett valamelyik fél, de egy adott kormány kérésére is. Minden esetben szükséges azonban, hogy az ENSZ ezt a katonai tevékenységet „mandátummal legitimizálja”. A dokumentum a diplomáciai eszközrendszerhez sorolja továbbá a demilitarizált övezetek létesítését is, amelyet bár katonai erővel valósítanak meg, alapvetően politikai célkitűzéseket szolgál.

A béketeremtés fogalmkörébe²² alapvetően a közvetítési és tárgyalási tevékenységeket sorolja, itt a katonai erő alkalmazásától az ENSZ gyakorlatilag eltekint, kivéve a preventív diplomáciánál említett két tevékenységi formát. A katonai tevékenység az ENSZ gyakorlatában rendszerint az ún. békefenntartásban jelenik meg, ez azonban a hagyományos katonai elemeken túl kiegészülhet rendőri és civil szakértői elemekkel is. Az ENSZ okmánya a konfliktust követő békeépítés tevékenységét is bevezette, ebben azonban a fegyveres erőknek már csak korlátozott szerepet szán. Az aknamentesítést²³ külön tevékenységi formaként definiálja.

4) Az Európai Unió (EU)

Az Európai Unió (mint szervezet) – éppen a Nyugat-európai Unióval való összefüggés miatt – a témával foglalkozó saját dokumentummal nem rendelkezik. Önálló katonai műveletet vagy akciót nem hajtott végre. A védelmi–katonai elemeket is magában foglaló ad hoc jellegű missziók vagy kezdeményezések közül megemlíthető az egykori Jugoszláv Köztársasággal szomszédos valamennyi országban telepített „szankciós” tanácsadó missziók tevékenysége²⁴.

¹⁹ Joint Doctrine for Amphibious Operations”, Joint Pub 3-02 szabályzat.

²⁰ Boutros Boutros-Ghali: Agenda for Peace.

²¹ Uo. 23-33. pont.

²² Uo. IV. Béketeremtés 34-37. pont.

²³ Uo. 58. pont.

²⁴ A Magyarországon szolgálatot teljesítő misszióról – Hadtudomány 1994/4. száma, 76-77. oldal.

Az EU másik, ugyancsak ad hoc jellegű tevékenységét a Bosznia-Hercegovinában (kétoldalú egyezmény keretében) felállított az Európai Közösség Megfigyelő Missziója (ECMM) elnevezésű szervezet jelenti. A kezdetben kis létszámú (és belgrádi székhelyű) misszió fokozatosan terjeszkedett, napjainkra gyakorlatilag minden jelentősebb bosznia–hercegovinai településen megtalálható. Az egyes (4-8 fős) csapatok feladata: az állam területén a demokratizálási, a politikai, biztonságpolitikai, gazdasági, emberi jogi dimenziók folyamatos figyelése. A „járőrök” személyes tájékozódás, beszélgetés, kapcsolattartás útján szereznek információkat (katonai jellegű információkat is), amelyeket értékelés nélkül, közvetlenül a brüsszeli központjuknak továbbítanak. Az ECMM továbbra is jelen van Belgrádban, Zágrábban és Tiranában, tevékenységét kiterjesztette Montenegróra is.

5) Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

Az EBESZ-missziók alapvetően nem katonai jellegű missziók. Az Európában felállított és működtetett missziók közül azonban van néhány olyan, amelynek tevékenységében biztonságpolitikai, vagy kifejezetten katonai feladatok is felismerhetők. Ezek azonban nem követelik meg, hogy katonai (harci) alakulatok a misszió állományának részét képezzék. A speciális – katonai ismereteket megkövetelő – beosztások ellátására az egyes tagországok (az EBESZ Titkársága kérésére) katonaszemélyeket delegálnak. (Az EBESZ történetében az eddigi egyetlen kivételt csak a skundrai rádiólokátor állomás ellenőrzésére felállított misszió jelentette, ahol csak katonaszemélyek teljesítettek szolgálatot. Az EBESZ 1999. novemberi isztambuli csúcserkezte olyan döntést hozott, hogy a skundrai misszió a feladatát teljesítette, és az állományt bevonták.)

Katonák jelentősebb számban (15-17 fő), önálló szervezeti elemként az EBESZ bosznia–hercegovinai missziójában tevékenykednek. Fő feladatuk a Daytoni Keretegyezmény, Annex I/B/II., IV. pontok alatt meghatározott feladatokból levezetett Firenzei Egyezmény²⁵ és a „Bécsi Egyezmény”²⁶ szerinti fegyverzetcsökkentés és fegyverzetellenőrzés, valamint (a korábbi boszniai harcoló felek közötti) bizalom- és biztonságerősítő intézkedések koordinálása és segítése.

„Félkatonai” jellegű tevékenységként értékelhetjük az EBESZ egyébként sikertelenül záródott Koszovói Verifikációs Misszióját. Az eredetileg 2000 főre tervezett koszovói misszió egyik fő feladatát (legalábbis a kezdeti időszakban) katonai jellegű tevékenységek képezték (volna): a korábban a Koszovói Diplomáciai Misszió és a NATO tárgyaló küldöttsége által kötött megállapodásokban (1998. október 25.) vállalt csapatkivonási egyezmények végrehajtásának helyszíni ellenőrzése, továbbá a Jugoszláv Hadsereg és a szerbiai tartományi rendőrség (MUP) mozgásával és tevékenységével összefüggő ellenőrzés végrehajtása

²⁵ Agreement on Sub-Regional Arm-control, Florence, 1996. június 14.

²⁶ Agreement on Confidence- and Security-Building Measures in Bosnia and Herzegovina, Vienna 1996. január 5.

az EBESZ soros elnöke és a jugoszláv külügyminiszter 1998. október 16-án megkötött egyezménye alapján²⁷. Az első időszakban az állomány több mint 50%-át katonákból és rendőrökből tervezték összeállítani.

Az EBESZ állam- és kormányfőinek 1999. évi isztambuli csúcsertekezletén némi elmozdulás volt megfigyelhető: a szervezet elkötelezte magát a konfliktus-megelőzésen túlmenően a konfliktus kezelésben való aktív szerepvállalás mellett is, anélkül, hogy meghatározta volna a tevékenységi formákat.²⁸

6) Egyéb megközelítések

A válságmegelőzés – válságkezelés – béketámogatás témakörében a nemzetközi katonai szakirodalomban számos, más szempontok alapján felállított kategóriával is találkozhatunk. Ezek közül kiemelkedik Reiner Hubert és George Miller közös tanulmánya²⁹, amely főleg az eddigi ENSZ-missziók tanulságai alapján osztályozta a lehetséges beavatkozási formákat, a döntési folyamatokat, főként matematikai modellek felhasználásával. A szerzők a fegyveres erők négy lehetséges alkalmazási módját írják le: preventív alkalmazás, békefenntartás, kiterjesztett békefenntartás és békekikényszerítés. A tanulmány egyik sajátossága (de egyben hiányossága is), hogy a feladatok modellezésénél eltekint a regionális vagy globális politikai tényezők befolyásoló szerepétől.

A szakértők egy jelentős része körében az ún. „három tagozódású feladatcsoportosítás” is elfogadott. Ez a megközelítés a katonai tevékenységet preventív akciókra, konfliktus-megoldási akciókra és konfliktus utáni helyreállítást / a béke-újjáépítést támogató katonai akciókra bontja³⁰.

A nemzetközi szakirodalomban Mats Berdal egyik referenciatanulmányként jelölt munkájában³¹ az ENSZ eddigi tevékenységének elemzésére, tanulságaira, valamint a jövőbeni kihívások elemzésére alapozva, elsősorban a feladat oldaláról közelítve az alábbi tevékenységi formákat javasolta használni:

- választások támogatása;
- humanitárius segítségnyújtás (menekültek és elűzöttek visszatérése és katasztrófa-segítségnyújtási műveletek);
- aknamentesítés és az ezzel összefüggő kiképzési és felvilágosítási programok;
- tűzszüneti egyezmények, bufferzónák és külföldi csapatok visszavonásának megfigyelése és ellenőrzése;

²⁷ Record of Meeting in Belgrade 1998. október 25., General Naumann CMC, General Clark SAC, illetve Agreement on the OSCE Kosovo Verification Mission.

²⁸ Istanbul 1999. november 17-19. OSCE Charter for European Security, OSCE Field Operations.

²⁹ Models for Security Policy in the Post-Cold War Era: Decision-theoretic Model of Peace Support Strategies, NOMOS Baden-Baden, Germany, 1996.

³⁰ Sir David Ramsbotham: Analysis and Assessment for Peacekeeping Operations.

³¹ Mats Berdal: Whither LTN Peacekeeping? Adelphi Paper 281, 1993. október.

- az erők szétválasztása / demobilizálása, a fegyverzetek összegyűjtése/ megsemmisítése;
- a humanitárius utánpótlás-szállítás biztonsági követelményeinek teljesítése;
- paramilitáris erők, irreguláris egységek lefegyverzése.
- a konfliktusoknak „válaszadási követelmények” szerinti osztályozása – benne a katonai válasz lehetőségével – leginkább az NGO-k között elfogadott³².

7) A témával összefüggő magyar dokumentumok

„**A Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei**”³³ értelemszerűen nem tárgyalhatja az egyes tevékenységi formákat, de utal a „*a nemzetközi fegyverzetellenőrzési és nonproliférációs rendszerekre*”, valamint arra, hogy a magyar biztonságpolitikai célok érvényesítésének fontos keretétül szolgál a „*a biztonság- és bizalomépítés, a konfliktus-megelőzés és -kezelés*”. A dokumentum kimondja, hogy a Magyar Köztársaság biztonságának szavatolásában fontos szerepet tulajdonít a nemzetközi együttműködés „regionális és szubregionális formáinak” is. Kiemeli, hogy Magyarország lehetőségeinek megfelelően hozzájárul a Szövetség egyéb misszióihoz.

A „**Biztonság az új évezred küszöbén: A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiája**”³⁴ már több helyen is konkrét feladat vagy tevékenységi forma említésével ad támpontot. A „*Geopolitikai környezet, várható tendenciák*” fejezetében említi azt, hogy a Szövetség hagyományos védelmi funkcióján túl, mára egyre fontosabb szerepet játszik a **Washingtoni Szerződés 5. cikkelye hatálya alá nem eső feladatok** teljesítése, amelyek célja, hogy a NATO fellépjen a Szövetség területén kívülről jelentkező fenyegetésekkel szemben. A „*Kihívások és válaszok*” fejezet „*Délkelet-Európa kihívásai*” címszó alatt a válság felszámolására irányuló nemzetközi erőfeszítéseket és humanitárius segítségnyújtásról szól. A dokumentumtervezet a „*Következtetések, feladatok*” zárófejezetben „békétámogató és humanitárius műveleteket” említi, ami már közelít a korábban említett NATO-dokumentumokban használatos fogalmakhoz.

„**A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájának tézisei**”³⁵ a potenciális katonai kockázati tényezők felsorolásában egyfelől országhatáron belüli feladatokat, másfelől olyan kockázatokat jelez, amelyek a fegyveres erők nem hagyományos értelemben vett alkalmazását jelenthetik.

„*A fegyveres erők feladatai*” címszó alatt említi a „*hozzájárulás a NATO nem 5. cikkely szerinti tevékenységéhez*”, illetve a „*részvétel más nemzetközi békétámogató és humanitárius missziókban*” című feladatokat.

³² Armed Conflict Report 1999, évkönyv.

³³ Az Országgyűlés 94/1998. számú határozata, 1998. december 29.

³⁴ A dokumentum 1999. májusi tervezete.

³⁵ Az 1999. február 5-i tervezet.

8) Következtetések

Az előző fejezetből kitűnik, hogy a különböző nemzetközi szervezetek és egyes országok a korunk új típusú biztonságpolitikai, katonai kihívásaira adható válaszokat nem azonos fogalmakkal definiálják. A definíciók megalkotásában helyenként a „feladatorientáltság”, máshol pedig a politikai jellegű megközelítés dominál. A különböző NATO- (például a legutóbbi, NATO CRISEX 2000) és NYEU-gyakorlatok, PfP-rendezvények keretében a terminológia letisztulása, illetve az erre irányuló szándék azonban már érzékelhető.

Célszerűnek tűnik, hogy biztonságpolitikai dokumentumainkban és a hazai katonai tervező munkában a Szövetség vonatkozó okmányaiban rögzített (és a logika szabályai szerint megalkotott) fogalomrendszert honosítsuk meg. A „**Válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő támogatása**” című konferencián is ezt az elvet kívánjuk követni.

BALI JÓZSEF

**A VÁLSÁGKEZELÉSBEN ÉS A
BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN VALÓ
MAGYAR RÉSZVÉTEL VÉDELEMPOLITIKAI
ÖSSZEFÜGGÉSEI***

Kérem, engedjék meg, hogy előljáróban megköszönjem a Katonai Felderítő Hivatal megtisztelő meghívását. A szervezők arra kértek fel, hogy a válságkezelésben és a béketámogató műveletekben való magyar részvétel témakörét annak védelempolitikai összefüggései felől közelítsem meg.

Ha arra keressük a választ, hogy védelempolitikai szempontból miért szükségszerű a magyar részvétel a válságkezelő és béketámogató műveletekben, alapvetően a következő öt fő tényezőt kell megvizsgálnunk, vagyis: melyek az ezzel kapcsolatos közvetlen külpolitikai és biztonságpolitikai érdekeink; katonai érdekeink; a NATO szövetségi viszonyunkból adódó érdekeink; a közös európai értékek, érdekek; és a regionális együttműködéshez kötődő érdekek. Az első kettőt talán a „közvetlen önérdek” szókapcsolattal lehetne legjobban jellemezni, míg a három utóbbi inkább a nemzetközi rendszerhez kapcsolódik.

Közvetlen külpolitikai és biztonságpolitikai érdekeink

A béketámogató műveletekben való magyar részvétel elsősorban érdekeinkről szól, amelyek lehetnek közvetlen, jól megfogható érdekek, illetve áttételesen érzékelhető, elsősorban a nemzetközi rendszer stabilitásához kapcsolódó érdekek.

Legközvetlenebb külpolitikai és biztonságpolitikai érdekünk a Magyar Köztársaság környezetének, elsősorban a szomszédos országoknak a stabilitása. Elég csak arra gondolni, hogy biztonságpolitikai szempontból a délszláv konfliktus milyen veszélyeket hordozott magában a Jugoszlávia határain túli területekre is, a harci cselekmények ugyanis óhatatlanul átsaptak a szomszédos zónákra. Ez történt a szlovéniai harcok idején Ausztriával, majd a horvát–szerb fegyveres konfliktus idején Magyarországgal, s végül a koszovói és a macedóniai események esetében Albániával.

Könnyű elképzelni, hogy az UNPROFOR ENSZ-mandátumú békefenntartó erő jelenléte és a nemzetközi válságkezelés nélkül milyen, hazánkra is hatással lévő súlyos események következtek volna be például 1995 késő nyarán – kora őszén, amikor Horvátország azt fontolgatta, hogy nagyméretű offenzívát indít a szerb erők által megszállt Dél-Baranya és Kelet-Szlavónia visszafoglalására.

* Az előadó a Honvédelmi Minisztérium védelempolitikai helyettes államtitkára, vezérőrnagy.

A másik éles vetülete a jugoszláv konfliktusnak a gazdasági jellegű volt. Magyarország az Adria-kőolajvezeték és a Duna lezárása, a kétoldalú kereskedelem csökkenése, illetve szerb viszonylatban csaknem teljes kiesése miatt jelentős gazdasági károkat szenvedett el. Ha 1995-ben nem indul egy nagyméretű nemzetközi béketeremtő, majd békefenntartó misszió, akkor ezek a károk akár még évekig sújthatták volna gazdaságunkat. Magyarországnak emellett komoly problémákat okozott a menekültek nagy száma, az illegális migráció és a feketekereskedelem erősödése, és további fenyegetést jelentett a megnövekedett bűnözés.

Jól látható tehát, hogy mennyire komoly magyar érdek volt a stabilizáció a térségben, és ezek után az is természetes, hogy szerepet vállaltunk a boszniai IFOR / SFOR, a koszovói KFOR-missziókban és még több más műveletben a Balkánon.

Védelempolitikai érdekeink

A válságkezelő és béketámogató műveletekben való magyar részvétel nemcsak szűkebb, esetleg szélesebb környezetünk biztonságát növeli, hanem olyan tapasztalatokat is nyújt a Magyar Honvédség részére, amelyeket máshol nem lehet megszerezni.

A fiatalabb tisztek nem is emlékezhetnek arra a helyzetre, amikor a Magyar Népköztársasághoz felkérés érkezett, hogy a vietnami háborút lezáró párizsi békeszerződés betartására létrehozott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban vegyen részt. A mai Magyar Honvédség közvetlen jogelődjének ez volt az első nagyszabású nemzetközi tevékenysége. Akkor az angol nyelvű kommunikációhoz csak néhány tucat, a nyelvet beszélő tiszttel rendelkezünk, ők is túlnyomórészt az MK KFH jogelődje állományából kerültek ki.

Ezután kezdődött meg az angol nyelv nagyobb létszámban történő oktatása a honvédségen belül. Az, hogy milyen módon profitáltunk ebből a későbbiekben, mindenki számára nyomon követhető.

Ha csak a nyelvismeretet nézzük, elmondható, hogy ma már jobb helyzetben vagyunk, de a szövetségi kötelezettségeink teljesítéséhez még mindig sok a tennivaló. Ezzel a kis bevezetővel szeretnék rátérni mondanivalóm lényegére.

Milyen közvetlen és közvetett katonai hasznát vesszük a nemzetközi válságkezelő és béketámogató műveletekben való részvételünknek, szerepvállalásunknak? Itt is számos szempontot lehetne megemlíteni, most azonban csak két oldalról közelítem meg a kérdést, éspedig: a mi hozadék a szervezet, illetve az egyén számára?

A szervezet szempontjai:

- a mandátumot adó szervezettel kapcsolatos kötelezettségek teljesítése;
- a parancsnoki, vezetői és a törzsmunkában való jártasság megszerzése;
- a nemzetközi követelményeknek megfelelő kiképzés, felkészítés;

- a nemzetközi szervezet eljárási szabályainak elsajátítása és alkalmazása;
- valós helyzetben és környezetben történő tevékenység;
- a katonai kötelek összekovácsolása;
- a nyelvgyakorlás lehetősége;
- az együttműködési képesség megszerzése;
- a bizalomerősítés.

A személy oldaláról történő megközelítés szempontjai:

- nemzetközi környezetben való feladat végrehajtás, tapasztalatszerzés;
- a megszerzett nyelvismeret gyakorlásának és fejlesztésének lehetősége;
- az önbizalom megszerzése;
- az anyagi motiváció;
- a személyes kapcsolatok kialakítása.

Katonai szempontból a nemzetközi missziók során megszerzett tapasztalatokat a szervezet és az egyén is hosszú távon alkalmazza és kamatoztatja a későbbi NATO válságkezelő és béketámogató műveletekben, a Felajánlott Képességek csomagban, valamint a hazai környezetben egyaránt.

NATO-tagságunk kezdeti folyamatának elteltével a szervezet teljes joggal várja el, hogy a Magyar Köztársaság, ezen belül fegyveres ereje teljes mértékben képviseltesse magát és vegyen részt a nemzetközi műveletekben. Ugyanez lesz a helyzet az Európai Unió katonai műveleteiben való részvételünk esetében is. Csak úgy válhatunk a nemzetközi szervezetek teljes jogú és elismert tagjaivá, ha maradéktalanul teljesítjük a szövetségben vállalt kötelezettségeinket! Ehhez viszont elengedhetetlenül szükséges és fontos a nemzetközi katonai műveletekben való részvételünk.

A válságkezelő és béketámogató műveletekben történő szerepvállalásunk színterei és helyszínei között elsődlegesen azokat kell előnyben részesíteni, ahol az ország teljesíteni tudja szövetségi kötelezettségeit, a Magyar Honvédség képességei rendelkezésre állnak, illetve továbbfejleszthetők, érvényesül a költségtakarékosság elve, továbbá az ország kül- és biztonságpolitikai érdekei ezt megkövetelik.

Nemzetközi szerepvállalásunk tervezésekor a jövőben is többszínűsége törekszünk. A szövetségi kötelezettségek teljesítése mellett továbbra is aktívan részt kívánunk venni az ENSZ égisze alatt működő békeműveleti tevékenységekben, mind fegyvertelen katonai megfigyelőkkel, mind a fegyveres kontingensekkel. Folytatni kívánjuk az EBESZ által szervezett megfigyelői missziókban való részvételünket.

Továbbra is fontos területként kezeljük a Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők misszióban való szerepvállalásunkat – s amint arra még a későbbiekben visszatérek –, a regionális kezdeményezések keretében egyre nagyobb súlyú, most már kézzelfogható eredményekről is beszámolhatok.

A nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, a terrorizmus elleni nemzetközi összefogásban és küzdelemben, valamint a válságkezelő és béketámogató műveletek terén a nemzetközi szervezeteknél vállalt kötelezettségeink teljesítése érdekében a Magyar Köztársaság – különös tekintettel a védelmi felülvizsgálat eredményére – mintegy 1600 fős maximális katonai létszámmal tervez szerepet vállalni.

Nyomon követve nemzetközi szerepvállalásunkat, látható, hogy napjainkban már túlhaladtuk az 1000 fős létszámot, a megfigyelőktől a kisebb csoportokon keresztül a több száz fős kontingensek is szerepelnek a struktúrában. Az első tapasztalatok megszerzése során felismertük a kisebb alegységek szervezett keretek között történő nemzetközi alkalmazásának előnyeit mind a parancsnoki, mind a szerződéses állomány szempontjából.

Napjainkban megfigyelhető az ENSZ szerepének ismételt növekedése (lásd iraki rendezés), ezen belül pedig a kisebb országok – mint Magyarország – nemzetközi porondon való egyre fokozottabb szerepvállalása. Az európai nagyhatalmak többsége és Oroszország egyre fokozottabban igénylik a világszervezet szerepének növelését a nemzetközi válságkezelési és békefenntartó műveletekben.

A szövetségi viszonyunkból adódó érdekek

Előadásom eredetileg megjelölt címe a következő volt: Nemzetközi elvárások a válságkezelő missziókban való részvétellel kapcsolatban. Nos, ez a kérdés nem elsősorban az elvárásokról szól – sem a szélesebb nemzetközi rendszerben, sem a szövetségi viszonyban –, ugyanis ezeken a területeken nincsenek, nem is lehetnek egyoldalú elvárások. Az egyoldalú viszony, tehát az, hogy az egyik fél csak kap, míg a másik csak ad, bármely szövetség gyors felbomlásához vezetne.

Itt közös érdekről van szó, amit a NATO és az EU összes tagja magáénak vall: ez a stabilitás. Először vizsgáljuk meg azt, hogyan alakult át a NATO, hogy minél hatékonyabb legyen a válságkezelésben és a béketámogató műveletekben.

Az Észak-atlanti Tanács – egy 1989-es datálású általánosabb jellegű kinyilatkoztatást nem számítva – 1992. június 4-i Oslo-i ülésén mondta ki először, hogy a szervezet kész támogatni a békefenntartó tevékenységet. Amikor a Partnerség a Békéért program 1994 elején meghirdetésre került, és megindult Magyarország rohamos közeledése a szövetséghez, a NATO mechanizmusai feladatai tekintetében alapvetően még azonos volt a hidegháború alatti önmagával. Országunk meghívásának idejére, 1997-re viszont a sikeres IFOR / SFOR-misszió a Szövetség hagyományos területvédelmen túli új feladatának, a stabilitás zónája

kiterjesztésének szimbóluma lett. Magyarország 1999-ben tehát egy olyan NATO tagja lett, ami hangsúlyozottan felvállalta a béketámogató műveleteket, mint egyik legfontosabb misszióját, és teljesen természetes, hogy közvetlen érdekeinkből fakadóan ezt mi is magunkénak vallottuk.

Itt azonban nemcsak jól megfogható érdekek játszottak szerepet. Tagságunkkal ugyanis alapvető érdekünk lett egy olyan tényező, amelyet valamivel nehezebb definiálni. Ez a NATO relevanciájának, szavahihetőségének megőrzése. Egyrészt, ha a NATO nem adna választ az új kihívásokra, nem állna ki tagjainak érdekeiért, a jelentéktelenségbe süllyedne. Másrészt egy ilyen szervezeten belül erejéhez mérten mindenkinek ki kell vennie a részét a feladatokból, nem lehet a biztonságot másokkal megfizettetni. Ha elterjedne az, hogy egyes országok kivonják magukat a feladatok megoldásából – amelyek ma elsősorban béketámogató műveleteket jelentenek –, akkor a becsületesen teljesítők joggal érezhetnék, hogy nincs a szükségük a Szövetségre.

Közös európai értékek, érdekek

A NATO-éval párhuzamosan jelentős utat, sok tekintetben hasonló gondolkodási és evolúciós folyamatot járt be az Európai Unió védelmi dimenziója is a béketámogató műveletekben való részvétel terén. A Nyugat-európai Unió az 1992-es petersbergi nyilatkozatnak megfelelően részt vett a délszláv válság első szakaszának kezelésében, majd az EU katonai szerepvállalásának folyamata lelassult, és csak a kilencvenes évek második felében gyorsult fel. Az EU-ban jelenleg uralkodó elgondolás szerint – a NATO-jelenlét csökkentésével párhuzamosan –, a szervezet egységei fokozatosan át fogják venni a balkáni békefenntartás feladatait.

Ennek első nagyobb lépése az EU Rendőri Misszió 2003. január 1-jei megindítása volt, ezt követte március 31-én Macedóniában az Európai Unió „Concordia” elnevezésű művelete, majd ez év nyarán a kongói „Artemis” misszió. Ez idő szerint pedig már azon gondolkodnak, hogyan tudná az EU átvenni a teljes SFOR-műveletet Bosznia-Hercegovinában (bár ezzel kapcsolatban az ügyben érintettek álláspontja egyelőre eltérő, gondoljunk csak az új SFOR-parancsnok megnyilatkozására).

Magyarország tehát az EU-ban is azzal szembesül, amivel a NATO-ban. A különbség csak annyi, hogy míg az Észak-atlanti Szövetség védelmi stratégiája erőteljesen elmozdult a korábban egyeduralgó területvédelemről a területen kívüli missziók felé, az EU jelenleg is formálódó közös kül- és biztonságpolitikájának alapvető eleme a petersbergi típusú feladatok végrehajtására való képesség megteremtése.

Hazánk – mint az Unió leendő tagja – egy értékközösség részévé válik, amely – mint azt a kongói Nagy-tavak térségében indított művelet mutatja – az emberi jogok súlyos megsértése esetén kész akár Európától távol is szerepet vállalni. Tisztában kell lenni persze azzal is, hogy nemzeti érdekeink érvényesítésének két legfontosabb helyszíne a NATO, illetve a 2004-től az EU. Minél komolyabb és hitelesebb teljesítményünk, annál nagyobb a lehetőségünk azok képviselésére.

A katonai téren kivívott hitelesség nem kizárólag a kül- és biztonságpolitika szektorában kamatoztatható: az hosszú távon kihathat politikai és gazdasági érdekeink érvényesítésére is.

A regionális együttműködéshez kötődő érdekek

A kilencvenes évek elején a térségünkben végbement politikai- és gazdasági változások sora – a korábbiakban stabil országok felbomlása, új demokratikus berendezkedésű államok létrejötte – felszínre hozott olyan vélt vagy valós sérelmeket, amelyeket politikai és katonapolitikai szinten egyaránt szükséges volt kezelni.

A magyar kül- és biztonságpolitikának három fő stratégiai iránya alakult ki abban az időszakban:

- csatlakozás az euro-atlanti intézményekhez, illetve a mielőbbi integrálódás a szervezetekbe;
- jószomszédi és szoros regionális kapcsolatokat kiépítése;
- a határokon túl élő magyar kisebbség támogatása.

Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy hazánk NATO-csatlakozásának egyik jelentős feltétele volt a környező államokkal fennálló problémák rendezése.

Ugyanakkor a hidegháborús érárt követően drasztikusan megnövekedett a válságkezelési és béketámogató műveletek iránti igény, valamint ezzel párhuzamosan kiszélesedett az említett műveletek spektruma is.

A biztonságos környezetet veszélyeztető kihívásokra adandó adekvát válasz megfogalmazásához – figyelemmel az azonos, vagy közel azonos biztonságpolitikai érdekekre – kézenfekvő válasz: összefogás a környező országok, illetve a régió államai között, azzal a céllal, hogy ezáltal a részes államok képességei és lehetőségei javuljanak a béketámogató műveletekkel kapcsolatos új kihívásokra történő reagálás során.

A regionális együttműködés kiváló lehetőséget biztosít az ENSZ, EBESZ mandátuma alapján a NATO vagy más nemzetközi szervezetek által irányított és felügyelt béketámogató és humanitárius műveletek végrehajtása, valamint az azokra történő kiképzés és felkészülés során

- a részes államok együttműködési készségének, a világ biztonságáért érzett felelősségének egyértelmű kinyilvánítására;
- a felkészítés egységesítésére;
- a missziós tapasztalatok cseréjére;
- nemzetközi tapasztalatszerzésre;
- a felmerülő költségek csökkentésére, megosztására.

A regionális együttműködés kiváló példájaként említem meg a Cipruson, az ENSZ UNFICYP-missziójában szolgálatot teljesítő magyar századot, mely 1995-től 2001-ig az osztrák zászlóalj kötelékében sikeresen tevékenykedett, majd 2001-től napjainkig az osztrákot felváltó szlovák parancsnokság alárendeltségben folytatja feladata ellátását.

Hazánk jelenleg a következő regionális szerveződésekben vesz részt:

- Magyar– Román Közös Békefenntartó Zászlóalj;
- Magyar–Olasz–Szlovén Szárazföldi Kötelék (MLF, Multinational Land Force);
- Közép-európai Nemzetek Együttműködése Békeműveletekben (CENCOOP – Central European Nations Cooperation in Peacesupport Operations).

Ezen kezdeményezések alapvető célja a válságkezelési és béketámogató műveletekre való egységes felkészülés, továbbás a lehetőségek figyelembevételével az azokban való részvétel.

Az MLF-kötelék – amely a műveleti készenlétének elérését a 2003 májusában lezajlott CLEVER FERRET '03 éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlaton bizonyította – 2003 novemberében alkalmazásra kerül a KFOR-misszióban. A kötelék az olasz parancsnokság alá kerülő Dél-nyugati Többnemzetiségű Dandár (Multinational Brigade South- West, MNB SW) alárendeltségében fogja ellátni feladatát. A tervek szerint a dandár parancsnokságán tíz fő magyar és tíz fő szlovén tisz, tiszthelyettes lát el majd különböző beosztásokat.

A CENCOOP együttműködés egyre inkább teret biztosít a kezdeményezésben részt vevő országok közötti, a régió biztonság és védelempolitikájával kapcsolatos információ- és eszmecserére. Továbbá a CENCOOP elgondolásai között szerepel egy közös katonai rendfenntartó kontingens (MSU), valamint CIMIC-elemek delegálása a várhatóan EU irányítás alá kerülő SFOR-misszióba.

A térség országaival történő kooperációban való szerepvállalás a NATO-tagságunk tükrében is igazolható, hiszen a NATO-elvek szerint is változatlanul fontos feladat a regionális együttműködésekben való részvétel.

Következtetésem

A béketámogató műveletekben való részvétel értékek és elsősorban érdekek kérdése. Magyarország földrajzi pozíciója, politikai környezete ezt számunkra egyértelművé tette a 90-es évek során, hiszen közelről láhattuk az elkésett válságkezelés következményeit. A nagy integrációs szervezetek – amelyekhez már csatlakoztunk, vagy a közeljövőben csatlakozunk – nagyon fontos kérdésként kezelik a válságkezelő és béketámogató műveleteket. Ezek azok a realitások, amelyekkel a magyar védelempolitikának számolnia kell, és ennek megfelelően kell alakítani politikánkat.

Ennek fontosságát felismerve kezdődött meg a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium vezetésével, az érintett szervek és szervezetek bevonásával a válságkezelési és béketámogató műveleti koncepció (stratégia) kidolgozása. A koncepció napjaink kihívásaira (válságkezelés, béketámogató műveletek, terrorizmus elleni küzdelem, aszimmetrikus fenyegetés stb.) adandó, a kor követelményeinek megfelelő válaszokat keresi. Megjelöli a fenti műveletekben való magyar szerepvállalás lehetséges irányait, módozatait, kiinduló alapot nyújtva a politikai és katonai vezetők részére, valamint kiinduló forrás a területen szükséges közigazgatási és katonai feladatok beindításához.

DR. TÓTH PÉTER

A VÁLSÁGKEZELŐ MISSZIÓKBAN VALÓ RÉSZVÉTEL BIZTONSÁGPOLITIKAI VETÜLETEI*

Globalizáció és provincializmus

Úgy vélem, hogy még ma is – több mint egy évtizeddel a kétpólusú világrend megszűnését követően – furcsa kettősség jellemzi a magyar biztonságpolitikai szemléletet.

Egyfelől folyamatosan arról beszélünk és azt bizonygatjuk, hogy a hidegháború végével az információáramlás, a gazdaság és a pénzügyek szempontjából már korábban is globális világunk biztonságpolitikai értelemben is globalizáltabbá vált; hogy a vasfüggöny lehullása megszüntette a földrajzi térségek merev biztonságpolitikai szétválasztottságát, vagyis megszűnt a „túloldal”, a „másik oldal” hagyományos fogalma; hogy biztonságpolitikai szempontból olyan világ részei vagyunk, amelyben a hatások és ellenhatások a korábbiaknál sokkal közvetlenebbül érintkeznek egymással és így tovább. Vagyis úgy teszünk, mintha elfogadnánk azt biztonságpolitikai tételt, hogy napjaink fenyegetései, potenciális fenyegetései és kockázatai nem „kívülről” hatnak országunk és szűkebb térségünk biztonságára, hanem annak részei.

Másfelől, mintha ebben a korábbiaknál globalizáltabb világban mégis egyfajta biztonságpolitikai provincializmus uralkodott volna el rajtunk. Társadalmunk még ma sem érti igazán, mi pedig nem tudjuk megértetni, mit jelent és mivel jár a NATO-tagság, miért kell például békefenntartókat és stabilizáló erőket küldenünk a Balkánra, Afganisztánba vagy Irakba, a kelet-nyugati konfliktusban rejülő globális (atom-, illetve hagyományos) háború veszélyétől megszabadulva pedig, jóllehet lépten-nyomon az új fenyegetésekről és új kihívásokról (instabil térségek, terrorizmus, proliferáció, tömeges migráció stb.) beszélünk, a politikai elit egy része mégis hagyományos fenyegetésre készítené fel haderőnket.

Globalizáció és biztonságpolitika

Az említett provincializmus az egyik igen komoly akadálya annak is, hogy ne csak a szavak szintjén értsük meg: az intézményes kelet-nyugati konfliktus megszűnésével globalizáltabbá vált világunkban a biztonsági problémák kül- és belpolitikai besorolása, ezzel a kül- és belpolitika hagyományos megkülönböztetése mind nehezebbé válik, különösen a világ azon legfejlettebb részén, amelyhez egyébként oly szívesen soroljuk magunkat. Míg azt viszonylag könnyen belátjuk (sőt élünk is vele), hogy a gazdasági, a pénzügyi, a társadalmi és a kulturális folyamatok túlhaladják az egyes állam területi határait, a biztonságpolitika esetében ennek tudatosulása mintha jóval nehezebben menne.

* A szerző történész–politológus, a ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központjának vezetője.

Pontosabban: azt ugyan elfogadjuk, hogy az olyan problémák, mint a szegénység és a nyomában járó migráció, a nukleáris fegyverek elterjedése, a nemzetközi terrorizmus stb. globalizálódnak – vagyis elmoszák a kül- és belpolitika határait –, azt azonban már jóval nehezebben látjuk be és fogadjuk el, hogy ebben az esetben – az állam problémamegoldó képességének a növelése érdekében –, a biztonságpolitikának is ki kell lépnie a hagyományos nemzetállami keretből, még az olyan kis országok esetében is, mint hazánk. Nemcsak azért, mert a globalizálódott fenyegetések, potenciális fenyegetések és kockázatok megfékezéséhez ma már nem elégségesek a nemzetállami eszközök, hanem azért is, mert az említett globális veszélyforrások hatékony kezeléséhez a leggyakrabban a hagyományos értelemben a belső biztonság szavatolásához sorolt eszközök és módszerek is szükségesek.

A biztonságpolitika társadalmi meghatározottságának növekedése

Az elmúlt több mint egy évtized változásainak egy másik lényeges eleme a biztonságpolitika társadalmi meghatározottságának a növekedése. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi politika állami szereplői, az „államok világa” mellett a nem állami szereplők is növekvő súllyal játszanak szerepet a nemzetközi rendszerben. Az olyan nem állami aktorok, mint a multinacionális vállalatok, a terrorista szervezetek, a környezetvédő szervezetek, a nemzetközi alapítványok, a civil- és egyházi szervezetek, vagy olyan, több ország területén élő állam nélküli nemzetek, mint például az albánok, kurdok létrehozhatják az államhatárokon átívelő a saját nemzetközi alrendszereiket, s kialakíthatják a saját magán-, illetve nem-kormányzati, transznacionális biztonságpolitikáikat.

A társadalmi szereplők nemzetközi súlyának növekedése – ami egyébként szintén a kül- és belpolitika közötti hagyományos határvonal elmosódását jelzi – törvényszerűen vonja maga után a biztonságpolitika jellegének, illetve cél- és eszközrendszerének változását. Nemcsak abban az értelemben, hogy a biztonságpolitikának jobban vissza kell tükröznie a társadalmak és a társadalmi csoportok szükségleteit, s nemcsak csupán azért, mert reagálnia kell a társadalmak közötti kapcsolatokra, de abban az értelemben is, hogy a nemzetközi biztonságpolitika eszközeit – a hatékonyság érdekében – újabb formákkal és módszerekkel kell bővítenünk. Vagyis a biztonságpolitika feladata nem csupán az államközi területre korlátozódik, hanem kiterjed a társadalmak közötti érintkezésre, akár egy-egy társadalmi csoporttal való foglalkozásra is, amely már sokkal inkább bel-, semmint a külpolitika módszereivel van rokonságban.

A nemzetközi biztonság alapvető kérdésének megváltozása

Egyetlen mondatba foglalva: a 17. század közepe – tehát a modern nemzetközi rendszer kialakulása – óta a nemzetközi biztonság alapvető kérdése a túlzottan nagy hatalommal rendelkező államok megjelenése és a hegemoniáért folytatott vetélkedésük volt. Ideértve a hidegháború időszakát is, hiszen az 1946 és 1991 közötti 45 esztendő is a két szuperhatalomnak a hegemonia megszerzéséért folytatott konfliktusa határozta meg. Olyannyira, hogy a nemzetközi biztonság etnocentrikus módon az egész világot „lefedő” szovjet–amerikai konfliktussal vált azonossá. A posztbipoláris korszakban a világ e tekintetben is

változni látszik. A hidegháborút követő új időszakban – már a 21. században – ugyanis a nemzetközi biztonság alapvető kérdésévé két probléma vált: egyfelől a hiperhatalomként magára maradt Egyesült Államok és a globális transznacionális vállalatóriások hegemon törekvései; másfelől viszont éppenséggel a túlzottan kevés hatalommal rendelkező, gyenge, illetve sikertelen államok (failed states) működésképtelensége.

Az elmúlt másfél évtized tükrében ugyanis elmondható, hogy a legtöbb konfliktus ott keletkezik, ahol a központi állami hatalom nem funkcionál, azaz a törvényes erőszak-monopólium hiányában olyan belső hatalmi vákuum keletkezik, amelyet különböző versengő hatalmi tényezők, etnikai kisebbségek, drogbárók, bűnözők, fanatikus vallási csoportok, szeparatista mozgalmak, terrorista hálózatok stb. igyekeznek kitölteni. Ilyen értelemben a hidegháború után sokkal inkább az „államon belüli anarchia”, semmint a nemzetközi anarchia formája vált a nemzetközi biztonságot fenyegető konfliktusok forrásává (Szomália, Afganisztán stb.). Az esetek többségében nem csupán arról van szó, hogy az állami hatalom meggyengült, hanem arról is, hogy a biztonságot fenyegető nem állami szereplők jelentős mértékben átveszik az állam irányítását, illetve annak logisztikai és katonai támogatását is élvezik.

Az Amerikai Egyesült Államok mint biztonságpolitikai probléma

Míg az utóbbi tétel úgy vélem nem szorul különösebb magyarázatra, Önök joggal kérdezhetik, miért tekintem – nota bene: számos amerikai elemzővel együtt – a demokratikus berendezkedésű Amerikai Egyesült Államok hiperhatalmi helyzetét biztonságpolitikai problémának. Mindenekelőtt azért, mert egy hiperhatalom által dominált egypólusú nemzetközi rendszerben felettébb nagy a veszélye annak, hogy egysíkúvá válik biztonságpolitikai szemléletünk, s hogy a biztonságpolitikai problémákat az egyetlen hiperhatalom tematizálja. Fennáll továbbá annak a veszélye is, hogy a domináns hiperhatalom kívül- vagy felülhelyezi magát a multilateralizmuson alapuló, s a nemzetközi rendszert strukturáló, a nemzetközi rendszer szereplőit normatív módon fegyelmező nemzetközi jogon. Ez nem csupán azért jelent problémát, mert egyetlen hiperhatalom sem képes helyettesíteni az alternatíva nélküli nemzetközi jogot, s nem is csak azért, mert formalizálja a kettős mércét a nemzetközi rendszer szereplői között, hanem legfőképpen azért, mert másokat is ilyen magatartás követésére ösztönöz.

Ez utóbbi kapcsán érdemes megemlíteni az e hónap elején nyilvánosságra került „*Az Oroszországi Föderáció fegyveres erői fejlesztésének aktuális feladatai*” című dokumentumot, amelynek egyik legfőbb üzenete az – különböző, de következetes megfogalmazásokban –, hogy a Oroszország biztonságának garantálásában a katonai erő szerepe megmarad, sőt növekszik, tekintettel arra, hogy az „*Oroszországi Föderáció biztonságának garantálása csak politikai lehetőségek – a nemzetközi szervezetekben való tagság, a partneri kapcsolatok, a politikai befolyásolás – révén egyre inkább lehetetlen*”. De egyet kell értenünk a dokumentum azon megállapításával is – s ez is problémát jelenthet egy egyetlen hiperhatalom dominált egypólusú nemzetközi rendszer esetén –, hogy a katonai erő bevetetőségének politikai „küszöbértéke” jelentősen csökkent az elmúlt időszakban.

Biztonságpolitika és válságkezelés

Ha elfogadjuk, hogy a biztonságpolitika globalizálódása következtében a fenyegetések, potenciális fenyegetések és kockázatok nem „kívülről” hatnak hazánkra és közvetlen térségünkre, hanem annak részei; ha elfogadjuk, hogy biztonságpolitika társadalmi meghatározottságának növekedése következtében napjaink nemzetközi világában az egyes államokat nem csupán külsőleg érheti fenyegetés, hanem kívülről indukálva belsőleg is; s ha elfogadjuk, hogy jelenleg a csekély társadalmi biztonsággal, a túlzottan kevés hatalommal rendelkező, gyenge, illetve sikertelen államok (failed states) jelentik a legnagyobb biztonságpolitikai kihívást, akkor a válságkezelésre, s az ebben való magyar szerepvállalásra vonatkozóan az alábbi leglényegesebb megállapításokat tehetjük:

- *Jelentősen megváltozik és kibővül a válságkezelő műveletek jellege.*

Nemcsak abban az értelemben, hogy hangsúlyosabbá válik a válságmegelőzés, illetve a rehabilitáció időszaka, de olyan értelemben is, hogy a válságkezelés hagyományos katonai elemei mellett egyre nagyobb mértékben kell majd alkalmazni és adaptálni a belső biztonság hatékony megeremtésének eszközeit és módszereit azokban a térségekben, amelyek a fenyegetés forrását jelentik. Vagyis a válságkezelésnek ki kell terjednie az államegerősítés, illetve az államépítés feladataira, elsősorban pedig egy legitim erőszakmonopólium megerősítésére / kialakítására is.

- *Jelentősen növekedni fog a válságkezelésben részt vevő nemzetközi intézmények száma, erősödni fog aktivitásuk és specializálódásuk.*

Az ENSZ mellett egyre nagyobb mértékben vesz majd részt a válságkezelésben az EBESZ (válságmegelőzés), a NATO (a válságkezelés katonai dimenziói) és az EU (politikai és gazdasági rehabilitáció), s egyre gyakrabban kell számolnunk az ún. ad hoc koalíciók válságkezelő törekvéseivel. Ez utóbbiak válságkezelő tevékenysége azonban elsősorban akkor lehet hatékony, ha az nemzetközi jogi legitimitással bír.

- *A válságkezelés hatékonyságát döntő mértékben befolyásolja a művelet társadalmi támogatottsága.*

A támogatottság megszerzéséhez azonban elengedhetetlen a válságok jellegének és válságban lévő társadalmak sajátosságainak pontos ismerete. E tekintetben érdemes felhívni a figyelmet arra is, hogy biztonságpolitikai szempontból a válságkezelés sikere nem elsősorban a államhatalom politikai minőségétől (demokrácia, diktatúra stb.) függ, hanem az államhatalom tartós működőképességének megeremtésétől.

- *Várhatóan növekedni fog az igény a magyar szerepvállalással szemben.*

Ennek sikeresen csak akkor tudunk megfelelni, ha növeljük a nemzetközi válságkezelésben való részvételünk társadalmi támogatottságát. Vagyis megértetjük a magyar társadalommal, hogy a migráció, a terrorizmus, a nemzetközi bűnözés stb. veszélyével szemben a határőrségnél, a menekülttáboroknál, a rendőrségnél jóval hatékonyabban képes megvédeni bennünket egy olyan válságkezelési műveletben való részvétel, amely az említett veszélyek forrását és kiváltó okait kívánja megszüntetni.

KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES

A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK ÉS A FELDERÍTÉS

Az elmúlt években a világ különböző térségeiben végrehajtott válságkezelő és béketámogató műveletek kapcsán rengeteg ismeret halmozódott fel. A jelzett műveletek olyan, különböző szervezetek (ENSZ, NATO, EU, EBESZ, vagy többnemzetű koalíciós erők) által végrehajtott, katonai és nem katonai tevékenységek (politikai, gazdasági, diplomáciai lépések, konfliktus-megelőzés, válságkezelés, béketeremtés, békekikényszerítés, konfliktus lezárása, békefenntartás, humanitárius műveletek), amelyek eltérő sajátosságokkal rendelkeznek.

A konferenciát megelőzően a meghívókkal együtt mindenkinek elküldtük a válságkezeléssel és béketámogatással kapcsolatos kiadványt, melyben a témával kapcsolatos fontosabb dokumentumok szintézisét rögzítettük, így előadásomban ezekkel nem kívánok foglalkozni.

Konferenciánkon a Szövetség vonatkozó okmányaiban rögzített fogalmakat használjuk, ezért fontosnak tartom kiemelni, hogy a Szövetség egyre inkább válságkezelésről és béketámogatásról beszél. Ugyanez vonatkozik az Európai Unióra is, míg az ENSZ inkább a békefenntartás kifejezést alkalmazza.

Az elmúlt évek során komoly változások történtek a válságkezelő műveletek szervezését és végrehajtását illetően. A felderítés megszervezésénél sem közömbös, hogy a válságkezelés diplomáciai eszközökkel vagy fegyveres erők alkalmazásával folyik, szövetségi vagy többnemzetű műveletekről van-e szó.

2001. szeptember 11-e új követelményeket támasztott a válságkezeléssel szemben, kiemelt figyelmet kapott a terrorizmus elleni küzdelem, a főbb teendőket pedig a prágai csúcscrtekezlet világosan megfogalmazta.

A békefenntartó műveletek kezdeti időszakában – különös tekintettel az ENSZ égisze alatt végrehajtott műveletekre –, jellemző volt az a tévhit, hogy a békefenntartásban nincs szükség felderítésre. Ehhez hozzájárult az akkori bipoláris világrend, a kölcsönös bizalmatlanság is. Lewis MacKenzie tábornoknak, az UNPROFOR parancsnokának nyilvános kritikája, illetve az ellenség ismeretének hiányából adódó sajnálatos halálesetek miatt 1993-ban ez a felfogás gyökeresen megváltozott. Az ENSZ-nél Helyzetelemző Központot (Situation Center) állítottak fel, ahol 12-15 tiszt a nap 24 órájában kapja, elemzi és küldi a békefenntartóktól érkező információkat, valamint tartja a kapcsolatot a nemzeti hírszerző szervezetekkel. Az ENSZ és az EBESZ békefenntartó műveletei a szervezet sajátos szabályzói szerint működnek, a mi felderítő támogató feladataink nem ezen a területen jelentkeznek.

Figyelmünket elsősorban a hazánkat is közelebbről érintő NATO-, EU- és egyéb koalíciós műveletek felderítő támogatására fordítjuk.

A Balkánon, Afganisztánban és Irakban végrehajtott válságkezelő műveletek egyértelműen bizonyították, hogy komplex módon megszervezett és működtetett, a műveletekben részt vevő országokban és a válságterületen tevékenykedő felderítő erők nélkül a feladat végrehajtása rendkívül kockázatos, és a nem kellő odafigyelés, a felderítés jelzéseinek figyelmen kívül hagyása emberéletekbe kerülhet.

A NATO által vezetett válságkezelő műveletek esetében a szövetségi elvek érvényesek, a felderítés pedig illeszkedik a szövetségi rendszerekhez. Közismert, hogy a NATO-nak saját felderítő erői – az AWACS-ok kivételével – nincsenek, az adatokat a nemzeti felderítő szolgálatok, illetve a hadszíntéri parancsnokságok, továbbá a válságkezelésben részt vevő felderítő erők biztosítják.

Előadásomban a válságkezelő műveletek előkészítése és végrehajtása során szervezett felderítéssel kívánok foglalkozni, az alábbi fő kérdések alapján:

- I. A válságkezelés fázisai és kapcsolódása a felderítéshez a szövetségi elvek alapján.
- II. A felderítés helye és szerepe a válságkezelő műveletekben.
- III. A válságkezelő műveletek felderítési igényei.
- IV. A felderítési adatok forrásai és az adatszerzés módszerei.
- V. A HUMINT lehetőségei és feladatai a válságkezelő műveletekben.

I. A válságkezelés fázisai és kapcsolódása a felderítéshez a szövetségi elvek alapján

A NATO válságkezelési rendszerében a NIWS (NATO Intelligence and Warning System), az NCRS (NATO Crisis Response System), a NATO Műveleti Tervező Rendszer és a NATO Polgári Válságkezelő Eljárások képezik a válságkezelés alapját, amelynek minden fázisában aktív szerepet játszik a felderítés, legyen szó az 5. cikkely, vagy nem az 5. cikkely szerinti műveletről. A NATO válságkezelési rendszerében a folyamat öt, egymást követő, esetenként egymásba fonódó fázisból áll. Ezek az alábbiak:

1. fázis: A potenciális válság jelzése (indications and warning).
2. fázis: A válsághelyzet Szövetség biztonságára gyakorolt hatásának értékelése.
3. fázis: A válságra történő reagálás változatainak kidolgozása a NAC/DPC döntéshozatalához.
4. fázis: A NAC/DPC döntéshozatalát követő tervezés és feladatvégrehajtás.
5. fázis: A stabilitáshoz való visszatérés.

POLITIKAI–KATONAI ÉRTÉKELÉS

NATO-jelzések és figyelmeztetések (NIWS)

NATO válságkezelési rendszer

MC 133

Polgári készenléti tervezés

A kettes és a hármas fázis között nincsenek merev határok, gyakran átfedés is lehetséges, vagy egyidejűleg történik a végrehajtás. Az előrejelzés ciklikus folyamat, a döntéshozóknak folyamatos és friss felderítési adatokat biztosít.

Az egyes fázisok tartalma:

1. *A válság jelzése* a válságkezelés alapját képezi, a felderítési adatok közlése, vagy ennek hiánya a válságreakálást elindítja, vagy éppen leállítja. A jelzést és figyelmeztetést a tagállamok felderítő szervezetei és a stratégiai parancsnokságok adják az MC 166 és az MC 114 dokumentumokban rögzítetteknek megfelelően, amely vonatkozhat belső, külső, vagy transznacionális fenyegetésre. A NIWS szerint a főtítkárt minden esetben tájékoztatják, ha a veszélyhelyzetben, vagy az indikátorok szintjében változás történik.

Ha a NAC jelzést kap egy válsághelyzet kialakulásáról, akkor elvileg háromféle intézkedés történhet: döntést hoznak, hogy nincs szükség további lépésre; vagy további adatszerzést kérnek, azaz aktivizálják a felderítési rendszert; illetve azonnal elindítják a válságkezelő műveleteket, amely értelemszerűen magában foglalja a felderítés aktivizálását is.

2. *A válsághelyzet értékelése.* Mielőtt a NAC döntést hoz, szükség van a helyzet átfogó értékelésére. A politikai és a katonai helyzetértékelés a NIWS és a nemzeti hírszerző közösség információin alapul. Hangsúlyozni kívánom, hogy a nemzeti hírszerző közösség értékeléséről van szó, tehát ez magában foglalja a polgári szolgálatokat is. Ha a jelzések olyan jellegűek, hogy további intézkedésekre van szükség, akkor a NAC intézkedik a harmadik fázis bevezetéséről. Fontos körülmény, hogy a helyzetértékelésnek ajánlásokat is kell tartalmaznia a teendőket illetően.

3. *Válaszlehetőségek kidolgozása.* A válaszok széleskörűek lehetnek, a diplomáciai lépésektől a katonai rendszabályok alkalmazásáig. Ebben a fázisban születik meg a NAC Előzetes Intézkedése (NID), amely a válságkezelés alapja. A felderítés szerepe nyilvánvalóan ennek a folyamatnak az előkészítése.

4. *Tervezés és végrehajtás.* Ebben a fázisban történik az Előzetes Intézkedés továbbfejlesztése CONOPS formába (CONCEPT of OPERATIONS műveleti elgondolás), majd OPLAN-ná (hadműveleti terv). Utóbbit a NAC hagyja jóvá.

5. *Az eredeti helyzethez történő visszatérés* a válság megoldását jelenti. Kedvező helyzetben ez megtörténhet a hármas és négyes fázis nélkül is.

Az EU válságkezelési rendszere hasonló a NATO-éhoz, a szervezet azonban nagy figyelmet fordít az intézkedések ENSZ-szel, NATO-val EBESZ-szel történő összehangolására. Az EU esetében a válságkezelés hat fázisból áll, ezek az alábbiak:

1. fázis: Helyzetelemzés, korai figyelmeztetés.
2. fázis: A válságkezelési eljárások tervezetének kidolgozása (elemzés, eljárási tervezetek, előzetes intézkedések).
3. fázis: A válságkezelési eljárások jóváhagyása.
4. fázis: Döntés az akcióról, tervezési okmányok elkészítése.
5. fázis: Végrehajtás.
6. fázis: A műveletek befejezése, a tapasztalatok összegzése.

A felderítési adatok megszerzését illetően az EU a tagállamokra, a NATO-ra, az ENSZ-re, az EBESZ-re támaszkodik, az adatokat a SITCEN gyűjti, az értékeléseket a titkárság készíti, és a főtitkárnak vagy a főképviseelőnek jelentenek. Kiegészítő adatok gyűjtésére a főtitkár rendelkezésére áll a SATCENT (műholdas központ), illetve a Politikai és Biztonsági Bizottság dönthet tényfeltáró bizottság helyszínre küldéséről, amit az EU sajátos információszerzési módszerének tekinthetünk.

Az EU válságkezelő rendszerének sikerét a macedóniai misszió már bizonyította. Novemberben kerül megrendezésre a NATO és az EU közös válságkezelési gyakorlata, amelyen hazánk is részt vesz. Felderítési szempontból is biztató az idén megkötött „Berlin Plusz” elnevezésű megállapodás, amelynek értelmében a két szervezet egymást kölcsönösen támogatja, többek között kicserélik a felderítési adatokat is.

A folyamatot azzal a szándékkal igyekeztem bemutatni, hogy érzékeljük a felderítés szerepét a válságkezelésben, illetve felhívjam a figyelmet a szövetségi eljárásokhoz történő hazai alkalmazkodásra.

II. A felderítés helye és szerepe a válságkezelő műveletekben

Környezetünkben a haderők átalakulnak, a korábbi értelemben vett háborús veszély kontinensünkön jelenleg nem fenyeget. Ugyanakkor – elsősorban a terrorizmus elleni fellépés kapcsán – növekszik azon válságok száma, amelyek kezelésében a fegyveres erők egyre nagyobb szerepet kapnak, illetve a részt vevő erőkre – az aszimmetrikus fenyegetésből adódóan – nagyobb veszélyek leselkednek.

A Magyar Honvédség állományából válságkezelő műveletekben jelenleg több mint ezer fő vesz részt. A hivatásos haderő kialakításával várhatóan a válságkezelésben való részvételi képességünk is növekedni fog. A nagyobb részvétel nagyobb nemzetközi elismertséget, egyben több tapasztalatot is jelent. A felderítés megszervezése során eltérő feladatok jelentkeznek akkor, ha a műveleteket a NATO, az EU, vagy koalíciós erők vezetik. Kijelenthető, hogy a NATO vezette műveleteknél a felderítés megszervezése is egyszerűbb, mint például egy nem NATO irányítású koalíciós erők esetében, hiszen a Szövetségben a válságkezelés elfogadott szabályozók alapján történik. Más lehetőségek jelentkeznek akkor, ha a kontingens önálló felelősségi körzetet kap, vagy ha ilyennel az nem rendelkezik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy önálló felelősségi körzet nélkül ne lehetne adatszerző erőket alkalmazni.

A válságkezelő és béketámogató műveletekben nemzeti szinten – más országokhoz hasonlóan – **egységes döntéshozatali mechanizmusra van szükség**, amelybe minden – a tervezésben és a végrehajtásban érintett – tárcát be kell vonni. Erre vonatkozóan kormányzati szinten már történtek lépések.

A válságkezelés alapja a hatékony felderítés (hírszerzés). Az eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy ha bővíteni kívánjuk felderítő (hírszerző) lehetőségeinket a válságkezelő és a béketámogató műveletekben, akkor az erőket nem megosztani, hanem egyesíteni szükséges; egyértelmű alá- és fölérendeltségi viszonyokat kell kialakítani a vezetés–irányítás láncolatában, ami egyben felelősséggel is párosul; továbbá meg kell teremteni az adatszerzés megvalósítását a telepített erőknél, hiszen enélkül a NIC-ek (Nemzeti Hírszerző Sejt) működése formális. Válságkezelő műveletekben a hadászati, a hadműveleti és a harcászati felderítés szoros egységet képez, ezért elválasztásuk hibás.

A válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő (hírszerző) támogatása négy alapvető célt szolgál:

- Segíti a döntéshozókat annak eldöntésében, hogy a nemzeti politikai érdekeknek megfelelően küldjenek-e erőket az adott területre, illetve melyek a műveletekben való részvétel politikai és katonai kockázatai.

- Információkat ad a küldő szervezeteknek a csapatok béketámogató feladatokra történő felkészítéséhez a kialakult helyzet történelmi és politikai háttéréről, az etnikai megosztottságról, a szembenálló felekről, az alkalmazott fegyverekről és felszerelésekről, a betegségekről, a logisztikai lehetőségekről, a telepített aknákról stb.
- A szembenálló erők folyamatos figyelemmel kíséréssel információkat szolgáltat a telepített erők részére.
- Információkat biztosít a csapatok védelme érdekében, hogy a parancsnok időben tudjon intézkedni a saját erők védelmére. Ez igen fontos feladat korunk új típusú válságkezelő műveleteiben, különös tekintettel az aszimmetrikus hadviselésre. Ismerni kell a szembenálló felek közvetett és közvetlen fenyegetéseit, az ellenséges elemek akcióit, a bűnügyi helyzetet, az aknák telepítési helyét stb. Gyakran hallható olyan nézet, hogy a felderítő támogatásnak ez utóbbi a fő feladata. Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy a felderítő támogatás nemcsak az erők védelme érdekében történik, hanem ennél sokkal több feladatot tartalmaz.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy semmi kár nem származik abból, ha a hadviselő felek tudják, hogy állandó ellenőrzés alatt állnak. Bosznia-Hercegovinában a szembenálló felek világosan tisztában voltak azzal, hogy a pilóta nélküli felderítő repülőgépek ellenőrizték a tevékenységüket, még akkor is, ha konkrét ismeretekkel nem rendelkeztek az adatszerzési feladatokról. Ugyanez történik Irakban is, de sokkal nagyobb fenyegetettség közepette.

A felderítés szerepe és szükségessége különösen megnőtt attól kezdve, hogy a béketámogató műveletek kibővültek, és a fegyvertelen ENSZ-megfigyelők mellett megjelentek olyan fegyveres békefenntartók, illetve békekikényszerítők, akik napi munkájukat felderítési adatok hiányában csak nagy kockázattal tudták ellátni. Úgy vélem, nem szükséges bizonyítani, hogy a békefenntartó erőknél minden személy bevonására szükség van, hiszen az emberi szemet és fület semmi sem pótolhatja. Azok a katonák, akik ellenőrző pontokon, vagy járőrben teljesítenek szolgálatot a műveleti terület egy sávjában, kapcsolatba kerülnek a helyi lakossággal, illetve hivatalos szervekkel, valamennyien adatszerző tevékenységet folytatnak. A helyzetértékelés alapját képezi a lehetőségek tudatos felhasználása, a megszerzett információk elemzése és értékelése.

A válságkezelő műveletekben szintén igen fontos feladat a megszerzett információk megosztása a képviselt többi nemzet illetékeseivel. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az információáramlás többirányú: a nemzeti központok is ellátják a műveletekben részt vevő felderítő erőket, a felderítő erők pedig a központjukat és a többi misszió felderítő képviselőt. A felderítési adatok megosztását természetesen a kialakult nemzeti szabályzók és a gyakorlat határozzák meg. A nemzeti hírszerzési kapacitás a nemzeti hírszerző szervezetek teljes képességét jelenti, amelyet a válságkezelő műveletekben részt vevő saját erőknek tud biztosítani. Ez magában foglalja a HUMINT-, SIGINT-, IMINT-képességeket,

s alapvetően két összetevőből áll: a hazai bázisú hadászati–hadműveleti képességekből, valamint a műveleti területre telepített hadműveleti és harcászati képességekből.

A hazai bázisú hadászati–hadműveleti képességek felhasználása a válságkezelő műveletekben három területen jelentkezik:

- *hírszerzői támogatást (információt) ad* az állami és katonai döntéshozóknak;
- *felderítő támogatást nyújt* a telepített erőknek (ezzel egyrészt csökkenti a műveletekben részt vevő erők felderítési feladatait, másrészt a nem mobilizálható nemzeti hírszerzői képességeket otthon tartva értékelt adatokat ad a műveletekben részt vevő felderítő erőknek);
- *segíti a váltásra tervezett erők felkészítését.*

A telepített felderítő erők nagysága a feladattól és a lehetőségektől függ. Elképzelhető csupán zászlóalj (dandár) szervezetű felderítő erők alkalmazása, de kiegészíthető – és ez a gyakoribb – HUMINT-, SIGINT- és elemző specialistákkal is.

A hazai bázisú és a telepített felderítő erők védett összeköttetési eszközökkel történő összekapcsolása alapvető fontosságú.

A válságkezelő műveletek felderítő biztosításának lényeges körülménye a koalíciós struktúrákban való részvétel. Ez két tényezőt foglal magában:

- a hadműveleti és harcászati információk megosztását a koalíciós partnerekkel;
- a részvételt a koalíciós erők hírszerző (felderítő) törzsében.

Véleményem szerint mindkét terület igen fontos, nemcsak az adatszere oldaláról, hanem a nemzeti önbecsülés szempontjából is. A koalíciós erők törzsében való részvétel mindenképpen HUMINT-, SIGINT- és értékelő–elemző specialisták küldését követeli meg.

Az előbbieken vázolt rendszer – úgy vélem – világosan jelzi, hogy a felderítés a válságkezelő műveletekben olyan eszköz, amely megsokszorozza az erőt, életet ment, éppen ezért rendkívül fontos, hogy a hírszerzést (felderítést) a válságkezelő műveletek kezdetétől fogva integrálják a tervezésbe, a döntéshozatalba és a végrehajtásba.

III. A válságkezelő műveletek felderítési igényei

A felderítési igények három (hadászati, hadműveleti és harcászati) szinten jelentkeznek, jóllehet a határok nem választhatók el élesen. A hagyományos katonai műveletekben a felderítésnek választ kell adnia a hat alapvető kérdésre: ki, mit, hol, mikor, miért és hogyan tesz? A válságkezelő műveletek speciális igényeinek megfelelően ezek a megválaszolandó kérdések a konfliktus sajátosságaitól függően további kérdésekkel is kiegészülhetnek.

a) Hadászati igények

A hadászati felderítési igények elsősorban az erők kijelölésében nyújtanak segítséget, de ezzel a munka nem fejeződik be, hiszen a misszióért felelős hatóságok (ENSZ, NATO, EU, illetve a küldő országok) folyamatosan igénylik a hadászati felderítési (hírszerzési) adatokat.

A hadászati igények az alábbiak lehetnek:

- a konfliktus kialakulásának oka és körülményei;
- a szembenálló erők;
- a válság típusa;
- a vitás kérdések témái és azok állása;
- a jelenlegi helyzet és a várható irányzatok;
- a nemzetközi közösség stratégiai céljai;
- a válságkezelő erők küldésének célja;
- a háttér-információk, amelyek lehetnek:
 - *politikai természetűek* (ki kicsoda, mit akar és miért, mit tesz és hogyan, külső résztvevők, ezen személyek konfliktusra gyakorolt befolyása);
 - *katonai természetűek* (vezetés, lojalitás, parancsnoki lánc, fontosabb vezetők életrajza, nem reguláris erők helyzete, fontosabb fegyverzetek és azok hatásadatai, a haderő elhelyezkedése, kiképzése, az infrastruktúra állapota, hírszerzési képességek, a fegyverbeszerzések belső és külső forrásai, külföldi katonai erők jelenléte);
 - *gazdasági, szociális természetűek* (szociális struktúrák, vallás, a lakosság etnikai és demográfiai megoszlása, a konfliktushoz való hozzáállása, a mikro- és makrogazdaság helyzete, a nyelvek és dialektusok, a bűnözés stb.);
 - *a kiküldés tervezéséhez szükséges adatok* (távolságok, topográfia, időjárás, közegészségügy, infrastruktúra, repülőterek, kikötők, vasútállomások és azok létesítményei, kommunikációs lehetőségek, azok megbízhatósága és minősége, helyi beszerzési lehetőségek, logisztikai adatok).

b) Hadművelési igények

Az erők telepítésére vonatkozó stratégiai és hadművelési igények gyakran átfedik, kiegészítik egymást. A hadművelési felderítési igények az erők telepítésével megnőnek, és folyamatosan változnak.

A hadműveleti felderítési igények az alábbiakban összegezhetők:

- a szembenálló (hadviselő) felek szándékai, tervei és képességei, különös tekintettel a válságkezelő (intervenciós) erőkkel kapcsolatban;
- a szembenálló erők diszlokációja és mozgásai;
- a katonai tevékenységek természete (hagyományos hadviselés, gerillaháború, etnikai tisztogatás, terrorizmus) és célja;
- a szembenálló felek propagandaháborúja és pszichológiai műveletei (módszerek, témák, illetve azok fogadtatása);
- tűzszüneti határidők és a tűzszünet vonala (ha van ilyen), vitás (súlyponti) politikai és katonai kérdések;
- a veszélyeztetett lakosság (kisebbségek, külföldiek, fogvatartottak, nyomorékok) helyzete és elhelyezkedése;
- külföldi résztvevők helyzete (NGO-k, üzletemberek, diplomaták).

c) **Harcászati igények**

A harcászati felderítési igények a feladatra kijelölt katonai alakulat szintjén, a művelet idején jelentkeznek. A harcászati szintű parancsnokoknak és törzseiknek természetesen ismerniük kell a hadműveleti és hadászati szintű felderítési adatokat is.

A harcászati szintű felderítési igények összegzése:

- a hadviselő felek elhelyezkedése és azok fegyverzete, az aknamezők helye, a műszaki akadályok és ellenőrző pontok elhelyezése;
- a védendő emberek, útvonalak, települések, a járőrútvonalak adatai;
- a helyi gazdaságra, feketekereskedelemre, fegyverkereskedelemre vonatkozó információk;
- a helyi erőviszonyok, családi és klánviszonyok;
- a felsoroltakban bekövetkező változások, illetve egyéb zavarkeltő tényezők.

A következőkben vizsgáljuk meg a válságkezeléssel összefüggő hírszerzés követelményeit:

A válságkezelés hírszerzési követelményei

	Hadászati	Hadművelési	Harcászati
Döntéshozó	Az ENSZ-főtitkár, a NATO, illetve egyéb szervezetek különmegbízottja.	Misszióvezetés (az ENSZ-főtitkár különmegbízottja, a válságkezelő erők parancsnoka stb.).	Hadszintéri zászlóalj- és egységparancsnok.
Főbb célok	Tartós béke, a felek megbékítése.	A misszió mandátumának teljesítése.	A kijelölt feladatok végrehajtása, illetve annak megelőzése, hogy a helyi incidensek nagyobb válságba torkoljanak.
Területi lefedettség	A misszió egész területe, valamint az érintett és a konfliktusba bonyolódott szomszédos államok.	A misszió teljes területe (szokás szerint a fogadó állammal megkötött egyezmény az ENSZ-misszió mandátumáról – Status of Mission Agreement).	A helyi térség és a bevetett alakulat hadművelési felelősségi köre.
A legfontosabb főszereplők, akikkel kapcsolatot kell tartani	Pártvezetők és meghatározó jelentőséggel bíró politikusok.	Pártvezérek és helyi parancsnokok.	Helyi parancsnokok és bármely hadúr, vagy veszélyes személy.
Fenyegetések beazonosítása és értékelése (a lehetséges lobbáspontok)	Az általános célokat, a misszió mandátumát és a békefenntartás biztonságát fenyegető veszélyek.	A misszió mandátumát és a békefenntartás biztonságát fenyegető veszélyek.	A szorosan vett mandátumot és a békefenntartók biztonságát fenyegető veszélyek.
A főszereplők szándékai és motivációjuk	A vezetők háborúval elérendő céljai, amelyek cselekedeteiket egyoldalúan vezérlik, szemben a kompromisszumra való hajlammal, tárgyalási célokkal és megbízhatósággal.	A katonai nyomásgyakorlással és az egyezmény megsértésével élni kívánó felek, a tárgyalások befolyásolása és/vagy területszerzés céljából.	A helyi parancsnok és feljebbvalói közötti kapcsolatok, illetve a tűzszünethez való viszonyuk.
A szembenálló felek képességei	A szembenálló felek teljes ereje és erőforrásai (beleértve finanszírozási és hatalmon maradási lehetőségeiket).	A szembenálló erők és a fegyverek megoszlása, logisztikai támogató struktúrájuk, fegyelmi helyzetük.	A csapatok és a fegyverek elhelyezkedése és mozgása, a helyi békekezdeményezések szétrombolására való képességük.
A konfliktus története	Nagy vonalakban (eredet és kialakulás) a vezetők és a lakosság álláspontja.	A kulcsfontosságú vezetők viselkedése.	A szembenállás és az ellenségeskedés foka, a helyi harcok.
Külső támogatók (fegyverek, pénz- és politikai támogatás)	A szembenállókat támogató országok, szervezetek és vezető személyiségek.	A kulcsfontosságú közvetítő személyek helyzete, a kijátszás és a fedés általános módozatai.	Csempészési módszerek és útvonalak (mindkét irányban).

	Hadászati	Hadműveleti	Harcászati
Tűzszüneti vonalak és tervek	A hadászati helyzetre vonatkozó főbb álláspontok.	Pontosan feltérképezett tűzszüneti vonalak, etnikai megoszlások.	Védelemre alkalmas helyek (megközelítőleg 10 méteres, vagy ennél pontosabb helymeghatározással), az utak dombok, épületek stb. közelében.
Missziótervezési adatok	A haderő-infrastruktúra nagy vonalakban (logisztika, távközlés és műszaki támogatás).	Részletes adatok a haderőstruktúráról és a műveletekről, a kikötőkről, a repülőterekről, a kontingensek szakértőiről stb.	Részletes ismeretek a személyi állományról, a rendelkezésre álló fegyverekről és járművekről (beleértve a javítás-karbantartást), és a szállítási útvonalakról.
Földrajzi megfontolások	A regionális földrajz és a politikai kapcsolatok (a leglényegesebb befolyásoló tényezők).	A legfontosabb főútvonalak, városok, a meglepetésszerű és gerillatámadásokra alkalmas helyek, a védekezésre alkalmas terepszakaszok helyei.	Különleges ellenőrző-áteresztő pontok, járőrútvonalak, helyi védett terepszakaszok és lehetséges védhető pontok.
Megegerősítő információ	Az egyik fél lehetséges kitérési az egyezmény jelentős megszegése révén.	A felek kompromisszumkészsége, vagy hajlama a túlzott reakcióra.	Különleges akciók (pl. Ki lö először?)

IV. A felderítési adatok forrásai és az adatszerzés módszerei

A válságkezelő műveletek felderítő biztosításának megváltozása két tényezővel hozható összefüggésbe: az aszimmetrikus műveletekkel és az információs forradalommal. Az említett tényezők több forrás felhasználását és újabb módszerek bevezetését követelik meg, amelyekkel korábban a békefenntartók nem, vagy csak korlátozott mértékben rendelkeztek. Ahogyan átfedések jelentkeznek a hadászati, hadműveleti és harcászati szintű felderítési igényekben, ugyanúgy átfedések lehetnek a felhasználható forrásokban és módszerekben is.

a) Hadászati források és módszerek

Nyílt források (OSINT)

Hadászati szinten a nyílt források rendkívül gazdag lehetőséget kínálnak. Ide tartoznak: az elektronikus és nyomtatott médiaforrások, az Internet, a hírügynökségek, a válságelemző intézetek kiadványai, a médiaelemző csoportok kiadványai, az NGO-k kiadványai (különös tekintettel a fejlesztési, illetve az emberi jogi csoportok publikációira). A média figyelemmel kísérése két hasznos lehetőséget biztosít: adatgyűjtést a trendelemzéshez, amely előrejelzi a válság alakulását, illetve amely a fontosabb eseményekről azonnali tájékoztatást ad („breaking news”). Más nyílt források az adott országra vonatkozó adatok közzétételével szolgáltatnak adatokat a műveletek megtervezéséhez.

Az információk ellenőrzése azonban igen fontos, hiszen gyakran találkozunk eltérő adatokkal, nem megbízható helyről származó információkkal. A probléma gyakran az információbőségben, de ezzel együtt gyakran a felületességben és a hiányosságokban nyilvánul meg. Ez felveti annak a szükségességét, hogy mielőtt az OSINT-adatokat a döntéshozók elé terjesztjük, azokat kötelező elemezni és össze kell vetni más forrásokból szerzett adatokkal.

Diplomáciai források

A diplomáciai források közül elsősorban a külügyminisztériumoknak a válságban érintett országban működő külképviseletei által készített jelentései emelhetők ki, de igen fontosak lehetnek a környező országokban működő külképviseletek jelentései is. A válságkezelő műveletek felderítő támogatása szempontjából a diplomáciai források közé soroljuk az ENSZ-t és annak háttérintézményeit, ügynökségeit, különös tekintettel például a DHA-ra (Department of Humanitarian Affairs – emberi ügyek bizottsága), az UNHCR-re (High Commissioner for Refugees – menekültügyi főbiztos) stb. Diplomáciai forrásnak számítanak a regionális szervezetek (NATO, ASEAN – Association for South East Asian Nations, OAS – Organization of American States, OAU – Organization of African Unity). A NATO különösen fontos szereppel bír, tekintettel az információk megosztására és a többéves tapasztalatra. Az OSINT-adatokhoz hasonlóan itt is meg kell említeni a különböző politikai és gazdasági érdekek miatt jelentkező, esetenként lényegesen eltérő értékeléseket.

HUMINT-források

HUMINT-forrásként elsősorban a menekültek, az NGO-knak az országban tapasztalatokat szerzett tagjai, a médiák tudósítói, a békekutató intézetek tagjai jöhetnek számításba, illetve a kontingens működése során a helyi lakosság képviselői. A menekültek elsőkézből származó részletes adatokkal tudnak szolgálni az eseményekről, az emberekről és a helyi helyzetről. Az információk értékelésekor azonban figyelembe kell venni, hogy egyes emberek adatai túlzóak, esetleg propaganda jellegűek lehetnek. A tudósítóknál lényeges szempont, hogy mióta szolgálnak az országban, és milyen mély ismeretekkel rendelkeznek. Az NGO-k képviselői gyakran nem hajlandók beszélgetést folytatni a válságkezelésben részt vevőkkel, nehogy ezzel kockáztassák a helyiekkel kialakult jó viszonyukat. A jelzett problémák arra engednek következtetni, hogy a HUMINT-források által szolgáltatott adatokkal óvatosan kell bánni, és az információkat más forrásokból származó adatokkal is össze kell hasonlítani.

Technikai eszközök által biztosított információk

A technikai eszközökkel megszerzett adatszerzés a tereptől, az időjárástól, a konfliktus természetétől, a hadviselő technikai képességétől és az alkalmazott eszközök képességétől függ. Ezek egyben a legköltségesebb adatszerző források. A békefenntartó műveletekben a leggyakrabban alkalmazott technikai módszer az IMINT (Imagery Intelligence) és a SIGINT (Signals Intelligence).

IMINT (képelemző hírszerzés)

A műholdakról, repülőgépekről, pilóta nélküli repülőeszközökről, hajófedélzeti rendszerekről szerzett képek jó lehetőséget biztosítanak nagyobb létesítmények, épületek, embercsoportok és járművek, valamint célok azonosításához, továbbá térképek frissítéséhez. A felsorolt lehetőségekkel csak néhány nagyhatalom rendelkezik, de ma már számos kereskedelmi cég is kínálja szolgáltatásait ezen a területen. Az IMINT technikai korlátai: az időjárás, az érzékelő-berendezés képessége, a rendelkezésre álló repülőeszközök mennyisége, illetve azon eltérő biztonsági szabályozások, amelyek megakadályozhatják a képi információ nemzetek közötti megosztását abban az esetben, ha nem tisztán NATO-műveletekről van szó.

SIGINT

A magas szintű hadászati, politikai, diplomáciai, katonai kommunikációs rendszerek figyelése betekintést enged a hadviselő felek szándékaiba. Segítségét nyújthat harmadik félnek a rendezést célzó tárgyalásokhoz annak ismeretében, hogy a felek mit hajlandóak és mit nem hajlandóak elfogadni. A módszer alkalmazási lehetősége a hadviselő felek által használt eszközöktől függ. A SIGINT esetében azonban az IMINT-nél is szigorúbb korlátozások vonatkoznak az adatok megosztására. A képelemzéstől eltérően a lehallgatott adatok kiszivárogtatása rendkívül veszélyes lehet a helyzetre.

Sajnálatos módon a MH és az MK KFH sem rendelkezik mobil technikai felderítő kapacitással, amit felhasználhatnánk válságkezelő műveletekben.

Személyes ellenőrzés

Az említett források hasznosításán kívül a parancsnokoknak (törzseiknek) lehetőségük van helyszíni felderítés végrehajtására, hogy ellenőrizzék, mi mond ellent az addig megszerzett ismereteiknek.

b) Hadműveleti források és módszerek

A válságkezelő erők műveleti területen tartózkodását követően a már korábban meglévő, valamint az új források és módszerek különbözőképpen érvényesülnek. Jó előkészítés esetén kevésbé van szükség a válság társadalmi és politikai elemzésének hátterére, fontos viszont azoknak a helyi változásoknak a figyelemmel kísérése, amelyek befolyásolhatják a műveleteket. Így a diplomáciai források és az OSINT-információk (különösen a helyiek) fontosak lehetnek a műveleti tervezéshez. Egyéb források:

HUMINT

Elsődleges forrásnak számítanak: a helyi lakosság és vezetőik. Helyismeretük növeli a műveletben részt vevők tájékozottságát a politikai, katonai, biztonsági és humanitárius helyzetről, továbbá a műveletet befolyásoló körülményekről (élelmiszer- és víztartalékok, infrastruktúra stb). Értékes források lehetnek az NGO-k, de a már említett aggodalmak miatt szükségessé válhat, hogy semleges területen (például az országon kívül) találkozzunk velük.

Technikai eszközök

Az IMINT kiváló lehetőséget biztosít a tűzszüneti és az elválasztó zónák, a csapatösszevonási területek, a fegyverbegyűjtő helyek megfigyelésére, a tömegsírok, az aknamezők, az elűzött lakosság csoportjai elhelyezkedésének meghatározására. A SIGINT jelezheti az összetűzéseket és vitákat, hozzájárulva ezzel megelőzésükhöz, jelezheti továbbá a szembenálló felek friss elhelyezési és egyéb adatait. Kedvező esetben segítheti a szökevények és a háborús bűnösök helyének meghatározását. A SIGINT-erőket területen kívül is elhelyezhetjük, csökkentve ezzel az ellenintézkedések lehetőségét.

Különleges erők

Ha jól képzettek, elegendő ország- és nyelvismerettel rendelkeznek, akkor számos hasznos hírszerzési feladatot láthatnak el. Jó példa erre a különleges erők iraki műveleteket megelőző tevékenysége. Legfőbb értékük az, hogy a HUMINT és a technikai eszközök által szolgáltatott információk alapján képesek a helyszínen feladatokat végrehajtani (például szoros megfigyelés alá helyezik a háborús bűnösöket letartóztatásuk előtt, vagy jelentenek a károsodott hidak állapotáról). A lakossággal és az NGO-kal fenntartott közvetlen kapcsolatuk növeli a HUMINT-lehetőségeket. Ha hosszabb ideig vannak jelen az adott területen, megbízható informátorokra tehetnek szert a helyi lakosság köréből, bár ez bizonyos veszélyeket rejtethet magában mind az informátorra, mind a misszióra nézve.

c) Harcászati források és módszerek

Az eddig tárgyalt módszerek harcászati szinten is bizonyos értékekkel bírnak, bár különbözőképpen valósulnak meg. A nyílt forrásoknak alig, vagy egyáltalán nincs hasznuk harcászati szinten, de például az IMINT által biztosított képek rendkívül hasznosak lehetnek, feltéve, ha azokat időben biztosítják. Az egyszerű katona videókamerával felszerelve részletes adatokat gyűjthet létfontosságú pontokról. Ezen a szinten szóba jöhetnek földi telepítésű felderítő radarok, mozgás és hangérzékelők, éjjellátó és hőérzékelő eszközök.

Mindezek azonban csak kiegészítik a békefenntartók által szokásszerűen alkalmazott adatszerző módszereket: a járőrözést, a megfigyelő pontokon ellátott szolgálatot, az ellenőrző-áteresztő pontokon folytatott tevékenységet, valamint az összekötői feladatokat. Ez utóbbi tevékenység számos előnyt biztosít felderítési adatok megszerzésére. A tevékenység támogatásában a járőrözés is segíthet, különösen akkor, ha nem rövid időközönként történik az állomány váltása.

A következőkben a válságkezelés hírszerzési forrásairól és módszereiről készített összeállítást elemezhetjük.

A válságkezelés hírszerzési forrásai és módszerei

Forrás / Szint	Hadászati	Hadműveleti	Harcászati
Nyílt források: hírek (tanulmányok), vélemények, nyomtatás, rádió, TV és Internet útján	Nemzetközi/nemzeti média, kormányok, békekutató intézetek és nem-kormányzati szervezetek.	Nemzeti / regionális média, üzleti élet és nem-kormányzati szervezetek.	Regionális és helyi média, valamint nem-kormányzati szervezetek.
Diplomáciai források	Követségi és attaszejelentések, nemzetközi szervezetek.	Ugyanaz.	Nincs adat.
Emberi források (HUMINT)	Száműzöttek, menekültek, nem-kormányzati szervezetek, média, utazók és szaktekintélyek.	Politikai vezetés, ellenzéki csoportok, média, nem- kormányzati szervezetek és ügynökségek.	Helyi népesség és politikai frakciók, informátorok.
Képpalkotás	Műholdak, repülőgépek, pilóta nélküli repülőeszközök, hajófedélzeti rendszerek és helyszíni megfigyelők.	Ugyanazok a rendszerek.	Pilóta nélküli repülőeszközök, hordozható és rögzített videó- és felvevő kamerák.
SIGINT	Nemzeti SIGINT- rendszerek (telepített, vagy mobil).	Ugyanolyan, illetve tábori rendszerek.	Harcászati SIGINT- rendszerek távérzékelők és illetéktelen lehallgatás.
Telepítést megelőző személyes felderítés	Misszió- és magasabbegység- parancsnokok és törzseik (az országról, a fővárosról és a belépési pontokról).	Magasabbegység- és csapatparancsnokok és törzseik (kulcsfontosságú körzetekről, városokról, támaszpontokról és utakról).	Egységparancsnokok és törzseik (a harcászati felelősségi körzetről).
Különleges Hadviselési Erők	Hadászati információgyűjtés.	Kapcsolattartás, lakossági kapcsolatok és informátorok.	Rejtett megfigyelés és célpont azonosítás.
Járőrözés	Nincs adat.	Nincs adat.	Gyalogos és gépesített járőr, lakossági kapcsolattartás a harcászati felelősségi körzet területén.
Figyelők és EÁP-ok	Nincs adat.	Nincs adat.	A harcászati felelősségi körzet területén.
Összekötő tiszttek	Nincs adat.	A nemzeti kormányokkal és fegyveres erőkkel békefenntartó kontingensekkel, nemzeti és nemzetközi rendőri erőkkel, a polgári-katonai együttműködéssel, frakciókkal, illetve között.	Helyi politikai vezetőkkel, frakciókkal, ellenzékkel, helyi és nemzetközi katonai és rendőri erőkkel, polgári-katonai együttműködőkkel és nem-kormányzati szervezetekkel.
Ellenőrző-átesztelő pontok	Nincs adat.	Nincs adat.	A harcászati felelősségi körzet területén.

V. A HUMINT lehetőségei, feladatai a válságkezelő műveletekben

A válságkezelő műveletekben a műveleti területen az emberi erővel folytatott felderítés a legfontosabb adatszerzési módszer, ezért fontosnak tartom ennek alaposabb elemzését. Célom annak érzékeltetése, hogy a békefenntartó műveletekben a NIC (Nemzeti Hírszerző Sejt) működtetése csak akkor eredményes, ha az rendelkezik saját felderítő erővel is. Saját felderítő erők alkalmazásának lehetősége természetesen függ a mandátumtól, hiszen a nyilvánvalóan önálló felelősségi körzettel (sávval, szektorral) rendelkező erők lényegesen nagyobb lehetőséggel rendelkeznek, mint például egy parancsnokság őrzés-védelmét ellátó szervezet.

Az emberi erővel folytatott felderítés képes a legjobban hozzájárulni a hadviselő felek megismeréséhez, továbbá hatékonyan kiegészítheti a technikai eszközökkel szerzett adatokat. A műveleti döntések meghozatalához a válságkezelő erők parancsnokainak az alábbi adatokra van feltétlenül szükségük:

- a belső harcokban részt vevő erők helyzete;
- a mozgási szabadság;
- a helyi gazdaság, önkormányzatok és erőszakszervezetek állapota;
- a menekültek helyzete;
- a lakosság hozzáállása a konfliktushoz, elvárásai a békefenntartó erőkkel szemben;
- a háborús bűnösök helyzete.

A HUMINT-ba bevonható erők:

- *A nem felderítő (hírszerző) állomány.* Minden olyan, békefenntartásban részt vevő személy potenciális adatszerző, aki kapcsolatba kerülhet a helyi lakossággal. Járőrök, megfigyelő pontokon szolgáló katonák, menetszlopokban haladó erők képesek a HUMINT-feladatok teljesítéséhez hozzájárulni.
- *A felderítő (hírszerző) állomány tagjai,* akik a HUMINT-feladatok teljesítéséhez a NIC-ekben, illetve a koalíciós törzsekben adatszerzőként, adatnyilvántartóként, elemzőként és egyéb feladatok teljesítésével járulnak hozzá.

A HUMINT előnyei:

- képes az ellenséges szándékok, incidensek előrejelzésére;
- a lakossági támogatás segítségével jelzi az ellenséges személyek, frakciók, csoportok olyan szándékait, amelyek hatással vannak a válságkezelő erők alkalmazására, illetve ezek védelmére;

- helyi szinten felfedi a politikai, gazdasági katonai erők kulcsfiguráinak egymáshoz való viszonyát;
- jelezheti a saját, illetve a szövetséges erők ellen alkalmazott ellenséges HUMINT-tevékenységet.

A HUMINT korlátai:

- az adatszerzés, az értékelés és az egyes információk ellenőrzése esetenként hosszú időt vesz igénybe, amelynek eredményeképpen az adat használhatatlanná (időszerűtlenné) válik;
- bizonytalan az adatgyűjtés;
- az információk összevonása és a felhasználókhöz történő eljuttatása gyakran nehézkes és nem valósítható meg;
- a források megbízhatóságának ellenőrzése időnként nehézkes;
- a módszer alkalmazása felfedhető, és hatással lehetnek rá az ellenséges pszichológiai műveletek.

A HUMINT-adatok gyűjtésének alapja az, hogy az adatszerzők ismerik a terepet, az embereket, az infrastruktúrát és képesek észlelni a változásokat. Természetesen az a legjobb, ha meg tudják állapítani a változások okát is. A felderítésben részt vevőket meg kell tanítani arra, hogy az alábbi körülményekkel legyenek tisztában:

- a fegyveres erők (frakciók), aknák, potenciális veszélyforrások helye;
- a házak, épületek állapota (tetők, nyílászárók, világítás, víz, csatorna, utak, hidak, legelők, állatállomány);
- az infrastruktúra helyzete (szervizek, üzletek);
- a lakosság állapota (létszám, nem és életkorkor szerinti megoszlás, egészségügyi állapot, ruházat, napi tevékenység, vezetők tevékenysége, illetve a jelzettekkel kapcsolatos változások. A leírtakból kitűnik, hogy az információk gyűjtése elsősorban a nem felderítő szakállomány (főleg a járőrök) feladata.

Következtetések

Az elmúlt évtizedben a kontinenseken kialakult konfliktusok jelentős mértékben megváltoztatták a békefenntartó műveletek természetét, jellegét és feladatait. A kilencvenes évek második felében megváltozott azon konfliktusok jellege, amelyekben az elmúlt évtizedekben a békefenntartók bevetésre kerültek. A békefenntartás és a békekikényszerítés gyökeresen olyan eltérő feltételeket teremtett, amelyhez alkalmazkodnia kell a felderítésnek is.

Alapszabályként rögzíthető, hogy nincs két egyforma konfliktus. A békeműveletek nem hozhatnak eredményt akkor, ha nem értjük meg a konfliktus lényegét az aktuális helyzet minden szintjén. A hírszerzési adatgyűjtőknek és azok elemzőinek egyaránt paradigmaváltáson kellett átesniük, hogy a nem hagyományos (azaz politikai) és a szokásos (katonai) hírszerzési követelményekre orientálódjanak.

Korunk válságkezelő műveletei tervezőinek és végrehajtóinak az alábbi tényezőkkel kell számolniuk:

- A felderítés (hírszerzés) központi szerepet játszik a válságkezelés hatékonysága szempontjából, s olyan konfliktuskezelési eszköz, amely alkalmas az erők megsokszorozására és életek megmentésére. **Ebből adódóan a hírszerzéssel a műveletek tervezésének kezdetétől számolni kell, ennek elmulasztását keserű tapasztalatok árán tanulta meg a nemzetek közössége.**
- **A válságkezelésben részt vevő valamennyi személy egyben adatszerző, minden kapcsolat egyben forrás is.** Az adatszerzés és jelentés a csapatok, a rendőrség és a megfigyelők alapfeladata kell, hogy legyen. Ők egyben a misszió parancsnokának és a misszióért felelős politikai testületnek a szemei és a fülei.
- A misszió parancsnokának és a missziót működtető szervezetnek egyértelműen meg kell határozniuk felderítési igényüket. Ezek az igények természetükből adódóan döntően politikai és nem katonai természetűek.
- A békefenntartóknak tájékozottnak kell lenniük a felderítési igényekről, ismerniük kell az adott ország területét, politikáját, kultúráját, a konfliktus természetét, és lehetőség szerint az ország nyelvét is.
- A felderítési (hírszerzési) adatok gyűjtésének és elemzésének a különféle források adatainak összevonásával kell együtt járnia. A képességek széttagolása hatékonyságsökkentő tényező, következésképpen nem engedhető meg.

Hadászati szinten – különös tekintettel a tervezés és a felkészülés időszakára nézve – a nyílt források a leghasznosabbak. Harcászati szinten legeredményesebb a HUMINT. A járőrözés, a megfigyelés, a lakossági kapcsolattartás a békefenntartók alapvető adatszerzési módszerei. Módszertől függetlenül azonban minden információ és adat megerősítésre szorul.

A válságkezelő műveletek hírszerzési feladatainak teljesítése időigényes és költséges, azonban a jól felkészített állomány, a források, a változatos módszerek hozzák az eredményt, mégpedig a befektetett költségekkel arányosan.

TÁNCZOS LÁSZLÓ DANDÁRTÁBORNOK

A KATONAI VEZETÉS ELVÁRÁSAI A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

Hazánk a vietnami háború befejeződése óta számos válságkezelő műveletben vett és vesz részt jelenleg is, ennek ellenére nem alakult ki egy olyan tervezői és irányítói rendszer, amely összefogná a folyamatokat, és támpontot nyújtana a vezetőknek, illetve a végrehajtóknak. Számos tapasztalattal rendelkezünk ezen a téren, éppen ezért üdvözlendő ennek a konferenciának a törekvése, hogy a felderítő támogatás problémáit áttekintve megvitassa és kialakítsa azokat az eljárásokat, melyek a jövőben alapot szolgáltatnának az említett tervező és irányító mechanizmusnak.

A válságkezelő műveletekre vonatkozó felderítési igények

A katonai erő részvétele válságkezelő műveletekben a politikai szándék és a parlamenti hozzájárulás függvénye. A politikai döntés előkészítése érdekében egy összhaderőnemi tervezőcsoport áll fel, amely világosan és egyértelműen meghatározza a katonai erő alkalmazásának körülményeit. Ennek során messzemenően figyelembe kell venni nemzeti lehetőségeinket, a részvétellel kapcsolatos nemzeti érdekünket, a MH jóváhagyott ambíciószintjét (amely az ország teherbíró képességén alapul), és természetesen a szövetség igényeit az erők fajtája és az alkalmazás várható időtartama tekintetében. Az igények ismeretében tudjuk előkészíteni azokat a változatokat, melyekből a politikai vezetés eldöntheti a részvétel jellegét és mértékét.

A műveletek tervezéséhez a HM Honvéd Vezérkar tervezőblokkjának széles körű ismeretekre van szüksége, melyek jelentős része a várható műveleti területre vonatkozik. A tervezés korai fázisában fel kell állítanunk azokat az alternatívákat, melyek a várható tevékenységet és annak támogatását vetítik előre, s amelyekből a politikai és katonai vezetés kiválaszthatja azt, amely megfelel ambíciószintünknek. Erre épülhet azután a kijelölt erők felkészítése.

Az erők felvonulását követően a művelet következő fázisában is szükséges a veszélyeztetettség változásának nyomon követése; a szövetség igénye szerint jelentkező új elvárások és feladatok azonosítása, végrehajtása; valamint az MH-kontingens tevékenységének folyamatos felderítő támogatása. A művelet befejezése vagy jellegének megváltozása miatt meg kell terveznünk a kontingens kivonását, amelyhez szintén szükségesek felderítési adatok.

Vizsgáljuk meg részletesen ezeket a fázisokat a felderítés, az információigény szempontjából.

A politikai döntés előkészítése

A műveleti tervezés korai fázisában, az igények felmérésének időszakában tudnunk kell: milyen jellegű válságkezelő műveletre kell felkészülnünk, milyen szövetségi igények merülhetnek fel irányunkban, és mennyi idő áll rendelkezésünkre a felkészülésre?

A művelet tervezésének kezdeti időszakában, annak várható jellegét tekintve, olyan változatokat kell előkészítenünk parlamenti döntésre, amelyek lehetőleg minden tekintetben megfelelnek az ország és a Szövetség érdekeinek is. Nem gondolkodhatunk pusztán egy megoldásban, s így a várható igények szem előtt tartásával több változatot kell döntésre előterjeszteni. Természetes, hogy minden alternatíva más-más felderítési igényeket generál.

A tervezés korai fázisában tisztában kell lennünk politikai érdekeinkkel a válságövezetben és közvetlen környékén. Mérlegelnünk kell részvételünk elfogadottságát nemcsak szövetségeseink, hanem partnereink szempontjából is. Olyan megoldást kell keresnünk, amely megfelel szövetségeseink elvárásának, és azt partnereink elfogadhatónak tartják. Ehhez elengedhetetlen a katonadiplomácia aktív közreműködése.

A művelet várható alakulását és kimenetelét, a felmerülő biztonsági kockázatokat nem csak a katonai, hanem a politikai vezetésnek is meg kell fontolnia. Mérlegelni kell, hogy a társadalom milyen áldozatokat vállalhat fel, milyen személyi és anyagi veszteséget hajlandó tolerálni. Javaslatot kell tennünk a műveletben való részvétel időtartamára. Kalkulálnunk kell a fenntarthatóságot a személyi állomány, a logisztikai támogatás és a részvételben való érdekeltég figyelembevételével.

Az alkalmazható erő

A haderőreform keretében meghatároztuk a MH ambíciószintjét és kijelöltük azokat a végrehajtó erőket, amelyek a jövőben 2006-tól – a szövetségi követelményeknek megfelelően – készen állnak majd a részvételre. Pillanatnyilag még nem rendelkezünk bevethető, feltöltött és felkészített kötelékekkel, ezért ma még minden művelet megtervezése egyedileg (ad-hoc módon) történik.

A jövőben nem ideiglenesen létrehozott szervezetekkel kívánunk részt venni a szövetséges műveletekben, hanem a komplett alegységek felajánlását részesítjük előnyben, mert így biztosítható a legkönnyebben a FELKÉSZÍTÉS – ALKALMAZÁS – PIHENTETÉS ciklus szerinti rendszer fenntartása, ami a csapatok kiképzését is tervezhetővé, ritmikussá és hatékonyá teszi. A felkészítési fázis lehet az adott kötelék szakmai felkészítése, vagy konkrét felajánlás ismeretében az adott küldetés sajátosságai szerinti speciális felkészítés.

A körülmények mérlegelése után el kell döntenünk, milyen legyen a részvétel jellege, milyen feladato(ka)t, mekkora erővel, milyen alárendeltségben, milyen időtartamban tudunk felvállalni.

A válságövezetre vonatkozó általános információigény

A tervezési folyamat megindításához *nélkülözhetetlen a műveleti terület részletes ismerete*. Olyan felderítő adatbázis szükséges, melynek alapján a nagybani elgondolást ki tudjuk alakítani, és a részletes tervezéshez meg tudjuk határozni a további információigényt. A cselekvési változatok kidolgozásához, elemzéséhez és összehasonlításához további információkra van szükség, már a konkrét helyzetre, feladatra és környezetre koncentrálna.

Tisztázni kell a kialakult konfliktus társadalmi gyökereit, az abban érintett felek politikai és katonai célkitűzéseit. Mérlegelni kell, milyen állapotot kíván a Szövetség a beavatkozással azonnal vagy rövid távon elérni, illetve mi a kívánt végállapot a művelet befejezésekor. A fegyveres erőszakot milyen esetben tartjuk elfogadhatónak, és milyen célt kell elérni annak alkalmazásával. Ez a kérdés azért igényel kiemelt figyelmet, mert a fegyveres erőszak alkalmazásának egy adott műveletre vonatkozó szabályai (ROE) – amit a szövetséges műveleti terv mellékleteként adnak ki – nem biztos, hogy összhangban állnak valamennyi részt vevő nemzet jogi szabályozásával. Éppen ezért azt részletesen kell tanulmányozni a saját erőink részére kiadandó ROE- emlékeztetők összeállításakor, amikor is a ROE szélsőséges eseteiben a magyar kontingens vonatkozásában a nemzeti korlátozások az irányadóak, amely korlátozásokról tájékoztatni kell a műveletet tervező és vezető szövetséges parancsnokságot.

Elemezni kell a humanitárius helyzetet. El kell dönteni, milyen segítséget tudunk nyújtani, és azt milyen formában tesszük. Fel kell mérni, hogy ebben az esetben kik lesznek azok, akik támogatnak majd bennünket; kik azok, akik számára nem elfogadható az ilyen jellegű szerepvállalás; esetleg mit kell tennünk annak érdekében, hogy megnyerjük támogatásukat, vagy legalább semleges magatartásukat.

A válságkörzetre vonatkozó katonai információigény

A katonai művelet tervezéséhez részletes ismeretekkel kell rendelkezünk a műveleti területről. A hagyományos felderítő előkészítés szempontjain túl tekintettel kell lennünk olyan kérdésekre is, mint a fogadó nemzeti támogatás, vagy a műveletek fenntartását elősegítő helyi források megléte és felhasználhatósága.

A felajánlott erők felkészítése

Legkésőbb a politikai döntést követően – de általános tapasztalat, hogy már azt megelőzően –, a szövetségesi igény megjelenésekor meg kell kezdeni a tervezett kontingens összeállítását és felkészítését. A felkészítés során át kell adnunk minden rendelkezésre álló információt, amelyre a művelet során a parancsnokoknak és a végrehajtó állománynak szüksége lehet. Ebben a szakaszban már nem hadászati vagy hadműveleti szintű információkra van szükség, hanem konkrét felderítési adatokra, amelyek a pillanatnyi helyzetet és a várható körülményeket mutatják be.

A műveleti terület felderítő előkészítésének ki kell térni:

- a részletes katonaföldrajzi értékelésre;
- az etnikai, vallási helyzetre;
- a humanitárius helyzetre.

Az etnikai, kulturális, vallási, humanitárius és infrastrukturális helyzet értékelését célszerű a CIMIC-törzssel együtt elvégezni, hiszen ezek a területek mind a felderítés, mind pedig a lehetséges műveleti terület CIMIC-értékelése szempontjából egyaránt vizsgálat tárgyát képezik.

A felajánlott erők felkészítése

A konfliktusban korábban részt vett erők részletes értékelése, a földrajzi elhelyezkedésük, összetételük, kiképzettségük, felszerelésük és a várható magatartásuk tekintetében. A korábban végrehajtott események elemzése, következtetések levonása a jövőbeni tevékenységek, harceljárások jellegére.

A felajánlott erők felkészítése

A tevékenységet befolyásoló egyéb veszélyforrásokat is figyelembe kell venni. Az értékelést olyan kockázatelemzésnek kell követnie, mely azonosítja a várható veszélyforrásokat, a veszélyek realizálódásának várható és még elfogadható szintjét. Meghatározza, hogy milyen intézkedéseket kell tenni a veszélyforrások bekövetkezésének csökkentése érdekében és milyen módon tudjuk megóvni a személyi állományt.

A felszerelés kiválasztása

A kockázatelemzés segítséget nyújt a felszerelés kiválasztásához és a szükséges anyagi készletek összeállításához, amire az alapfelszerelésen kívül szükség lehet. A logisztikai támogató szervezeteket ennek alapján ki lehet egészíteni, és lehetőleg optimálisan biztosítani a kontingens ellátását.

A kitelepülés

A kitelepülés fázisának felderítő támogatása a művelet sikere szempontjából kiemelt jelentőségű. A szállítási útvonalak, kirakóállomások, elhelyezési körletek felderítése részben a hadászati, részben a hadműveleti–harcászati felderítés feladata. A műveleti területre korábban kitelepült szövetséges erők által szerzett és átadott információkat is fel tudjuk használni ezeknek az igényeknek a kielégítésére.

A szállítmányok útját folyamatosan követnünk kell, részletes információkkal kell rendelkezünk mindenkori helyzetükről és állapotukról.

A kirakáshoz, a körletek elfoglalásához és berendezéséhez szükséges felderítési adatok egy részét az előkészítő részleg és a kontingens felderítő erői szerzik, de folyamatosan szükség van a nemzetközi törzs által kiadott tájékoztatókra.

Az összekötő tisztek fontos szerepet játszanak az információcserében és a műveletben részt vevő többi erő tájékoztatásában.

A művelet fenntartása

A művelet fenntartási szakaszának információs követelményeit a napi egyeztető értekezleten fogalmazzuk meg. Ennek gyakorlatát az elmúlt hónapokban alakítottuk ki. Naponta áttekintjük az összes békeműveletben részt vevő kontingens helyzetét, szükség esetén operatív intézkedéseket teszünk a felmerült problémák megoldására.

Ennek egyik kiemelt feladata a kontingensek működési körletében kialakult helyzet, illetve annak várható alakulása, melyet az MK KFH szakértője terjeszt elő. Amennyiben a felső katonai vezetés részéről bármilyen aktuális felderítési igény merül fel, azt közvetlenül az MK KFH képviselője útján továbbítja. A válságreagáló műveletek felderítő információcseréjét az MK KFH fogja össze. Ide jelentenek a NIC-ek, amelyek összegyűjtik a kontingens által megszerzett harcászati információkat is. A feldolgozott információk felderítési adatok formájában szintén a NIC-eken keresztül jutnak vissza a kontingensek felderítő tisztjeihez, illetve parancsnokához. Ezt a csatornát tudjuk felhasználni a szükséges biztonsági intézkedések eljuttatásához is. A kontingens és a NIC együttműködését például az Irakban tevékenykedő MH Szállító Zászlóalj esetében szakintézkedésben szabályoztuk.

A területen működő sajtótisztek tevékenységének fontos szerepe van a média megfelelő információkkal történő ellátásában. A felderítő és sajtótiszteknek szoros együttműködésben kell összeállítani azokat az információsomagokat, amelyek közlésre kerülhetnek, a helyzetet megfelelően mutatják be, de nem tartalmazhatnak olyan információkat, melyek veszélyeztetnék a saját vagy szövetséges csapatokat, információforrásokat. Hasznos lehet a műveleti területen dolgozó CIMIC-csoportokkal történő együttműködés, amelyek a polgári szervekkel és a lakossággal fenntartott széles körű kapcsolatai révén értékes kiegészítő információval szolgálhatnak.

A kontingens kivonása

A művelet befejezését követően fel kell készülnünk a kontingens kivonására. Diplomáciai és egyéb csatornák felhasználásával célszerű felmérni, milyen a megítélése a tervezett kivonásnak.

A kontingens kivonását hasonlóan kell előkészíteni, mint a kitelepülést. A kontingens elvonulását megelőzően fel kell mérni, érdemes-e visszazállítani a felesleges anyagi készleteket, vagy a helyszínen hagyni és átadni azokat a helyi vagy nemzetközi segítségnyújtó szervezeteknek.

A műveleti terület elhagyását követően célszerű figyelemmel kísérni a helyi és nemzetközi média megnyilvánulásait, hogy időben tudjunk reagálni a felmerült jogos vagy jogtalan bírálatokra.

Összegezve

A válságkezelő műveletek felderítési követelményeinek kielégítése csak a rendelkezésre álló összes információforrás összehangolt tevékenységével lehetséges, amelyek a műveleti és honi területen, a szövetséges parancsnokságokon összehangoltan tevékenykednek. A felderítő információáramlás napi gyakorlatának kialakítása a felső szintű katonai vezetés számára mindig az adott helyzet függvényében változhat. Az állandó elemek mellett – mint a napi felderítő jelentések – szükséges az operatív információs munka is. Csak így tudunk megfelelő támogatást nyújtani a műveleti területen tevékenykedő kontingenseinknek.

TÓTH ANDRÁS MK. EZREDES

A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA

Bevezetés

Előadásomban az emberi erővel folytatott felderítés válságkezelő és békefenntartó műveletekben betöltött helyével és szerepével foglalkozom.

A magyar részvétellel zajló válságkezelő és béketámogató műveleteket a felderítés oldaláról vizsgálva megállapítható, hogy a Magyar Honvédség eddig nem kezelte kiemelt feladatként a kihelyezett erők felderítő támogatását. Feltehetőleg abból kiindulva, hogy a magyar kontingensek önálló felelősségi körzettel nem rendelkeztek, illetve feladataikat minden esetben valamely többnemzetű erő kötelékében hajtották végre, ezért a katonai vezetés a felderítő biztosítás kérdését úgy kezelte, ahogyan az csak egy nemzeti kötelékbe beágyazott alegység esetén realizálható.

Eddig még nem volt példa arra, hogy kihelyezett erőink önálló, aktív felderítő képességekkel rendelkeztek volna. Felderítő tisztek, felderítő katonák természetesen szinte valamennyi misszióban helyet kaptak, de különböző okok miatt valós, a misszió végrehajtását előmozdító adatszerző képességgel nem rendelkeztek. A feladat-végrehajtáshoz, a művelet vezetéséhez, irányításához szükséges információt mindig mások biztosították a magyar erők számára. A magyar felderítő tisztek legfeljebb abban működhetek közre, hogy ezek az információk eljussanak a kontingens vezetéséhez, illetve a hazai irányító szervekhez, holott számos tény, eredmény, elismerés igazolja, hogy a magyar felderítést, hírszerzést a jobbak között jegyzik.

Annak okait, hogy miért nem voltunk, illetve vagyunk képesek érdemi információszerzésre a műveletekben, talán nem szükséges részletezni, de néhány elemet példaként célszerű kiragadni:

- a felderítő katonák nem felderítő feladatok végrehajtására lettek kihelyezve (Koszovó, Macedónia, Irak);
- a felderítő tiszteknek az állománytáblában nem felderítő beosztásokat biztosítottak (Okucani, Afganisztán);
- a kontingenseinkben meglévő felderítő beosztások nem biztosítanak adatszerzési lehetőségeket.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a magyar katonai vezetés által követett gyakorlat alapvetően hibás lenne. Mint már utaltunk rá, a műveletekben a Magyar Honvédség nem önálló erőkkkel, hanem mindig valamilyen szervezett többnemzetű katonai struktúra részeként vett részt, amelyek természetesen rendelkeztek a szükséges felderítő képességekkel.

Az sem feltételezhető, hogy önálló felderítő képességek birtokában – legyenek azok a legkomplexebb, leghatékonyabb felderítő rendszerek – a magyar parancsnokok és katonák külső segítség nélkül is minden információhoz hozzájutottak volna, amire a feladat-végrehajtáshoz szükségük lehetett. De tovább gondolva, még csak az sem biztos, hogy saját felderítéssel hatékonyabban teljesíthették volna feladataikat, mint ahogyan tették azt az adott körülmények között. Való igaz, hogy a missziókban részt vevő magyar alakulatok eddig mindig elismerésre méltóan végezték munkájukat, és tény, hogy a felderítés hiányára visszavezethető veszteség eddig még nem érte erőnket.

A felderítésről

Nem tudhatjuk persze, hogy ez utóbbiban mekkora szerepe volt az adott helyen működő többnemzetű felderítő rendszer hatékonyságának, és mekkora a szerencsének, illetve a parancsnokok helyzetértékelésének vagy józan ítélőképességének. Tény, hogy a magyar missziók sikeresek voltak.

Márpedig ha így van, akkor felmerül a kérdés: *Kell-e saját felderítés, és ha igen, akkor miért?* És természetesen rögtön adódik a következő kérdés is: *Milyen legyen, hogyan működjön a saját felderítés?* Előadásomban elsősorban ezekre próbálok egyfajta megalapozott választ adni.

Az első kérdésre viszonylag egyszerűen megadható és alátámasztható a válasz. Magyarországon minden ember, minden politikai erő, minden társadalmi szervezet elfogadja, hogy egy válságkezelő misszió sikeréért vagy kudarcáért felelős lehet a nemzetközi közösség, a missziót felállító nemzetközi szervezet, a misszió vezető nemzetének hozzáállása és még sok más egyéb. Abban is mindenki egyetért, hogy saját katonáink biztonságáért mi magunk vagyunk a felelősek.

De tudjuk-e vállalni ezt a felelősséget, ha a műveleti térség helyzetének megítélését, a feladat-végrehajtás körülményeinek tisztázását, a végrehajtó erők biztonságát veszélyeztető tényezők felderítését kizárólag mások kompetenciájának tekintjük? A válasz csak az lehet, hogy nem! Bármennyire is szövetséges erő részeként tevékenykedünk a válságkövetekben, bármennyire is kötelessége egy többnemzetű kontingens valamennyi összetevőjének, hogy a közös célért, egymást támogatva működjön, a biztonság kérdésében mindenki hozzánk hasonlóan gondolkodik. Mindenki előtérbe helyezi saját erőinek védelmét, saját feladatainak eredményes végrehajtását.

Elvárhatjuk-e például, hogy egy lengyel vezetésű, az alárendelték összetételét és létszámviszonyait tekintve lengyel többségű hadosztály G-2 szervezete ugyanannyi erőt összpontosítson a magyar zászlóalj szállítási útvonalainak felderítésére, mint a saját erői tevékenységének felderítő biztosítására?

Jogilag igen, gyakorlatilag nem! És elvárható-e, hogy egy többnemzetű hadosztály alkalmi, esetenként jelentősen eltérő szakmai kultúrával rendelkező katonákból összeálló felderítő struktúrája ugyanolyan hatékonysággal működjön, mint egy adott ország haderejének összekovácsolt, speciálisan felkészített hasonló szervezete. A válasz megint ugyanaz. Jogilag igen, gyakorlatilag nem! Nem tehetjük meg tehát, hogy egy többnemzetű kontingensbe kihelyezett magyar alakulat felderítő biztosításáról ugyanúgy gondolkodjunk, mint egy magyar dandár hasonló alegységéről. Nem intézhetjük el annyival, hogy a zászlóaljnak – a példa kedvéért – van ugyan egy felderítő tisztje, de a felderítésről majd a dandár felderítő erői gondoskodnak.

Egy tudományos konferencián nem célszerű még folyamatban lévő, kiforratlan dolgokat taglalni, de egy példa erejéig a jelenlegi iraki művelet mégis ide kívánczodik. Az első napokban – de talán igaz lesz ez a későbbiekre is – a magyar nemzeti információs csoport működése nélkül a magyar szállítózászlóalj éppúgy nem kapott volna semmiféle felderítő támogatást, mint ahogy nem kapott az al-Hillah-i táborban települt lengyel logisztikai alegység sem. Nekik is a magyar zászlóalj S-2 tisztje tartott felderítő tájékoztatókat a HUNIC-től érkezett anyagok alapján, annak ellenére, hogy a tájékoztatóban szereplő minden adat a lengyel vezetésű hadosztály G-2 információs rendszeréből származott.

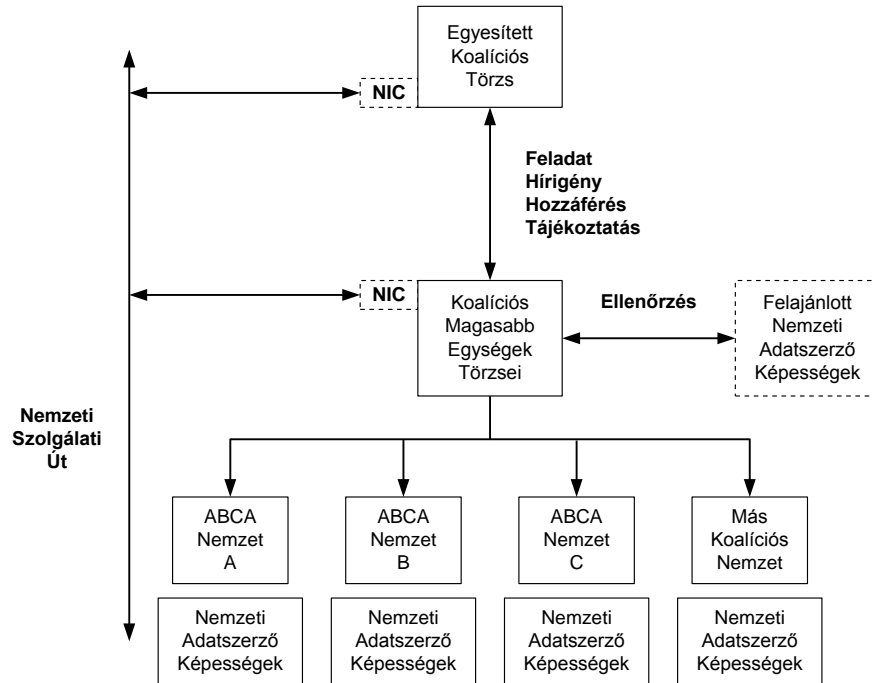
Az sem járható természetesen, hogy minden kihelyezett alegységünk mellé dandár- vagy hadosztályszintű felderítést szervezzünk, de erre nincs is szükség. Ahogy azonban egyre veszélyesebb missziókban kell szerepet vállalnunk, egyre több függ a megbízható felderítéstől, igenis elvárható, hogy a kontingensünket befogadó egység, magasabbegység felderítő rendszerének kialakításához hozzájáruljunk, képesek legyünk betáplálni is információt a rendszerbe, és nemcsak igényelni azt. Képesnek kell lennünk továbbá arra is, hogy szükség esetén a saját igényeinknek megfelelő információszerzést folytassunk, kiegészítve a szervezetszerű csatornákon beérkező, korántsem mindig kielégítő információkat.

A NATO gyakorlata

A fenti álláspont hitelesen alátámasztható számos olyan konkrétummal, amelyek bizonyítják, hogy a válságkezelő műveletekben nagy tapasztalattal és gyakorlattal rendelkező szövetségeseink, de maga a **Szövetség** is hasonlóképpen gondolkodik. Mindenki **létkérdésnek tekinti a hatékony szövetséges, vagy koalíciós felderítő rendszer kialakítását, de a gyakorlatban senki sem hagyatkozik kizárólag csak arra.**

A Szövetséges Fegyveres Erők Európai Főparancsnoksága 65-7 számú direktívájának 2.2 e. pontja egyértelműen kimondja, hogy a hadszíntéren a szövetséges felderítő erők mellett egyidejűleg műveleteket hajthatnak végre az egyes nemzetek saját felderítő erői és hírszerző ügynökségei is. Más szóval, a NATO tudomásul veszi és elfogadja, hogy a többnemzetű műveletekben a részt vevő országok önállóan is gondoskodni kívánnak saját erők biztonságáról, illetve saját információs érdekeik érvényesüléséről.

Az úgynevezett ABCA-koalíció felderítő kézikönyve, amely értelemszerűen tükrözi az olyan meghatározó NATO-tagállamok, mint az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Kanada felderítéssel összefüggő nézeteit, az alábbiak szerint ábrázolja a válságkezelő műveletek felderítő strukturáját. (Megjegyzés: Kiemelendő, hogy a kézikönyv deklarálta nemcsak az ABCA-nemzetek haderői, hanem az ennél szélesebb koalíciós műveletekben részt vevő többi nemzet haderői számára tartalmaz ajánlásokat.)

Az ábrán jól látható, hogy a koalíciós nemzetek felderítő strukturája kétféle elemet tartalmaz. Az egyik elemet az önálló nemzeti adatszerző képességek rendszere képezi, míg a másikat a nemzeti információs csoport vagy csoportok. Az ábrán látható, hogy a NIC-eknek egyaránt helyük van az egyesített koalíciós törzs mellett és a közvetlen felettes törzs mellett is.

Az ábrához később – a felderítő támogatás mikéntjének taglalásakor – még célszerű visszatérni, de itt is figyelmet érdemel egy fontos tényező:

A kézikönyv minden koalíciós nemzet részéről egyértelműen számol adatszerző képességekkel! Ezeket a képességeket az adott nemzet felajánlhatja a koalíciónak, vagy önállóan működtetheti. Az első esetben az adott felderítő erőt a koalíciós törzs felderítő szerve működteti, míg a második esetben a nemzeti kontingens alárendeltségében marad, és az általa megszerzett információk az adott nemzet belátása szerint, a NIC-ek útján kerülnek, vagy nem kerülnek be a koalíciós információs rendszerbe.

Ezt a rendszert a nem ABCEA-tag NATO-országok is alkalmazzák, amit az SFOR Többnemzetű Délkeleti Hadosztály alárendeltségében működő közös francia–német dandárhoz rendelt német felderítő erők példája kiválóan igazol.

A hangsúly nem a felajánlott erők mennyiségén, hanem az alkalmazott rendszeren van. A németek a hadosztály G-2 rendelkezésére bocsátottak:

- állandó településű nagyfrekvenciás COMINT-állomásokat;
- egy SIGINT-századot;
- egy SIGINT-repülőgéprajt;
- egy COMINT-feladatú hajóegységet;
- egy IMINT-feladatú Tornádó winget;
- két, pilóta nélküli DRONE felderítő légi eszközt;
- három HUMINT-rajt, négy-négy fővel.

Saját alárendeltségben működtettek egy katonai hírszerző részleget, és természetesen minden zászlóalj rendelkezik saját S-2 elemmel is.

Mindezzel egyidejűleg NIC-et működtettek:

- az SFOR HQ mellett;
- Vicenzában a műveletirányító központ mellett.

(Megjegyzés: A Délkeleti Hadosztály Törzsnél NIC-re nem volt szükség, mert német volt a G-2 főnök helyettese, tehát anélkül is volt lehetőség a nemzeti szintű RFI-k és információk oda-vissza továbbítására.)

A példák jól mutatják, hogy a NATO és ezen belül a meghatározó tagországok törekednek arra, hogy a szövetséges vagy koalíciós felderítő rendszert hatékony erőkkel támogassák, de még ennek ellenére is szükségesnek tartják autonóm, saját alárendeltségben maradó felderítő erők működtetését. Itt kell kiemelni azt is, hogy a NIC-ek koncepciója olyannyira beépült a szövetséges gondolkodásmódba, hogy azok a felderítés terén a többnemzetű törzs és az alárendelt nemzeti erők között szinte az egyetlen kommunikációs csatornává váltak.

Elérkeztünk tehát a válságkezelő műveletek felderítő támogatásának mikéntjéhez. Mielőtt azonban rátérnénk a kérdés taglalására, ki kell emelni egy nagyon fontos momentumot. Míg egy hagyományos feladatokra felkészített haderő támogató elemei többségükben – természetesen kisebb-nagyobb módosításokkal – alkalmasak a válságkezelő műveletekben való bevetésre is, addig a hagyományos felderítő erők – mint a mélységi felderítő vagy a csapatfelderítő alakulatok – az ilyen műveletekben sok esetben nem, vagy csak nagyon korlátozottan alkalmazhatók. A hatékony felderítő biztosításhoz tehát nemcsak új elvekre, új alkalmazási eljárásokra, de új szervezeti elemekre is feltétlenül szükség van.

A válságkezelő műveletek sajátosságai

Az első és talán legfontosabb sajátosság, hogy a válságkezelő műveletek a válságkezelő erők szempontjából semmilyen formában nem azonosíthatók a hagyományos hadviseléssel. *Az esetek túlnyomó többségében* nem áll velük szemben reguláris haderő, nincsenek hagyományos értelemben vett harccselekmények; hadsereg-, hadtest- vagy akár hadosztály-, dandárszintű támadó vagy védelmi műveletek. A konfliktusban álló, még harcoló erők legtöbbször a helyi lakossággal elvegyülve, a lakosság egy részének hallgatólagos vagy tevéleges támogatását élvezve lépnek fel a másik féllel, vagy éppen a válságkezelő erőkkel szemben, a legváltozatosabb, legkiszámíthatatlanabb eszközökkel és módszerekkel. Tevékenységük sokban hasonlít a szervezett gerilla-hadviselésre, de gyakran még ezek a sajátosságok sem figyelhetők meg. Egyáltalán nem biztos az sem, hogy egy adott műveletben részt vevő erőknek katonai feladatokat kell megoldaniuk.

A válságkezelő erők helyi támogatottsága nagymértékben függ a stabilizációs folyamat eredményeitől, a lakosság életkörülményeinek alakulásától, a helyi politikai erők aktuális érdekeitől, és még számos egyéb tényezőtől. Egy-egy válságkezelő akció a legkülönbözőbb reakciókat válthatja ki a korábbi konfliktusban érintett harcoló felekből, vagy a lakosság egyik vagy másik felet támogató részéből. Ebből adódóan a válságkezelők szempontjából az „ellenség” állandóan változik.

Ilyen körülmények között belátható, hogy teljesen értelmetlen lenne csak és kizárólag hagyományos értelemben vett mélységi felderítésben, csapatfelderítésben, harccal történő felderítésben gondolkodni.

A felderítést már nem a hagyományos alkalmazási elvek mentén, hanem **a mindenkori helyzethez igazodva kell szervezni**, bár ezt jelentősen megnehezíti, hogy a műveleti területen kialakult helyzetet a legkritikább esetben ismerjük kellő részletességgel.

Nézzük meg tehát, hogy léteznek-e olyan közös elvek, illetve a rendkívül eltérő válságkezelési szituációknak vannak-e olyan közös vonásai, amelyekre alapozva mégis csak tervezhető a műveletek felderítő biztosítása?

A NATO Közös Felderítési, Elhárítási és Biztonsági Doktrínája (AJP-2) ezt a kérdéskört az alábbiak szerint közelíti meg:

A válságkezelő műveletekben az adott konfliktusban érintett felek valószínűleg gyanakvással kezelnek mindenfajta felderítő tevékenységet. Az információ-szerzés mikéntjéről éppen ezért abból kiindulva kell döntenie, hogy miként halad a művelet, milyen a szembenálló felek aktuális hozzáállása, illetve milyen a politikai helyzet a műveleti területen és a művelet által érintett országokban.

A válságkezelő művelet felderítő biztosítását az ISTAR-rendszer egészére kell alapozni, de az adatszerző erők és eszközök kiválasztását az aktuális helyzet határozza meg, ami az ilyen műveletekben napról napra, de akár óráról órára változhat. A felderítő törzseknek éppen ezért rendkívüli rugalmassággal kell irányítaniuk az adatszerzés folyamatát.

A válságkezelő műveletek többségében az emberi erővel folytatott felderítés (a HUMINT) az adatszerzés legfontosabb eleme. A parancsnok tervezési prioritásai között már az előkészítés korai szakaszában a fő helyen kell állnia a megfelelő HUMINT-képességek kialakításának.

A válságkezelő műveletekben a parancsnokok elsődleges információigénye szélesebb és összetettebb, mint a hagyományos harctevékenység során. Az adat- és információszerzés irányultsága szükségszerűen sokrétűbb, és a felderítő törzsek elemző tevékenysége is több irányú kell, hogy legyen.

A válságkezelő műveletekben a klasszikus harcászati döntéshozatal befolyásoló tényezők és indikátorok nagymértékben háttérbe szorulnak. A felderítő törzseknek sok esetben a hagyományostól jelentősen eltérő mutatók alapján kell a gyorsan változó helyzetet értékelniük. A parancsnokok számos olyan területről fogalmazznak meg információigényt, amelyekkel a hagyományos harctevékenység során a harcászati felderítésnek nem kell foglalkoznia.

Ilyen területek az alábbiak:

- a geopolitikai helyzet;
- a művelet történelmi, etnikai és kulturális háttere és annak hatása a műveleti feladatok végrehajtására;
- a művelet által érintett valamennyi csoport, szerveződés stb. hozzáállásának, távlati terveinek értékelése mind a válságkezelő erők, mind egymás vonatkozásában;
- a műveletben érintett külső politikai, gazdasági, vallási, területi erők hozzáállásának és befolyásának értékelése;
- a sajtó hozzáállásának értékelése;
- a műveleti feladatok és a stratégiai érdekek összefüggései;
- a civil kapcsolatok;
- a gazdasági helyzet és így tovább.

A Nemzeti Információs Csoport

A válságkezelő műveletekben a hagyományos, és lényegében itt is működő felderítési ciklus a tradicionális harctevékenységtől teljesen eltérő problémakört fed le. A HUMINT-módszerek alkalmazásának elsődlegessége, az információigény széleskörűsége, valamint az előre nem látható módon, állandóan változó műveleti helyzet – annak minden geopolitikai, szociális és gazdasági dimenziójával – rendkívül összetett környezetet teremtenek a felderítés számára.

Világosan kell látni és érteni, hogy a válságkezelő műveletekben a felderítés előzetes megtervezése legalább akkora, vagy még nagyobb jelentőséggel bír, mint a hagyományos harctevékenységben.

A direktívában vázolt sajátosságok alapvetően meghatározzák a felderítés tevékenységét a válságkezelő műveletekben. A felderítő támogatás itt is az ISTAR-konceptió mentén szerveződik, de a hagyományos harctevékenységtől eltérően – mint már említettem – lényegesen nagyobb hangsúly helyeződik az emberi erővel folytatott információszerezésre, és ezen belül is a hírszerzési eljárások alkalmazására. A technikai felderítő ágazatok, mint a SIGINT, COMINT, IMINT az ilyen műveletekben is komoly szerephez jutnak, de tevékenységükben szintén hangsúlyeltolódások mutatkoznak a hírszerzési módszerek irányába. Nem véletlen tehát, hogy a válságkezelő műveletek felderítő támogatásában kiemelt szerep jut a műveletben részt vevő nemzetek hírszerző ügynökségeinek.

Ahhoz, hogy a felderítő támogatás rendszerét, egyes elemeinek helyét és szerepét megérthessük, célszerű a jól ismert felderítési ciklusból kiindulnunk. **A válságkezelő műveletekben a felderítési ciklusnak megvannak a maga sajátosságai, de a rendszer lényege változatlan.** A ciklus négy alapelemét – a vezetés-irányítást, az adatszerzést, az elemzés-értékelést és a tájékoztatást – az információáramlás csatornáin keresztül a hírigény, a tervezés, a feladatszabás, az adattovábbítás és a visszacsatolás alrendszerei kapcsolják össze.

Az adott keretek között – feltéve, hogy egy válságkezelő művelet komplex felderítő rendszerének megszervezésében soha nem leszünk érintettek –, a ciklusnak két elemével, az adatszerzés egy részével és az információáramlás egyes sajátosságaival célszerű foglalkozni.

Indokoltnak tűnik a második elemmel kezdeni, hiszen az információáramlás a felderítési ciklus minden mozzanatában jelen van, már az adatszerzést megelőző fázisban is.

Mint már korábban érintettük, az információáramlás folyamatában rendkívül fontos szerep jut az iraki művelet során alkalmazott terminológia szerinti Nemzeti Információs Csoportoknak, a NIC-eknek. A NIC mozaikszó a National Intelligence Cell rövidítése, ami magyarra nemzeti hírszerző sejtnek fordítható. Hogy itt mégis Nemzeti Információs Csoportot használunk, illetve helyenként annak fordítjuk, két oka van. A két okból a kevésbé jelentős, vagy mondhatnánk egyáltalán nem jelentős az, hogy a rövidítés így magyarul is megfelel – legalábbis írásban – a teljes névnek. Ennél lényegesen fontosabb, hogy a Nemzeti Információs Csoport megnevezés jobban fedti e csoportok valós rendeltetését, mint a Hírszerző Csoport, vagy Sejt. A NIC ugyanis elsősorban a felderítő rendszeren belüli információáramlás egyik csomópontja, és csak másodlagosan – az alkalmazás filozófiája, a meghatározott feladatrendszer és a rendelkezésre álló erők megfelelő összhangja esetén – tekinthető adatszerző, hírszerző szervezetnek.

A 65-7-es ACE direktíva a NIC fogalmát ekként határozza meg:

„Egy adott nemzet által kialakított, felszerelt és finanszírozott képesség a NATO-parancsnokságon belül, a nemzeti felderítő támogatás megvalósítása érdekében. Hadműveleti szinten biztosítja a hadszíntéri és a nemzeti forrásból származó felderítési adatok közvetlen, időbeni cseréjét. A NIC-ek az elemzett és értékelt információk közvetlen áramlásának csatornáját képezik a parancsnok, illetve a nemzeti törzsek irányába...”

Három olyan tényezőre szeretném itt ráirányítani a figyelmet, amelyek elfogadtatásával az eddigi kontingensek felállítása során – feltehetőleg a téma nem kellő ismeretéből adódóan – nehézségek adódtak.

Az első: a NIC-ek a NATO-parancsnokságon, vagy valamely előljáró koalíciós parancsnokságon belül kerülnek felállításra és nem a nemzeti kontingensen belül.

A második: a NIC-ek felállítása és felszerelése a küldő nemzet kompetenciája, még akkor is, ha ez a gyakorlatban sokszor csak finanszírozási felelősséget jelent, hiszen a felszerelést, munkahelyet, az adatbázisokhoz való hozzáférést és annak technikai hátterét az adott parancsnokság, vagy törzs logisztikai elemei igény szerint helyben biztosítják. Elvben tehát szabad döntés kérdése, hogy egy nemzet felállít-e NIC-et, vagy sem. Nem hagyható figyelmen kívül azonban a meghatározás második fele sem, amely lényegében azt mondja ki, hogy a többnemzetű kontingensen belül a NIC-ek felelőssége, hogy a felderítési adatok eljussanak a parancsnokokhoz, illetve a nemzeti törzsekhez.

A harmadik: visszacsatolódva az előadás bevezetőjéhez, miszerint hiába szervezünk egy vagy kétfős S-2 elemet a kihelyezett kontingenseinkbe, információ nélkül maradhatunk, ha az S-2-t nem szolgálja ki egy saját, nemzeti felderítő struktúra, de legalábbis egy NIC, egy összekötő elem az adatszerzést koordináló, összefogó előljáró törzs felderítő részlegénél.

A NIC-ek tevékenységének részleteibe ezen a fórumon nem célszerű belemerülni. Létrehozásuk és működtetésük jelentőségét az eddigiek is kellőképpen alátámasztják.

A HUMINT-csoportokról

Áttérve az emberi erővel folytatott felderítés kérdésére, azon szövetségi dokumentumokból kell kiindulnunk (AJP 2, AJP 2.1, ACE 65-7) amelyek kimondják, hogy a válságkezelő műveletek során kiemelt szerep jut az emberi erővel folytatott információszerzésnek. De mit kell egy ilyen művelet során a HUMINT alatt értenünk? Nyilvánvalóan sokkal kevesebbet, mint amit a hadászati felderítésben értünk alatta. És bizonyos értelemben többet, de ugyanakkor kevesebbet is, mint a hagyományos harcászati felderítésben. Mit jelent ez a gyakorlatban?

A műveletirányító parancsnokok információigényének elsődleges tárgyát képező események általában a helyi politikai, katonai, félkatonai vagy gerilla vezetés szintjén szerveződnek, és a lakosság körében, sok esetben konspiratív körülmények között zajlanak. Így természetesen logikus lenne a klasszikus hírszerzési módszerek teljes körű alkalmazása, kezdve az ügynöki hálózat alkalmazásától a diplomáciai kapcsolatok kihasználásáig. Mivel azonban a válságkezelő műveletek sok esetben messze kívül esnek a küldő nemzetek közvetlen érdekszféráján, irreális lenne a nemzeti hírszerző ügynökségektől elvárni, hogy mindenütt ilyen szinten legyenek képesek hozzájárulni a művelet felderítő támogatásához.

Másfelől viszont az is belátható, hogy a harcászati felderítés erőinek klasszikus tevékenységi formái nem elégségesek a civil szférában történő információszerzéshez, miközben valós képességeik kihasználására legtöbbször nem nyílik lehetőség.

E dilemma feloldására született meg az úgynevezett HUMINT-csoportok alkalmazásának koncepciója. (Megjegyzés: Sajnos a magyar szakterminológiában egyelőre nincs megfelelő kifejezés e tevékenységi formára, így kénytelenek vagyunk részben az angol kifejezést használni.)

A HUMINT-csoportok alatt speciálisan felkészített felderítő tisztek, tiszthelyettesek, illetve katonák három-négy fős csoportjait értjük, amelyek tagjaik nyelvismerete révén, vagy tolmács igénybevételével képesek a helyi lakossággal kommunikálni, információs kapcsolatrendszert kiépíteni és működtetni. Az információs kapcsolatrendszer tagjai kezdetben a válságkezelő erőkkel közvetlenül együttműködő tisztviselők közül, később a szövetséges vagy koalíciós erőkkel szimpatizáló személyek közül kerülnek ki, de a civil szféra szociális kapcsolatrendszerén keresztül előbb-utóbb bekerülnek a rendszerbe a külföldi jelenlétet elutasító, de a személyes kapcsolatokat elfogadó lakosok is.

A tevékenység jellegéből adódóan a HUMINT-csoportoknak lehetőségük van arra, hogy a konfliktusban érintett valamennyi féllel kapcsolatot építsenek, és így több oldalról megvilágított, könnyebben értékelhető információkat szerezzenek. **Az eddigi válságkezelő műveletek tapasztalatai szerint a harcászati szintű információszerzés terén a HUMINT-csoportok képezik a leghatékonyabb erőt.** Felállításuk alapvetően nemzeti feladat, bár Bosznia-Hercegovinában az SFOR-törzs alárendeltségében mind a mai napig működik egy szövetséges HUMINT-zászlóalj is, az ún. AMIB. Az AMIB jövőjével, pontosabban a jövőbeni költségmegosztással kapcsolatos, nemrég lezárult tárgyalások azonban arra engednek következtetni, hogy a meghatározó szövetséges nemzetek szívesebben látják saját irányításuk alatt ezeket az erőket, így azzal kell számolnunk, hogy a harcászati HUMINT-tevékenység távlatilag is inkább önálló nemzeti felajánlások útján valósul majd meg.

A válságövezetben működtetett HUMINT-csoportok alárendeltsége többféle lehet. A már említett 65-7 ACE direktíva ezt a következőképpen fogalmazza meg: „*A HUMINT erők vezetését és irányítását az a vezetési szint gyakorolja, amely a feladatszabásban a legpontosabban képes tükröztetni a parancsnok elsődleges információigényét, és ahol a szükséges koordináció a lehető legkönnyebben végrehajtható.*”

Ennek megfelelően a nemzeti HUMINT-csoportok felajánlhatók az előjáró törzs felderítő elemébe (mint a korábbi példában Németország tette), működtethetők a nemzeti információs csoportok alárendeltségében (Koszovóban több nemzet, például az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Ausztria, Svájc ezt az eljárást követte), de megtartható a nemzeti kontingens valamely alakulatának alárendeltségében is (például Olaszország Koszovóban, vagy Spanyolország az iraki műveletben). Az alárendeltség kérdésében alapvetően az a meghatározó, hogy az adott nemzet milyen feladatrendszert szán a HUMINT-csoportjainak, illetve milyen elgondolás mentén tervezi felhasználni a keletkezett információkat.

A HUMINT-csoportoknak feladatuk ellátásához természetesen lényegesen nagyobb mozgásterre és mozgásszabadságra van szükségük, mint a műveletben részt vevő más katonáknak. A tapasztalatok szerint ez számos problémát vet fel, különösen azon országok haderejében, ahol ilyen irányú tapasztalatok még nem halmozódtak fel. (Megjegyzés: A valós helyzetképhez hozzátartozik, hogy a problémák egy része olyan országok esetében is jelen van, amelyeknek immár általános gyakorlata a HUMINT-csoportok működtetése.)

A problémák három téma köré csoportosíthatók:

- az eltérő szabályozás, annak jogi háttere és következményrendszere;
- a szolgálati és szakmai irányítás kérdése;
- a kérdéskör biztonsági vetületei.

Az első problémakör alapvetően jogi, illetve vezetési kérdés, a felderítés szempontjából irreleváns.

A szolgálati és szakmai irányítás, mint már utaltunk rá, gyakorlatilag csak döntés kérdése. A legnagyobb nemzetközi elismerést természetesen azzal érdemelhetjük ki, ha felajánljuk HUMINT-csoportjainkat a többnemzetű kontingens felderítő erőibe, de nem biztos, hogy a saját érdekeink feltétlenül ezt diktálják. Nemzeti szempontból lényegesen hatékonyabb, ha a HUMINT-csoportok nemzeti alárendeltségben maradnak, a saját felderítő struktúra valamely elemébe betagozódva. A lényeg az, hogy a parancsnok a HUMINT-csoportokat valóban HUMINT-csoportként kezelje, és ne tartalék állományként tekintsen rájuk az alapfeladat végrehajtása során. A rendelkezésre álló irodalom alapján megállapítható, hogy ez utóbbi probléma számos nemzetnél felmerül, különösen olyanok esetében, akik nem harcoló alakulatokkal vesznek részt a műveletben. Az okok az alapfeladat végrehajtásához szükséges állomány létszámigondjaitól a HUMINT-tevékenység kockázati tényezőinek túlértékeléséig rendkívül változatosak.

A biztonság kérdését – mint a HUMINT létrehozásának és működtetésének meghatározó tényezőjét – érdemes külön is megvizsgálni.

Az önálló, katonai biztosítás nélküli, vagy csekély biztosítással végzett mozgás látszólag nagyon sebezhetővé teszi a HUMINT-csoportok tagjait, ami szemben áll azzal a természetes igénnyel, hogy katonáinknak a lehető legnagyobb biztonságot szavatoljunk, és minden erővel kerüljük el az előerővesztést. De valóban fokozott veszélynek vannak-e kitéve a HUMINT-csoportok tagjai? A gyakorlati tapasztalatok – főként az alacsony intenzitású műveletekben – eddig ennek éppen az ellenkezőjét támasztják alá. A lakossággal közvetlen kapcsolatot ápoló katonák jobban ismerik a helyi realitásokat, a létező, illetve potenciális veszélyforrásokat, ami lehetővé teszi, hogy nagyobb eséllyel kerüljék el a kritikus szituációkat. A HUMINT-csoportok mozgása lényegesen kiszámíthatatlanabb, kevésbé feltűnő, mint a főerőké, így sokkal kevésbé válhatnak előre megszervezett támadások, akciók áldozatává. (Igaz ugyanakkor, hogy a mozgás gyakoriságából adódóan viszonylag gyakrabban érhetik őket spontán támadások.)

További tapasztalat, hogy a helyi lakosság könnyebben elfogadja a személyesen ismert vagy megismerhető, kommunikációra kész HUMINT-csoportokat, mint a személytelen, izolált, óhatatlanul is erőt demonstráló reguláris erőket. Nem ritka jelenség, hogy míg a válságkezelő erőket támadások, kisebb-nagyobb inzultusok érik a lakosság részéről, a HUMINT-csoportok tagjaival baráti kapcsolatokat ápolnak. Természetesen vannak ellenpéldák is: Irakban előfordult, hogy merénylet áldozatává váltak a HUMINT-csoportokkal együttműködő személyek, ami jelzésértékűnek tekinthető. Úgy is értékelhető azonban, hogy a HUMINT-csoportok mozgásának kiszámíthatatlansága miatt az ellenség csak az elérhető célpontot tudta támadni. Az al-Hillahban korábban megölt amerikai tiszt szintén HUMINT-feladatot hajtott végre, de részben saját gondatlansága tette lehetővé a valószínűleg nem előre megtervezett merénylet végrehajtását. A negatív példák ellenére – amelyek az intenzív fegyveres szembenállás időszakában értelemszerűen gyakoribbak – a számszerű adatok a HUMINT-feladatok viszonylag biztonságos végrehajthatóságát igazolják.

Ahhoz, hogy a HUMINT-csoportok biztonságosan és eredményesen tudják végrehajtani feladataikat, természetesen speciálisan felkészített állományra van szükség. A Magyar Honvédség – annak ellenére, hogy ilyen jellegű feladatok végrehajtására még nem került sor – rendelkezik megfelelően kiképzett állománnyal, hiszen a korábban már említett AMIB keretében közel húsz, a KFH és a J-2 állományába tartozó tiszt, illetve tiszthelyettes vett részt speciális kiképzésen, és hajtott végre éles feladatokat. Ez az állomány megfelelő alapul szolgálhat egy rugalmasan bevetendő harcászati HUMINT-erő kialakításához.

Az emberi erővel folytatott felderítés természetesen nem szűkíthető le a HUMINT-csoportok tevékenységére, de a további előadásokkal való átfedések elkerülése érdekében itt nem térek ki a lehetőségek teljes spektrumára.

Következtetések

A Magyar Honvédség válságkezelő és békétámogató missziókba kihelyezett erőinek felderítő biztosítása mindez ideig ad hoc módon szerveződött. Nem azért, mert a felderítés nem látta ennek a tarthatatlanságát, hanem azért, mert a feladatok jellegéből adódóan a „force generation” időszakában az önálló, megerősített felderítés igénye eddig nem merült fel.

Ahogy azonban módosul szerepvállalásunk a válságkezelő műveletekben, ahogy egyre kiélezettebb szituációkban egyre fajsúlyosabb feladatokat hajtunk végre, óhatatlanul nagyobb figyelmet kell szentelni a felderítés kérdésének is. A magyar haderő alkalmazási elveivel összhangban le kell raknunk egy korszerű, az új kihívásoknak megfelelő felderítési koncepció elméleti alapjait és fel kell építenünk rá egy hatékony, rugalmasan alkalmazható felderítő struktúrát. Nem a nulláról kell indulnunk, hiszen e tekintetben számos elgondolás született, számos kezdeményezés történt már. Ahhoz azonban, hogy mindez működőképpé váljon, tőlünk, a szakemberektől még nagyon sok elméleti és gyakorlati munkára, a katonai vezetéstől pedig hatékony támogatásra van szükség.

HALÁSZ ISTVÁN EZREDES

A HARCÁSZATI FELDERÍTÉS HELYE ÉS SZEREPE A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEKBEN

A válságkezelő műveletek közvetlen felderítő támogatása olyan feladat elé állít minden parancsnokot és törzset, amelyre a korábbi tapasztalatok alapján fel lehet készülni, de megállapítható, hogy minden eddig végrehajtott művelet a harcászati felderítés területén számos, gyökeresen új módszert követelt és számos új tapasztalatot adott.

A műveletek elemzése során megállapítható, hogy a felderítés szintjei mind a felhasználói, mind az adatforrások kihasználása tekintetében „összecsúsztak”. A hadászati, a hadműveleti és harcászati felderítés összehangolása, a felderítési adatok és információk áramlását biztosító rendszerek összekapcsolása a műveletek sikeres végrehajtásának alapvető követelményévé vált. Az információszerezés területén, mivel az információk zöme harcászati jellegű, a harcászati felderítés dominanciája mutatkozik. A válságreakáló műveletek olyan körülmények között folynak, illetve folynak, ahol egyszerre több veszélyforrással kell(ett) számolnunk.

A háború, vagy egyéb események következtében kialakult instabil helyzet igen kedvező a szervezett bűnözés, az illegális etnikai fegyveres csoportok, klánok, bandák térnyerésének. A nemzetközi terrorizmus kiváló táptalaja a válság során kialakult bizonytalan politikai, jogi, gazdasági helyzet. Az elmúlt évtized összes válságócában fellelhető a vallási köntösbe öltöztetett nemzetközi és/vagy állami terrorizmus. Több állam – elsősorban a jelenlegi és a potenciális válságövezetekben – kísérletet tesz tömegpusztító eszközök és azok előállítását lehetővé tévő technológiák illegális megszerzésére, de a széthulló állami struktúrák is lehetővé teszik, hogy nagy tömegű igen veszélyes anyag és technológia (fegyver, nukleáris, vegyi harcanyag, biológiai fegyver) kerüljön illetéktelen kezekbe.

A felderítő támogatás szerepe ezért nem merülhet ki a klasszikus információszerző tevékenységben, hiszen a műveleti parancsnokoknak megfelelő ismeretekkel kell rendelkezniük azokról az eseményekről, folyamatokról, amelyek az alakulat műveleti területén folynak. Nem biztos, hogy a parancsnok személyes felelőssége minden területre kiterjed, de a küldetést, a művelet végrehajtását befolyásoló összes feltételről és körülményről információval kell rendelkeznie. A válságreakáló művelethez ezért széles spektrumú felderítő támogatás szükséges, olyan, amely a hagyományos és nem hagyományos kihívásoknak egyaránt megfelel.

A felderítő rendszer jellemzői

A felderítő rendszer felépítésének tervezésénél egyéb tényezőket is számba kell venni.

A felderítésnek több területen kell egyidőben információt szereznie, és a felhasználók köre sem csak a parancsnoki rendszer, tehát nem korlátozódhat csupán a parancsnoki vezetési–irányítási rendszer kiszolgálására.

Jellemző, hogy a műveletek megtervezéséhez szükséges alapvető információk általában nem állnak kellő mértékben rendelkezésre, ezért magas a felderítő műveletek biztonsági kockázata. Negatív tapasztalat, hogy általában nem számíthatunk a konfliktusban részt vevő felek támogatására. A felderítő művelet harcászati szakasza a politikai korlátozások miatt általában csak a csapatok telepítésével egyidőben kezdődhet el, ezért igen rövid idő alatt kell a művelethez szükséges felderítési adatokat előállítani.

Általában jellemző, hogy a műveleti területen a harci cselekmények következtében megsemmisül, vagy súlyosan megrongálódik, vagy éppenséggel korábban sem létezett az infrastruktúra, ezért minden szükséges anyagot és felszerelést a műveleti erőknél kell a helyszínre juttatni. Hiányos vagy egyoldalú a helyi média, amely megnehezíti a tájékozódást a társadalmi kapcsolatrendszerben, és megnehezíti az információs műveleteket is.

A megkötött egyezmények, szerződések betartása általában hiányos, vagy a fogadó állam – ha van ilyen – nem tartja be, vagy nem is tudja betartani a vállalt kötelezettségeket.

A rendelkezésre álló adatforrások képességeinek egy részét, vagy teljes egészét nem tudjuk kihasználni, az előbb említett okok, vagy egyéb körülmények miatt (például nincs olyan objektum, amelynek felderítése megköveteli az adott képességet).

Az információszerzés egyik akadálya a kommunikációképes nyelvtudás hiánya. Jelenleg sem rendelkezünk és valószínűleg a közeljövőben sem fogunk rendelkezni kellő számú olyan szakértővel, akik a várható válságkörzetek nyelvét ismerik. Ilyen kiegészítő (tolmács–fordító) személyzet toborzása egyébként is nagy nehézségekbe ütközik.

A felderítő rendszer felépítése

A válságreagáló művelet felderítő rendszerének felépítését a parancsnok felderítési követelményei és a rendelkezésre álló erőforrások képességei határozzák meg. A hadműveleti és harcászati felderítési igények általában átfedik egymást, különösen a művelet stabilizációs szakaszában, ahol a szembenálló felek általában betartják a fegyverszüneti, vagy egyéb szerződésekben előírtakat.

Ilyen esetben a harcászati információk gyűjtése és feldolgozása jelenti a felderítő rendszer legfontosabb feladatát. A felderítő rendszer felépítése követi a békefenntartó erők szervezeti struktúráját. Az összhaderőnemi felderítő törzsbe bevonásra kerülnek a haderőnemek felderítő tisztjei is, mivel ők ismerik legjobban az alárendelt tagozat felderítési adatforrásainak képességeit és lehetőségeit.

Az információszerző rendszer (ISTAR) általában a műveletet végrehajtó csapatok képességeiből áll össze. Jelenleg a NATO közös információszerző szervezettel – melyet válságreagáló műveletben alkalmazni lehetne – az SFOR AMIB kivételével nem rendelkezik. Ez pillanatnyilag jelentős hátrány. Említésre méltó, hogy az iraki műveletekben a lengyel hadosztály központi ISTAR-képességeit a román felderítő század adja. Műveleteinek eredményességét csak később lehet megítélni, de ez a kezdeményezés jelentősen javíthatja a hadosztály információszerző lehetőségeit.

A felderítő rendszer idegrendszere a felderítő információs rendszer, amely általában valamelyik meglévő rendszert használja fel, jellemzően a BICES-t vagy a LOCE-t, vagy akár mindkettőt. Az adott művelet C-2 rendszere általában magában foglalhat olyan összeköttetéseket, melyeket kizárólag a felderítő törzsek használnak, de a felderítési adatok ezeken a titkos összeköttetést biztosító rendszereken közvetlenül a parancsnokok (felhasználók) részére is eljuttathatók.

A békeműveletek egyik legfontosabb tapasztalata, hogy – különösen a stabilizációs szakaszban – a magasabb törzsek nem értékelt felderítési adatokat igényelnek, hanem azonnal ismerni szeretnék a felderítési információkat, esetleg részinformációkat is. A parancsnokok és törzsek tudni akarnak minden bekövetkezett eseményről, akár az ő kompetenciájuk, akár nem. Gyakran előfordul, hogy a feldolgozó kapacitást több szinten is ugyanannak az információnak a feldolgozásával kötik le. A felderítő rendszernek a párhuzamosságok elkerülése érdekében szigorúan meg kell határozni a működési és információáramlási rendjét.

Harcászati szempontból talán az információforrások (felderítő szervek) alkalmazásának elmélete és gyakorlata, szabályai és lehetőségei változtak leginkább. Az úgynevezett ISTAR-képességek: az információszerzés, a feldolgozás és tájékoztatás, a megfigyelés, a célfelderítés és az aktív információszerzés fontos szerepet játszik a műveletek során, azonban szerepük és jelentőségük folyamatosan változhat.

A békeműveletek során a legfontosabb információforrássá a harcászati hírszerzés, az úgynevezett HUMINT vált. Ebben az értelemben nem a hagyományos emberi erővel folytatott felderítésről beszélünk, ezért jobban illik rá a hírszerzés megnevezés. A harcászati HUMINT-csoportok gyakran szereznek hadműveleti, sőt hadászati jellegű információkat is. A csapatok biztonsága érdekében végzett információszerzés területén is kiemelt szerepük van. Tevékenységük fontosságára való tekintettel alkalmazási elveiket a NATO önálló doktrínában kívánja megfogalmazni.

A hagyományos felderítő képességek, a felderítő szervek, a légi megfigyelés, a rádióelektronikai felderítés mellett igen fontos szerepe van a nyílt forrásból származó információk feldolgozásának. A médiát nem akadályozzák olyan adminisztratív korlátozások, amelyek miatt hagyományos információforrás nem alkalmazható.

A felderítési információk felhasználása

Kiemelt jelentőségű a műveleti területen tevékenykedő csapatok által szerzett információk összegyűjtése és feldolgozása. A járőröző, ellenőrző, megfigyelő feladatot végrehajtó erők számos olyan információt szerezhetnek, melyek jelentőségét esetleg nem ismerik fel, ezért fontos számukra világos felderítő ismérveket meghatározni és a feladat végrehajtása után az állományt kikérdezni.

Fontos szerepük lehet a nem kifejezetten felderítő személyeknek és szervezeteknek az információszerzésben. A helyi polgári és katonai hatóságokkal kapcsolatot tartó összekötő tisztek, a CIMIC-állomány is megbízható információszerzéssel, különösen abban az esetben, ha a felderítő erők alkalmazása valamilyen okból korlátozott. A CIMIC-csoportba alkalmanként vagy rendszeresen felderítő tisztek is beoszthatók.

A felderítő törzseknek célszerű információcserét folytatni a műveleti területen tevékenykedő szervezetekkel. Ez mindkét fél szempontjából igen hasznos lehet. Az ilyen kapcsolattartás lehet szervezett (formális), vagy alkalmi jellegű.

A helyi fegyveres erőkkel és szervezetekkel folytatott információcsere nagyban elősegíti a békefenntartás célkitűzéseinek teljesítését, egyúttal fokozza a csapatok biztonságát is.

Az információszerzést számos tényező akadályozhatja. Előfordulhat, hogy hivatalosan egyáltalán nem lehetséges felderítő szervek alkalmazása. Ilyen korlátozás volt például Macedóniában a KFOR mögöttes területén.

A békefenntartó erőknek általában tilos behatolni a fegyveres küzdelem területére! Nem célszerű – a saját erők megóvása érdekében – a bizonytalan státuszú területekre felderítőket küldeni.

Egyéb korlátozásokat jelenthetnek bizonyos vallási vagy törzsi hagyományok, melyeket a felderítés megtervezése során figyelembe kell venni.

A felderítés módszerei

A válságreakáló műveletekben alkalmazott harcászati felderítő szervek az információszerzés során a hagyományos eljárások alkalmazása mellett számos, csak az adott műveleti területen alkalmazott módszerrel is szerezhetnek információt.

A felkészítés során, a kiinduló felderítési adatok gondos tanulmányozásával kell a hatékony információszerezési eljárásokra felkészíteni a felderítő szervezeteket. Ebben nagy segítséget nyújthatnak az adott területet kiválóan ismerő szakértők.

A HUMINT-csoportok hatékonyságát erősen befolyásolja a lakosság viszonyulása a békefenntartó erőkhöz. A HUMINT személyi állományt fel kell készíteni a helyi viszonyokra, a kultúrák közti különbségekből adódó nehézségekre, mik azok a szabályok, vallási, törzsi előírások, amit célszerű, vagy éppen kötelező betartani. Mivel tevékenységük szorosan kötődik a helyi lakossághoz, fel kell készíteni őket, hogyan közelítsenek a helyiekhez, milyen módszerekkel lehet velük kapcsolatot teremteni, és azt hatékony információszerezésre felhasználni.

A HUMINT-csoportok a biztonság fenntartása és fokozása érdekében folyó információgyűjtésnek is hatékony szervei. Az információgyűjtés a művelet adott időszakában kizárólag a biztonság érdekében folyhat. A biztonsági eljárások során a helyi alkalmazottak kiválogatása és folyamatos ellenőrzése ezeknek a szervezeteknek a feladatát is képezheti. Az információszerezés során a biztonsággal kapcsolatos információkat tudomására kell hozni az elhárító (Counter Intelligence) szervezeteknek is.

A megfigyelés, a különböző figyelőrendszerek alkalmazása a művelet teljes időszakában folyhat. Mind a nyílt, mind a rejtett megfigyelés alkalmazható. A bevont erők képességeinek és lehetőségeinek figyelembe vételével kell a feladatokat elosztani. Az emberi erővel folytatott megfigyelés elsősorban a különböző optikai felderítő rendszerek alkalmazásával történik, a felügyelet nélküli eszközök és rendszerek kevésbé jönnek számításba.

A légi felderítő eszközökkel folytatott megfigyelés igen hatékony, elsősorban a nehezen járható területeken. Mivel ezek rendkívül alkalmasak főként a kis létszámú erők rejtésére, mozgatására, egyéb illegális tevékenységek folytatására, folyamatos megfigyelésük a béketeremtő művelet eredményessége és a csapatok biztonsága szempontjából kiemelten fontos. Tekintettel a célok jellegére, erre a feladat-végrehajtásra a hosszú repülési idejű, a földről vezérelt és azonnali információt biztosító eszközök a legalkalmasabbak.

A rádióelektronikai felderítés – elsősorban a célok jellege folytán – a műveletek egyes szakaszaiban csak korlátozottan alkalmazható, viszont jól megtervezett és irányított tevékenysége semmi mással nem pótolható információkkal láthatja el a felderítő rendszert. A békekikényszerítés időszakában, illetve a szembenálló felek szétválasztása és tevékenységük figyelemmel kísérése során a teljes kapacitás működhet. A békefenntartó műveletek, a terrorizmus elleni harc során, mivel itt általában nincs, vagy nagyon korlátozott a rádióhasználat, a lehallgatás, elsődlegesen a mobiltelefonok lehallgatása hozhatja a legtöbb eredményt.

A célfelderítés– hasonlóan a rádióelektronikai felderítéshez – elsősorban a válságreagáló műveletek kezdetén kap fontos szerepet. Akkor lehetnek olyan objektumok, amelyek folyamatos figyelése és csapásra történő előkészítése érdekében célfelderítést kell folytatni. A stabilizációs szakaszban ennek jelentősége folyamatosan csökken, mivel a nagy pusztító képességű fegyverrendszerek akkora már kivonásra kerülnek.

A felderítési információk felhasználása

A harcászati információszerzés fontos területe azoknak a nem tervezhető információforrásoknak a kihasználása, melyek a műveleti területen találhatóak.

Az adott művelet végrehajtása során számos információt tud összegyűjteni a részt vevő személyi állomány. Ha lehetséges, ki kell adni számukra a felderítő ismérveket, de a művelet után célszerű kikérdezni a végrehajtó állományt.

A csapatok biztonságának fenntartása és fokozása a törzsek napi rutintevékenysége. Számos információ nyerhető ennek során, amelyek a műveleti területen tevékenykedő hírszerző, felforgató vagy egyéb bűnöző szervezetek tevékenységének megismerését segítheti elő.

A helyi hatalmi szervekkel történő folyamatos kapcsolattartás és információcsere igen fontos. Az erre a célra létrehozott összekötő csoportokba célszerű felderítő tisztet is beosztani, aki egyrészt végzi a tájékoztatást, másrészt kapcsolatai révén fontos információkhoz juthat.

A nemzetközi és helyi média általában igényli az együttműködést, az információcserét. A sajtótájékoztatók, a helyi hírforrások figyelése – mint nyílt forrásból származó információk – elősegíthetik a helyzet jobb megértését, illetve alkalmasak a lakosság bizalmának megnyerésére is.

A különböző humanitárius és segélyszervezetek állománya is érdekelt lehet a folyamatos információcserében, a veszélyeztetettségre vonatkozó helyzet ismerete érdekében. A rendszeres kapcsolattartás, vagy a kialakult veszélyes helyzetek tisztázása számos használható információt eredményezhet, ezért minden szempontból fontos lehet.

A helyi szervekkel együtt végrehajtott közös akciók során számos hasznos információ szerezhető, illetve a helyi hatóságok is igényt tarthatnak a békefenntartó erők által szerzett információkra, különösen azokra, amelyek a szervezett bűnözésre, vagy egyéb törvénytelen tevékenységre vonatkoznak.

A válságkezelő műveletek felderítő támogatására harcászati szinten jellemző a sokrétűség, az információforrások és az információszerző technikák változatossága.

Következtetések

A felderítő műveletek irányításához szükség van a részt vevő nemzetekből összeállított felderítő törzsre, mely koordinálni képes a részt vevő nemzetek információszerző tevékenységét, továbbá képes megosztani a felderítési adatokat, kialakítani a veszélyeztetettség értékelését, hozzájárulva a végrehajtó csapatok biztonságának fenntartásához.

A művelethez szükséges közös felderítő adatbázis elengedhetetlen a hatékony felderítés megtervezéséhez, a parancsnok felderítési igényeinek kielégítéséhez.

A többnemzetiségű erők hatékony felderítő támogatása csak hatékony együttműködéssel képzelhető el, melynek legfontosabb eleme a nemzeti információs csoportok (NIC) működtetése. A NIC-ek képesek a nemzeti információforrások által szerzett információk, illetve felderítési adatok továbbítására, a más nemzetek által szerettek átvételére és a felhasználókhöz történő továbbítására. Zászlóaljerejű kötelékünk nem rendelkezik olyan információfeldolgozó kapacitással, amely képes a megszerzett információk, vagy felderítési adatok feldolgozására és az együttműködők tájékoztatására. A NIC az a szervezet, mely közvetlenül kapcsolatban áll a hazai értékelő-tájékoztató szervezettel, illetve a nemzetközi törzs többi felderítő elemével, ezáltal képes az értékelő és tájékoztató munka egy részének a helyszínen történő végrehajtására, illetve a honi kapacitások kihasználására.

A jövőben az eddiginél nagyobb számban várható többnemzetiségű felderítő szervezetek létrehozása és alkalmazása, hiszen elsősorban az integrált felderítő szervezetek képesek leghatékonyabban támogatni a többnemzetiségű válságreakáló erők parancsnokát és törzsét.

Egyet azonban mindig szem előtt kell tartania minden parancsnoknak: működési körletében ő maga egy személyben felelős a felderítési adatok előállításáért!

BOROS-LESKÓ GÉZA EZREDES

**A VÁLSÁGKEZELŐ ÉS BÉKETÁMOGATÓ
MŰVELETEK ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK ÉS
IRÁNYÍTÁSÁNAK HONI TAPASZTALATAI**

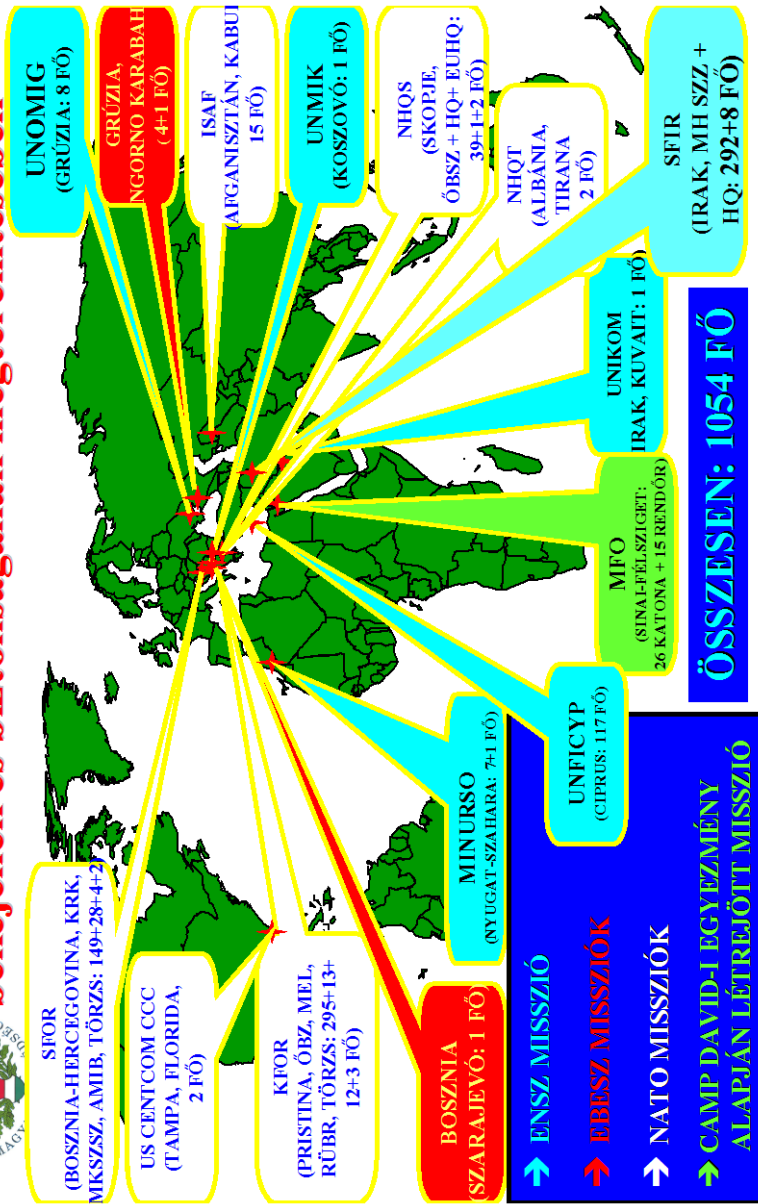

Béketámogató műveletek – a vezetés szerint

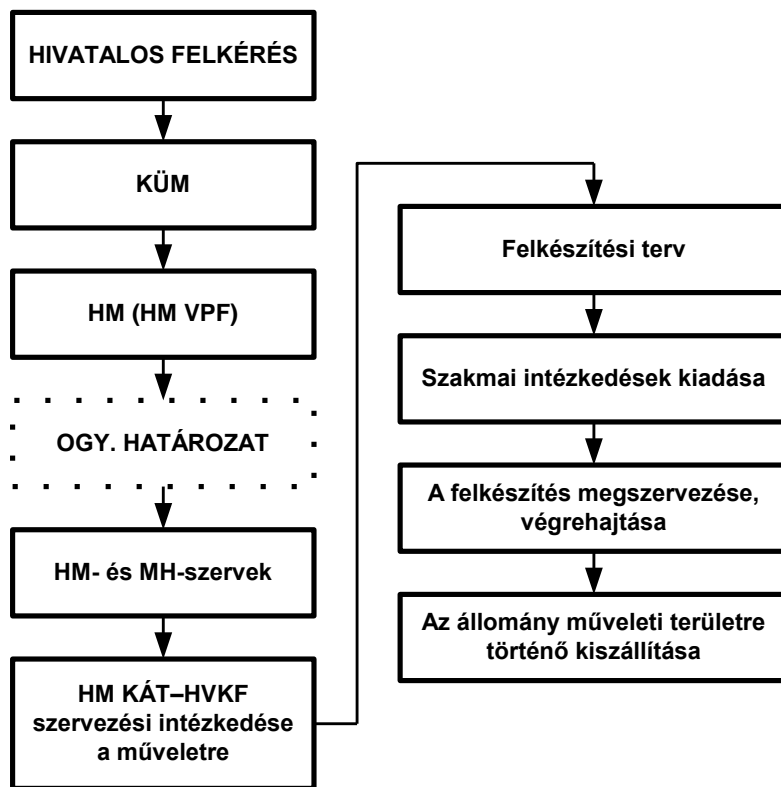
- ENSZ:** UNFICYP – Ciprus
UNOMIG – Grúzia
UNMIK – Pristina
UNIKOM – Kuvait
MINURSO – Nyugat Szahara
- EBESZ:** MTG – Grúzia
BiH – Szarajevó
PRTK – Hegyi Karabah
- NATO:** HQ – Tirana, Skopje,
SFOR-HQ, KRK, AMIB, MKSZSZ, ÖBSZ, KFOR-HQ,
MEL, ÖBZ, RÜBR
- EU:** HQ FYROM – Skopje
- Egyéb:** MFO – Sínai-félsziget
CENTCOM – Tampa
ISAF – Afganisztán
SFIR – Irak

A Magyar Honvédség szerepvállalása a világ békéjének és biztonságának megteremtésében

Béketámogató műveletek – az előkészítés folyamata

Béketámogató műveletek – a katonák kiválasztása

- Pályáztatás.
- Kiválasztás a beérkezett pályázatok alapján.
- Személyi beszélgetés.
- Egészségügyi vizsgálat (orvosi-pszichikai-fizikai).
- Misszió-orientált felkészítés:
 - 3 hét katonai megfigyelők részére (ENSZ, EBESZ);
 - 4 hét katonai rendészek részére (MFO);
 - 5-6 hét UNFICYP, SFOR, KFOR stb. részére.

Béketámogató műveletek – a katonák kiképzése, felkészítése

- ENSZ-, EBESZ-megfigyelők, NATO-törzstisztek, MFO felkészítése:
az MH ÖHK feladata.
- NATO, SKOR, KFOR, SFIR:
a SZFP feladata.
- ISAF:
a HM HVK Eü. Csfség feladata.

Béketámogató műveletek – a kiválasztás és felkészítés tapasztalatai

ENSZ, EBESZ:

- kevés a pályázó, mert a MH átszervezése miatt az állomány a külszolgálatnál nem akarja kockáztatni hazai beosztását;
- sok a nemleges parancsnoki javaslat;
- a váltások sokszor ugyanazon személyekből kerülnek ki, így nincs meg a lehetősége, hogy szélesebb kör szerezzon nemzetközi tapasztalatot;
- az EBESZ önálló pályáztatási rendszere miatt gyakran kevés a felkészítési idő, a HM–MH érdek kevésbé érvényesül.

MFO:

- a feladat jellegéből adódóan továbbra is HM–BM együttműködés szükséges;
- az erők vezetése szükségesnek látja a nyomozói állomány létszámának növelését, nyelvi felkészültségük javítását;
- az alacsony devizaállomány miatt kevés a jelentkező.

NATO, SFOR, KFOR stb.:

- megfelel a NATO kiképzési követelményeknek;
- speciális esetekben (MSU KRK) különleges szakmai felkészítés szükséges a rendészeti feladatokhoz (HM-BM együttműködés, külföldi tapasztalatszerző tanfolyam kiképző állomány részére);
- esetenként gyenge idegennyelvi kommunikációs képesség;
- a nemzetbiztonsági vizsgálat sok esetben késik, jelentősen késlelteti a határidős személyügyi munkát (miniszteri határozat stb.).

Béketámogató műveletek – az irányítás tapasztalatai

- a béketámogató műveletekbe bevont erők nemzeti vezetését, szakmai felügyeletét a MH ÖHK hajtja végre;
- korrekt együttműködésben a HM-, MH- és BM-szervekkel;
- az MH ÖHK nem egyértelmű jogosítványai esetenként jelentős késedelmet okoznak a problémás helyzetek megoldásakor.

Béketámogató műveletek – A JÖVŐ

- a megszerzett tapasztalatok alapján időszerű a teljes békmissziós feladatrendszer áttekintése teljes mélységben;
- az MH képességeinek figyelembevétele a békeművelet „felvállalása” előtt.

DR. VÁRHEGYI ISTVÁN NYÁ. EZREDES CSC

AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS FONTOS ELEME A RÁDIÓFELDERÍTÉS

Új helyzet, alapvető változások

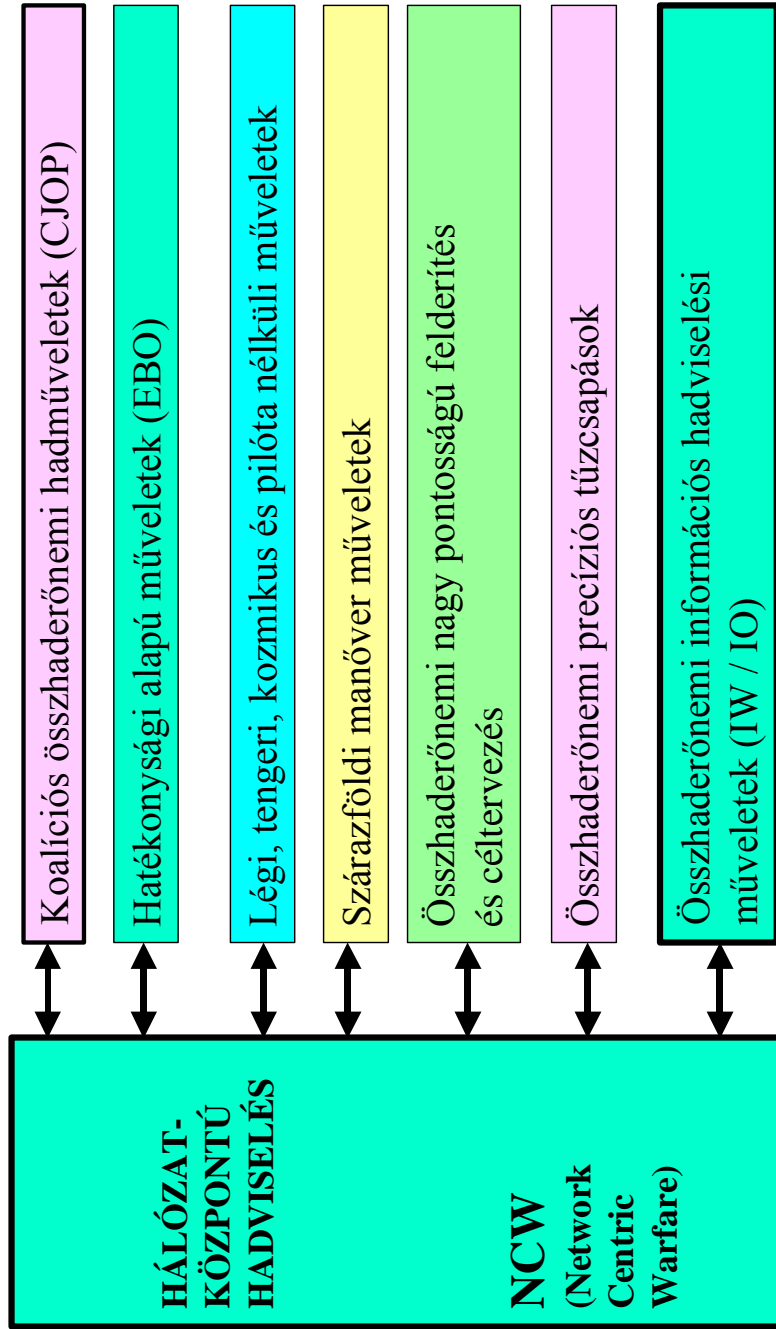
Nagyot változott a világ. Az afganisztáni és az iraki háború (második Öböl-háború/2003) drámai módon változtatták meg a fegyveres küzdelem és beavatkozás módozatait és környezeti feltételeit. Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy a jövőben a fegyveres erőket közel hasonló módon és feltételek mellett fogják alkalmazni. Az új fajtájú alkalmazási módok csak akkor lesznek hatásosak, ha a legfejlettebb technikai eszközöket és vezetési módszereket fogják használni.

További alapkövetelmény, hogy a korszerű fegyveres küzdelem sikeres megvívásához a korábbiaknál jóval nagyobb mennyiségű és nagyobb pontosságú – a hatékony döntés meghozatalát támogató – felderítési adatok álljanak rendelkezésre. Megállapítható, hogy ezek megszerzéséhez a rádióelektronikai felderítés – az eddigi tapasztalatok alapján – jelentős mértékben képes hozzájárulni.

Csak emlékeztetőül: Korszerű viszonyok között a fegyveres műveleteket az alábbi hadviselési módokkal és feltételek mellett folytatják.

A korszerű fegyveres műveletek

- Hálózatközpontú hadviseléssel (NCW – Network Centric Warfare).
- Koalíciós összhaderőnemi hadműveletekkel (CJOP – Coalition Joint Operations).
- Hatékonyságalapú műveletekkel (EBO – Effective Based Operations).
- Légi–tengeri–kozmosz műveletekkel (ANCO – Air Naval Cosmic Operations).
- Nagy pontosságú – precíziós – felderítési és céltervező műveletekkel.
- Nagy pontosságú – precíziós – tűzfegyver-műveletekkel.
- Manőveralapú szárazföldi műveletekkel.
- Pilóta nélküli repülőgép-műveletekkel (UAVO – Unmanned Aerial Vehicle Operations).
- Információs hadviselési műveletekkel (IW – Information Warfare / Information Operations).

A korszerű fegyveres műveletek

A több évszázadon keresztül jellemző, korábbi **felmorzsoló jellegű háborúkat felváltó számítógéphálózat-alapú háborúkra** (NCW – Net Centric War-Warfare) történő áttérés a 21. század elején, továbbá ezen belül a **légi-kozmosz eszközökre támaszkodó hatásalapú hadviselés** (EBO – Effective Base Operations) megjelenése fontos helyet és szerepet jelöl ki a precíziós felderítésnek, a rádiófelderítésnek, a precíziós fegyvereknek és a pilóta nélküli repülőgépeknek – közöttük a felderítő feladatú robotrepülőgépeknek – az elkövetkező évtizedekben.

Axiómaként megállapítható, hogy **a 2003. évi iraki háborúval egy új korszak kezdődött a modern háborúk történetében. Megkezdődött a számítógép-hálózatokra alapozott háborúk új korszaka** (NCW – Network Centric War), továbbá annak légi-kozmosz, hadművelleti jelensége a **hatásalapú hadművelet** (EBO – Effective Based Operations). Az EBO hadművelleti elv az ellenség célszágát és erőforrásait szorosan összefüggő rendszerek szövevényes hálózatának tekintí (complex cluster of system of systems). Ebből a horizontális és vertikális módozatú bonyolult kapcsolódású hálózati halmazból — koalíciós, szövetségi, nemzeti és katonai gondos felderítő elemzés-értékelés útján – választják ki azokat a kulcsfontosságú, más néven súlyponti célpontokat, amelyeket precíziós tüzefegyverekkel semmisítenek meg. A célpontokat számítógép-hálózatra alapozott felderítéssel – többek között korszerű rádiófelderítéssel – derítik fel, amelyeket követnek és azokat végül nagy pontosságú, precíziós csapással semmisítik meg.

Mint már említettük, hogy a háborúk megvívásának módozatában új korszak kezdődött. A tömeges légi bevetések korszaka lejárt. Ezt felváltja **az egyes célpontokra mért precíziós csapások új korszaka**, amelyekben egyes, vagy kis kötelékben működő harci repülőgépekkel, cirkáló rakétákkal és pilóta nélküli repülőgépekkel oldják meg a feladatokat. Napjainkban egy hadászati bombázó annyi nagy pontosságú fegyvert (bombát és rakétát) képes szállítani, amelyek nagyobb tüzerőt képviselnek, mint amit korábban több száz vagy több ezer hagyományos repülőgép volt képes szállítani. Ennek következtében az egyes repülőgépek és a kis kötelékek hadászati-hadművelleti jelentősége rendkívüli módon felértékelődött. Többek között azáltal is, hogy már repülés közben is képesek újonnan felmerülő, ún. „időkritikus” feladatok átadására-átvételére, hiszen a pilótának csak az új digitális koordinátákat kell betáplálni a fedélzeti precíziós fegyverek célszámítógépébe. Ezt az új vezetési képességet a számítógép-hálózatok széles körű alkalmazása teszi lehetővé, amelybe valamennyi harci elemet bekapcsolnak vertikális és horizontális kapcsolati formában.

A második Öböl-háború (2003.03.20–04.14.) a hálózatos vezetés és irányítás (NCW), továbbá a hatékonyságelvű katonai művelet (EOB) főpróbája és sikeres alkalmazása volt. Az utólagos elemzések arra utalnak, hogy a háborúk tervezése és vezetése – nemzetközi síkon – ebben a főirányban fog fejlődni. A fejlett ipari országok – a második Öböl-háború kapcsán szerzett tapasztalatok alapján –, máris komoly lépéseket tettek abban az irányban, hogy fegyveres erőiket gyorsan átalakítsák és képessé tegyék a hálózatos hadviselésre (NCW).

Ezen a téren az alábbi – programszintű – erőfeszítéseknek már igen komoly eredményei mutatkoznak. Körülbelül 2010-re ezen a területen már komoly eredményekkel lehet számolni, miután az ilyen erőfeszítéseket folytató országokban megvalósítják a haderő átalakításának digitalizálási és számítógép-hálózatokra épülő vezetési programjait.

Csak példaként említve, a következő 13 országban és a NATO-ban van folyamatban haderő-hálózatossítási program (networking):

- **Amerikai Egyesült Államok:** Objective Force/FCS-2010 elnevezésű, integrált átalakítási program, a következő kulcsfontosságú alprogramokkal: *hálózatközpontú háború és hadművelet* (NCW – Network Centric War, NCO – Network Centric Operations), *hatásalapú műveletek* (EBO – Effective Based Operations) és *információs műveletek* (IW/C2W/IO – Information Warfare, Command and Control Warfare, Information Operations).
- **Franciaország:** BOA – hálózatos vezetési program (NCW/BOA).
- **Nagy-Britannia:** NEC – hálózatos vezetési program (NEC – Network Enabled Capability).
- **Németország:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Olaszország:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Hollandia:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Kanada:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Svédország:** NCD hálózatos vezetési program (NCD – Network Centric Defense).
- **Izrael:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Ausztrália:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Singapur:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Oroszország:** NCW hálózatos vezetési program.
- **Kína:** NCW hálózatos vezetési program program,
- **NATO:** NCW/NCO/NECS hálózatos vezetési programok (NCW – Network Centric Warfare, NCO – Network Centric Operations, NECS – Network Enabled Collective Security).

A fenti programok új kihívásokat és feladatokat jelentenek majd a rádiófelderítő szolgálatok számára is, mivel a hálózatalapú vezetés (NCW) ún. vezeték nélküli, rádióra alapozott híradó eszközökkel történik.

Az új amerikai összhaderőnemi típusú, hálózatos vezetésű hadszíntéri doktrína, és ezen belül a légiereő – hatásalapú – légi-kozmosz hadműveleti elgondolásának alkalmazásában a pilóta nélküli repülőgépek (UAV) felhasználása kulcsfontosságú szerepet töltenek be, mind a felderítés és célmegvilágítás, mind pedig az egyes kritikus célpontok nagy pontosságú fegyverrel történő leküzdésében, majd a csapás utáni eredményeket felmérő felderítési feladatokban (az ún. hadszíntéri kárfelmérő tevékenységben, BDA – Battle Damage Assessment).

A változások nem előzmények nélkül történtek, a dolgok összefüggenek egymással. Az összhaderőnemi jellegű, hálózatos vezetésű háború – kezdeti és kísérleti formája – a vertikális integrációs vezetésű forma megvalósítása Afganisztánban már a hálózatos hadviselés előfutára volt.

Ennek keretében Afganisztánban első ízben és sikeresen próbálták ki a koalíciós rendszerű, összhaderőnemi, illetve több haderőnemet érintő hadműveleti elgondolást, amelyet számítógép-hálózatok összekapcsolásával valósítottak meg. Ez volt tehát a hálózatos háború elvének – NCW – kísérleti alkalmazása. Az afganisztáni háború keretében – a kulcsfontosságú stabil és időkritikus mobil célpontok megsemmisítése érdekében – egy közös, precíziós csapásmérést szolgáló vezetésű folyamatba integrálták „a felderítőtől a csapásmérő eszközökig” terjedő (from sensor-to-shooter) feladatokat.

A következő hadműveleti-harci elemeket és számítógép-hálózati eszközöket, valamint funkcionális számítógép-hálózati rétegeket kapcsolták össze függőleges információkapcsolati formában, egy alkalmi, ún. vertikális számítógép-hálózati felépítményben, más néven architektúrában:

- **Felderítő-kommandó harcosokat,** célkereső, célvalódiságot megerősítő, célmegvilágító, precíziós csapásmérő eszközök lézeres megvilágítással történő rávezetését segítő feladattal.
- **Felderítő pilóta nélküli repülőgépeket (UAV)** (pl. Predator típusú hadműveleti UAV-eket, Global Hawk típusú hadászati UAV-eket).
- **Hadászati felderítő és kommunikációs műholdakat.**
- **Hadászati és hadszíntéri rádióelektronikai – rádió- és rádiótechnikai – felderítő erőket.**
- **Hátországi (reach back) és mögöttes hadszíntéri értékelő központokat.**
- **Hadszíntéren kívüli és hadszíntéren belüli légi és tengeri bázisú csapásmérő erőket:** B-2-es és B-52-es hadászati bombázókat, haditengerészeti Tomahawk típusú rakétákat, cirkáló rakétákat, F-14 és F-18, F-15 és F-16 típusú harci repülőgépeket.
- **Hadszíntéri hadműveleti, valamint harcászati parancsnokokat és parancsnokságokat.**
- **Hadszíntéren belüli kommunikációs központokat és rendszereket.**

A számítógép-hálózatok vertikális módozatú összekapcsolása, vagyis a vezetés vertikális integrációjának megvalósítása egy alkalmi hadművelleti számítógépes metahálózat igénybevételével történt és igen sikeresnek bizonyult. Általa azt is meg tudták oldani, hogy a távolsági repülőgépeknek repülés közben adjanak új feladatokat, vagy képesek voltak megváltoztatni a korábbi bevetési parancsokat. Ezáltal a vezetés hatékonysága nagy mértékben növekedett. Ilyen fajta vezetési képességekkel korábban nem rendelkeztek. Biztosítani tudták, hogy a pilótavezetésű repülőgépek esetében az átlagosan „10-20 percig nyitva levő támadási időablakon belül” (attack time window) képesek voltak sikeresen végrehajtani a kijelölt célpontok elleni precíziós támadásokat. Az említett vezetési képességek a megléte mozgó célok esetében különösen fontosnak bizonyult. Ismételten hangsúlyozni kell, hogy korábban ilyen vezetési eszközök és módszerek a hadművelleti vezetés számára nem álltak rendelkezésre.

Afganisztán után a hálózatalapú alkalmazási elveket továbbfejlesztették. Valójában a hálózat- (NCW) és hatékonyságalapú (EOB) műveletek alkalmazásának teljes körű és sikeres bemutatása Irakban történt meg a második Öböl-háború alkalmával, 2003-ban. Ezzel egy új korszak kezdődött a fegyveres küzdelem vezetési eljárásaiban. Vezetéstechnikai mérőföldkönek számít, igen nagy hatású változásról van szó:

A legújabb kori háborúk történelmében – a fegyveres erők vezetését érintően – **az első Öböl-háború (1991) a hadtörténelem első digitális jelátvitelű, de még nem hálózatalapú háborúja volt.**

Egy évtizeddel később, **a második Öböl-háború (2003) ugyancsak digitális jelátvitelű, de tartalmát tekintve már hálózatos vezetésű háborúja volt. Ez volt a hadtörténelem első számítógéphálózat-alapú és -vezetésű háborúja!**

A hálózatos hadviselés eredményeit tanulmányozva és korszakváltó jelentőségét felismerve a hagyományos – lineáris felépítésű hadszíntéren folytatott, felmorzsoló jellegű – hadviselésről **a fejlett ipari országok folyamatosan térnek át** a hálózatközpontú (NCW) és hatásalapú (EOB) elven működő, manőverező jellegű, számítógép-hálózatokra támaszkodó hadviselésre. Ezt azonban már nem lineáris, hanem össze nem függő hadszíntéren (non-linear battlespace) vívják meg.

A pilóta nélküli repülőgépek (UAV-k) megjelenése és feltöltése, a fejlett országok fegyveres erőinél a nullától a kritikus tömeg (20-25%) elérése felé halad az adott országok tudományos, gyártástechnológiai és mindenekelőtt gazdasági-pénzügyi lehetőségeitől függően. Az Irakban lefolytatott második Öböl-háború ez irányú sikerei és tapasztalatai világszerte felgyorsítják a pilóta nélküli repülőgépek fejlesztését és hadrendbe állítását. A pilóta nélküli repülőeszközöket 2010 után már *rádióelektronikai felderítő (SIGINT/COMINT/ELINT) és elektronikai hadviselési (EW) feladatokra is igénybe fogják venni.*

A második Öböl-háború pozitív értelemben és világméreteken eldöntötte a pilóta nélküli repülőeszközökkel rendelkező – új légi fegyvernem – további sorsát, vagyis azt a kérdést, hogy a fejlett országok rendelkezzenek vagy sem ilyen fajtájú képességgel?

A pilóta nélküli repülőeszközökkel rendelkező országok között az élen az USA halad. Az USA például tíz különböző fajtájú UAV-t alkalmazott a második Öböl-háborúban. Nagy-Britannia csak egyfajta, de közel 30 darab UAV-t. A pilóta nélküli repülőgépeket elsősorban felderítésre használták, de egyes esetekben már csapásmérési (UCAV) feladatokat is végrehajtottak Hellfire típusú, levegő–föld osztályú, páncéltörő rakétákkal felfegyverzett Predator típusú pilóta nélküli csapásmérő repülőgépek (UCAV-ok) igénybevételével.

Az amerikai erők ezirányú tevékenysége minimálisan két dolgot jelez: Egyrészt néhány fajta és típusú pilóta nélküli repülőgép esetében a fejlődést már olyan szintűnek ítélték meg, hogy azokat harci bevetésre is alkalmasnak találták. Másrészt úgy vélték, hogy az iraki háború kiváló lehetőség és alkalom volt a legújabb fejlesztésű – különböző fajtájú és típusú – pilóta nélküli repülőgépek harci, vagyis éles körülmények között történő kipróbálására.

A fegyveres erők kemény és lágy típusú alkalmazása

Az eddigi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a béketámogatásban, válságkezelésben és még inkább a háborúban részt vevő fegyveres erők alkalmazása rendszerint **kemény** (hard) és/vagy **lágy** (soft) formában történik.

A fegyveres erők kemény típusú alkalmazása: a pusztítással történő győzelem elvének gyakorlati alkalmazása

A fegyveres erők alkalmazásának **kemény típusú formáját** érintően a legfőbb jellemző sajátosság a nagyhatású precíziós tűzfegyverek széles körű felhasználása volt. A legutóbbi Öböl-háborúban (Irak Szabadsága / Második Öböl-háború) a nagy találati pontosságú, ún. precíziós tűzfegyverek felhasználási aránya már erősen megközelítette a 70%-ot. Ugyanakkor az is tapasztalható volt, hogy a precíziós tűzfegyverek alkalmazásához nélkülözhetetlen nagy pontosságú célfelderítés, cél- és tűztervezés, és az ilyen fajtájú fegyverek pontos célra irányítása (navigálása). Ezek előfeltétele a célpontok pontos felderítése és azonosítása, ezen belül a digitális célkoordináták pontos meghatározása, majd a precíziós navigációs digitális célravezető rendszerek igénybevétele. Ezen a téren a **rádióelektronikai felderítés** (SIGINT = ref.) és benne a **rádiófelderítés** (COMINT = ráf.), valamint a **rádiótechnikai felderítés** (ELINT = rtf.) fontos támogatója és segítője volt a harcoló fegyveres erőknek.

A háború után, vagyis a béketeremtő, válságkezelő, alkotmányos nemzetépítő feladatokban a rádiófelderítés komoly mértékben segítette a gerilla-terrorista erők bázisainak és kommunikációs kapcsolatainak felfedését.

Időközben ismertté vált, hogy az iraki háborút megelőzően – az észak- és dél-iraki repülési tilalmi övezetben folytatott – amerikai–brit légi hadművelet keretében a koalíciós légierő – kiemelt feladatként kezelte a föld alá telepített iraki hadászati kommunikációs rendszer, vagyis az optikai gerinchálózat megromlását.

Ennek következtében az iraki központi és hadművelleti vezetés számára csak azok a RH- és URH-rádiókapcsolatok álltak rendelkezésre, amelyeket a koalíciós rádiófelderítő erők képesek voltak folyamatosan lehallgatni, és rejtjeles közleményeit megfejteni. Ezt a – jól kiaknázható – rádiós elektromágneses helyzetet a koalíciós erők a precíziós légicsapások segítségével tudatosan hozták létre, és eredményesen használták ki.

Már a háború légi hadműveletének első napjaiban nagy figyelmet fordítottak az iraki műholdas televíziós adások központjainak kikapcsolására, amelyek fontos információk hadviselési célpontok voltak a koalíciós erők számára.

A koalíciós rádiófelderítő szolgálat igen hatásosan működött: Irakban ismét bizonyította hasznosságát és nélkülözhetetlenségét!

Egyértelműen megállapítható, hogy a háború előtt és alatt, majd a háború után a koalíciós rádiófelderítő szolgálat hadászati–hadművelési sikertényezőnek számított. Növekvő jövőbeni szerepének elemzése alapján **kimondható, hogy erőnövelő szerepe tovább növekszik** az egyre korszerűbb magastechnológiát képviselő rádiófelderítő eszközök alkalmazása következtében.

A rádiófelderítés eredményességét jelző markáns észrevételek:

Ismeretes, hogy korábban az orosz erők az egyik csecsen vezér „kikapcsolását” rádiótelefonjának lehallgatása és bemérése segítségével voltak képesek megoldani, precíziós rakéta felhasználásával.

Jemenben egy al-Kaida vezetőkből álló csoportot semmisítették meg az őket szállító terepjáró gépkocsi rádiótelefonjának lehallgatása és bemérése alapján indított, levegő–föld osztályú precíziós rakétával, amelyet Predator típusú pilóta nélküli repülőgépből indítottak.

A második Öböl-háborút követően az egyes országok igen komoly fejlesztéseket és korszerűsítéseket végeznek a rádiófelderítő szolgálatok területén. Például:

- az USA korszerűsíti a légi fedélzeti rádiófelderítő (COMINT) és rádiótechnikai felderítő (ELINT) eszközparkját. Egyrészt bővíti a cellás rendszerű – polgári rendeltetésű – rádiótelefon-szolgálatokat lehallgató ráf.-kéességét, mivel az egyes országokban a gerilla–terrorista erők mobil rádiókat használnak kapcsolattartásra. Másrészt fokozzák a radarfelderítés felbontási pontosságát, amely rövidesen eléri a 0,30 m-es (30 cm-es) pontosságot. 2003-ban Irakban ez a képesség még csak 1 m-es pontosságú volt;
- Taiwanon két földi rádiófelderítő állomás-komplexumot korszerűsítettek kínai rádióállomások intenzív figyelése céljából; közülük az egyik amerikai rádiófelderítési igényeket is kielégít;
- India és Izrael komoly erőfeszítéseket tesz arra, hogy növelje rádiófelderítő képességét.

A fegyveres erők lágy típusú alkalmazása: a pusztítás nélküli győzelem elvének gyakorlati alkalmazása. A komplex információs hadviselés

A fegyveres küzdelem – 21. századi – korszerű felfogása szerint az ellenséget nem mindig és nem mindenhol kell megsemmisíteni, miközben a polgári lakosságot maximális mértékben kímélni kell. A célország gazdasági infrastruktúráját nem feltétlenül kell megsemmisíteni, mivel a háború után a gazdaságnak és infrastruktúrájának minél gyorsabb helyreállítása és beindítása az alapvető célkitűzés. Ennek az elvnek megvalósításában komolyan segíthet bennünket a fegyveres erők **lágy** típusú alkalmazásának különböző formája.

A fegyveres erők adaptív, alkalmazkodó jellegű alkalmazásának lágy típusú felhasználása igen széles skálán érvényesül, kezdve a humanitárius segítségnyújtástól, a demokratikus nemzetépítés és politikai rendszerváltás, valamint a közrend fenntartásán keresztül az új társadalmi rend megvalósításig terjedően.

A fegyveres erők alkalmazásának **lágy típusú formájának** egyik leghatékonyabb módja az **információs hadviselés** – különböző szintű és fajtájú információs műveleteinek – széles körű igénybevétele. Ennek keretében az ellenség legyőzését *a megtévesztéssel, meglepéssel, félrevezetéssel, meggyőzéssel, szándékának és elhatározásának megváltoztatásával, információszerző, kezelő és továbbító rendszereinek rongálásával, teljesítményének jelentős korlátozásával, illetve a polgári lakosság rendszeres tájékoztatásával* érhetjük el, nagyobb saját oldali anyagi és humán veszteségek előidézése nélkül.

A lágy módszerek között kiemelkedő szerepet betöltő **információs hadviselés**, különböző fajtájú, méretű és intenzitású **információs műveletek** keretében valósul meg, egyrészt **hadászati szinten** (szövetségi, koalíciós, nemzeti és kormányzati vezetési szinteken), másrészt **hadszíntéri szinten** (a hadművelleti és harcászati vezetés keretében). Az információs hadviselés fő célkitűzése az **információs fölény** kialakítása, a **döntési fölény** elérése, majd a **vezetési fölény** megteremtése és folyamatos fenntartása az ellenséges vezetéssel szemben és felett.

A komplex információs hadviselés különböző összetevő elemeit, mint például a megtévesztést, félrevezetést, meglepést, meggyőzést, vagyis az ellenfél lélektani hadviselési lefogását évezredek óta alkalmazzák a sikeres hadvezérek. Lásd a trójai háborúban alkalmazott hadicselt a trójai faló esetében, a híres kínai hadművész, Szun Ce ide vonatkozó írásait és másokat.

Az igen tekintélyes múlt ellenére az információs hadviselést – mint önálló hadviselési tudományt – csak az 1990-es évektől kezdve említik. Megjelenése szorosan összefügg az információs termelési korszak, az információs társadalom, és a fejlett hadseregek megjelenésével, ahol az információ hajtóerőként, erősokszorozó tényezőként és információs fegyverként kezdett működni. Az információ az emberi tudás nyersanyaga, és az emberi elme állandó szellemi tápláléka.

A komplex információs hadviselésben az információt minden rendszeri elemben széleskörűen felhasználják. Az információnak az információs hadviselésben fegyverként történő felhasználása az ellenfél, ellenség befolyásolásának lágy kategóriájú, de nagyon hatásos eszköze. Ennek a tapasztalati megállapításnak igazságát a második Öböl-háború eseményei fényesen igazolták.

Amikor az információs hadviselés hatékonyságával kapcsolatos megállapítások igazságtartalmát vizsgáljuk, azonnal világossá válik előttünk, hogy a komplex információs hadviselés valamennyi részelemének – adott feladattal összefüggő, sikeres működéséhez igen sok – a korábbiaknál jóval több és pontosabb információra van szükség, mint korábban.

Az információkat különböző forrásokból lehet beszerezni, nevezetesen:

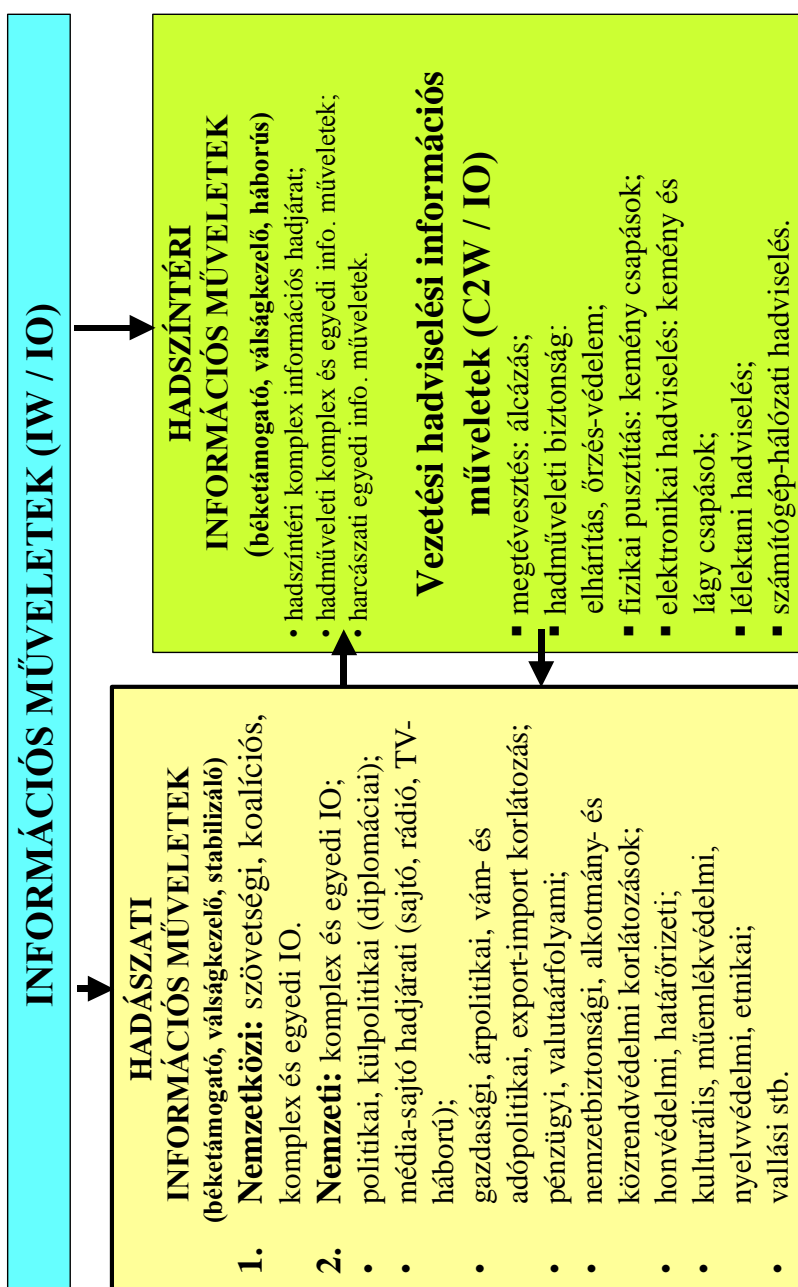
- a szövetséges, koalíciós, baráti, semleges és nemzeti (állami) információforrásokból;
- nemzetközi, hazai írott–nyomtatott, illetve elektronikus sajtóból, elektronikus médiából (TV- és rádióműsorokból);
- rögzített, tartósan megőrzött (archivált) – hagyományos manuális és elektronikus, vagy más néven digitális – könyvtárakból;
- polgári információszerző, továbbá katonai hírszerző, felderítő és ellenőrző–monitorozó információs szolgálatoktól (ISR – Intelligence, Surveillance, Reconnaissance), és ezen belül a rádióelektronikai felderítő szolgálatoktól.

Az információforrások feltárására szolgáló eszközrendszerek között kiemelkedő szerepet tölt be a **rádióelektronikai felderítő szolgálat**, amely *békében, válsághelyzetben és háborúban egyaránt csendben, rejtetten és folyamatosan működik: a hét minden napján, minden órájában és minden percében, hétköznap és ünnepnap egyaránt.*

Az információforrások minősítés szerint a következők lehetnek:

- **nyílt információforrások** (Open Sources), amelyek a társadalom információvagyonát képező összes információkészlet mintegy **80%-át képezik**;
- **minősített információforrások** (titkos, szigorúan titkos, bizalmas, vállalati–üzleti titkot tartalmazó stb.), amelyek a társadalom információvagyonát képező összes információkészlet mintegy **20%-át** képviselik.

A fejlett országok esetében arra lehet számítani, hogy 10-15 éven belül áttérnek a számítógéphálózat-központú hadviselésre (NCW), a hatékonyságalapú hadműveletekre (EBO) és az információs műveletekre (IO). Ezek a változások újabb nyílt és titkos felderítési forrásokat jelölnek ki az érintett szolgálatok számára, közöttük a rádiófelderítő szolgálat számára is.

A komplex információs hadviselés elemei

A nemzetbiztonságot érintő minősített információk (titkos információk) megszerzésének módja a hírszerző–felderítő–ellenőrző (IRS – Intelligence, Reconnaissance, Surveillance) rendszer keretében a következő lehet:

- **humán információszerzés** (hírszerzés és felderítés), ahol a humán elem a domináns, és a műszaki–technikai elem a képességnövelő technikai eszközrendszer;
- **technikai információszerzés** (felderítés és ellenőrzés), ahol a műszaki–technikai elem a domináns és a humán-elem a nélkülözhetetlen, értéknövelő tényező.

A legutóbbi háborúk felderítő tapasztalatai rámutattak a **humán hírszerzés és felderítés** hiányosságaira, amelyek elsősorban a kevésbé fejlett országok humánkörnyezetének hiányos feltárása és folyamatos ellenőrzése következtében keletkeztek. A nemzetközi terrorista-, illetve gerillaellenes hadviselés keretében újra kell gondolni a humán hírszerzés és felderítés módszereit és eljárásait.

A lefolytatott háborúk és a válságkezelések ugyanakkor rámutattak arra is, hogy növelni kell a **technikai információszerző eszközök és rendszerek** fejlesztését, mivel a legszegényebb országoknak is – valamilyen formában és mértékben – lépést kell tartani az információtovábbító eszközök világméretű fejlődésével. Itt elsősorban a **mobil rádiótelefonok és műholdas híradás, valamint a számítógépes hálózatok, az Internet** polgári és katonai fejlődésére gondolhatunk.

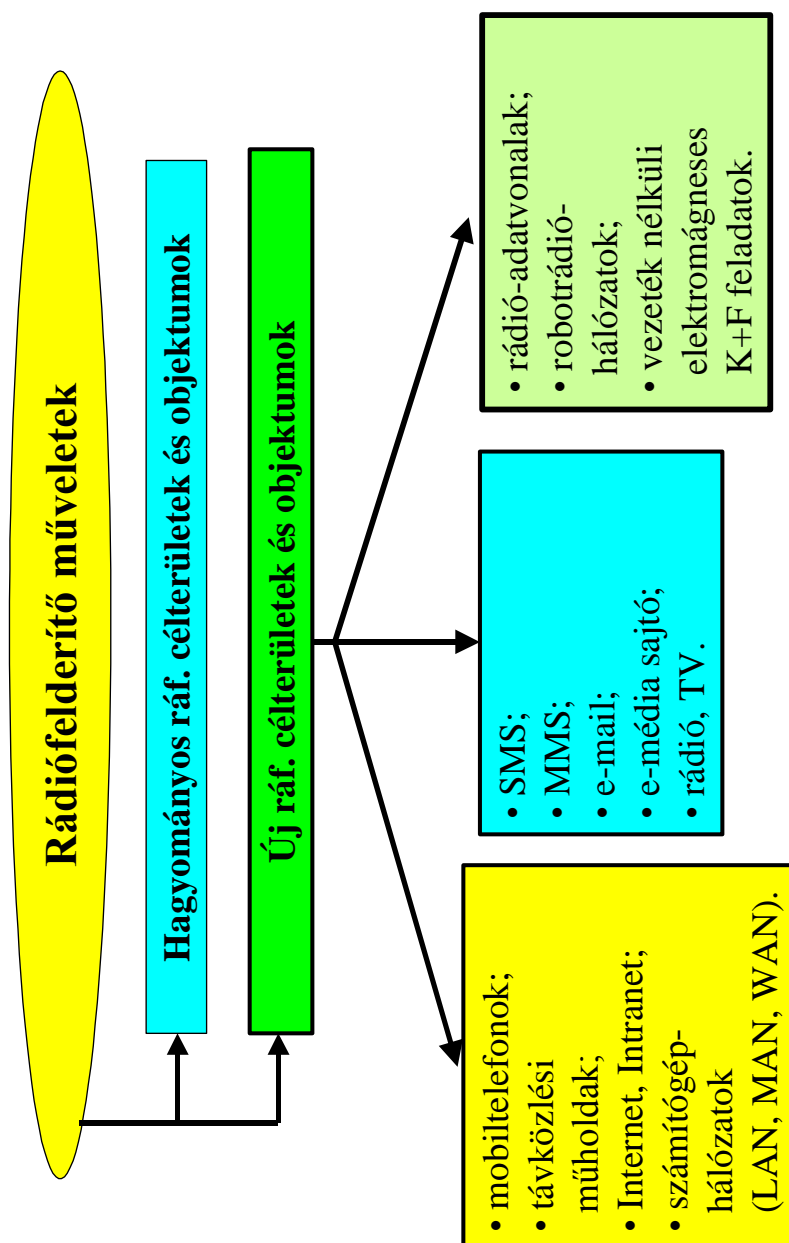
A rádióelektronikai felderítés

A technikai információszerző rendszerkomplexum (IRS) keretében, és különösen az információs műveletek számára az egyik igen fontos rendszerelem a **rádióelektronikai felderítés** (ref. = SIGINT). Ezen belül a **rádiófelderítés** (ráf. = COMINT) és a **rádiótechnikai felderítés** (rtf. = ELINT).

A rádióelektronikai felderítés szakterületi kiterjedése állandóan fejlődik és bővül az infoadat-feldolgozó (információ+adat) és infoadat-továbbító technikák és rendszerek nemzetközi fejlődésének következtében. Ennek eredményeként a 21. század elejére kezdetben a rádiófelderítés látókörébe, majd később – korábbi feladatait meghaladó módon – feladatkörébe kerültek vagy kerülnek az alábbi kommunikációs infoadat-rendszerek, felderítésük és tevékenységük ellenőrzése végett:

A rádiófelderítés új célterületei és objektumai

- **Mobil rádiótelefon** rendszerek felderítése (MOBINT).
- **Internet-hálózatok** felderítése és figyelése (INTINT).
- **Vezeték nélküli számítógép-hálózatok** felderítése és figyelése (COPUINT).
- **SMS mobil rövidközleményt** szolgáltató rendszerek figyelése (SMSINT).

A rádiófelderítés új célterületei és objektumai

- **MMS mobil multimédiás közleményt** továbbító rendszerek figyelése (MMSINT).
- **E-mail elektronikus levéltovábbító szolgálatok** ellenőrzése (EMSINT).
- **Távközlési műholdak** felderítése (COMSATINT).
- **Különböző rádióadatvonalak** felderítése, például pilóta nélküli robotrepülőgépek adatvonalainak felderítése (UAV DATAINT).
- **Robotrendszerek** földi kommunikációs adathálózatainak felderítése (ROBDATINT).
- **Vezeték nélküli off-line** híreket, tv-adásokat és szórakoztató műsorokat közvetítő multimédiás adók tartalmi elemzése. (E-MEDIAINT).
- Rádiósugárzáson alapuló **ismeretlen elektromágneses sugárforrások** és információ átviteli módok felderítése, például az adaptív ortogonális frekvenciamodulációval (AOFDM) működő, nagy teljesítményű digitális szoftverrádiók adásainak felfedése, amelyeket nehezen lehet felderíteni és bemérni.

Mindezek következtében a rádiófelderítésre olyan új feladatok várnak, amelyek egyértelműen és törvényszerűen a szolgálat információszoftártató képességének további növekedésével jár együtt.

A fegyveres erők lágy típusú alkalmazásának – térben és időben történő – kiszélesítése békében és válsághelyzetben azt eredményezte, hogy a korábbiaknál sokkal több és gyakran újabb fajtájú információkra van szükség. Ezen értékelés hatását tovább növeli a komplex információs hadviselés által felmerült sokrétű és nagy mennyiségű információk iránti növekvő igény megjelenése. A precíziós fegyverek széles körű alkalmazása ugyanakkor növeli a nagy pontosságot és megbízható azonosítást jelentő precíziós információk (digitális céladatok) iránti igényt.

A korábbi **precíziós célinformációk** megszerzése mellett ugyanakkor – és gyakran azok helyett –, a béketámogató és válságkezelő műveletekben olyan felderítési igények jelentek meg, mint például:

- **a helyzet- és állapotváltozások követése;**
- **a személyes hírváltás ellenőrzése** (benne a mobiltelefonok; az internetes hálózatok; az elektronikus postaszolgálatok: e-mail; mobiltelefon rövidközleményes (SS típusú) és multimédiás közlemények: MMS-típusú szolgálatainak monitoring jellegű ellenőrző figyelése); valamint
- **egyes célszemélyek, vagy terrorista célcsoportok felkutatása, azonosítása, követése** személyes használatú kommunikációs eszközeik, például mobiltelefonok vagy Internet-munkaállomások alapján.

Az ilyen jellegű feladatok megoldására a rádiófelderítés különösen alkalmas, gazdaságos és veszélytelen eszközrendszer.

Az említett igényváltozások, valamint a haderő átalakítására és karcúsítására irányuló programok a rádiófelderítő szolgálatoknál új felderítő–ellenőrző prioritások, új irányok, gyakran profilváltások megvalósítását teszik szükségessé, amelyek hosszú távon jelentős technikai eszközváltást és korszerűsítést igényelnek. Szerencsére ezt nem egy lépcsőben kell megoldani, hanem a felmerülő feladatok prioritásai alapján, vagyis lépcsőzetesen és időben elnyújtva.

A szövetségi rendszerhez való tartozás lehetőséget nyújt a rádióelektronikai felderítés profiltisztására, további szakosodására, ami viszont nem jelenti azt, hogy az egyes nemzetek teljesen felszámolják saját – több mint százéves múlttal rendelkező – nemzeti rádiófelderítő kultúrájukat.

A rádiófelderítés ugyanis a nemzetbiztonsági információszolgáltatásban fontos rendszerelem, amely az ország szuverenitásának, szelektív információ-szerzésének és önálló tájékozódásának, valamint saját előrejelző rendszerének, érdekezésének és érdekérvényesítésének fontos eszközrendszere.

A rádiófelderítő szolgálatnak a jövőben új típusú vezeték nélküli elektromágneses információs környezetben kell helytállni és megoldani feladatait. Ehhez új típusú felderítő technikai képességeket kell számára megteremteni. A rádiófelderítést – mint ahogy korábban, a jövőben is – állandóan fejleszteni kell, mert célterületei és célobjektumai is állandóan fejlődnek. Ez objektív követelmény és törvényszerűség.

Tekintettel arra, hogy a komplex információs hadviselés válságkezelési és béketámogatási feladatait erősen polgári információs környezetben kell megoldani, ahol jelentős mértékben elmosódnak a határok a katonai és civil – vezeték nélküli – kommunikációs rendszerek között, továbbá arra, hogy a terrorista csoportok előszeretettel használják polgári rendeltetésű mobil rádiókommunikációs rendszereket, a ráf.-szolgálat vevőtechnikáját és iránymérő képességét tekintve követni kell ezeket a változásokat.

Kutatói meggyőződésem szerint a szolgálatot képessé kell tenni arra, hogy mobilrádiókat, Internet-alapú, LAN, MAN, WAN típusú számítógép-hálózatokat, vezeték nélküli elektronikus postaszolgálatokat (email-t), MSM és MMS típusú rövid és multimédiás közleményszolgálatokat ellenőrizzen.

Expedíciós rádiófelderítő feladatok ellátását a szolgálat hazai bázisról is képes elvégezni, miközben perspektívában alkalmassá tehető helyszíni (hadszíntéri) alkalmazásra is. Ezáltal jelentős mértékben növelhető azon képességünk, amivel alkotó és képességnövelő módon tudunk hozzájárulni a koalíciós válságkezelő és békefenntartó műveletekhez.

A magyar fegyveres erők béketámogatást, válságkezelést és háborús feladatokat érintő összképességét tekintve a rádiófelderítő szolgálat az egyik leghatékonyabb, leggyorsabb és nem túlzottan drága információszerző szervezet, amely folyamatosan, rejtve, és viszonylag kis létszámmal – adott körülmények között akár polgári állománnyal is – képes működni.

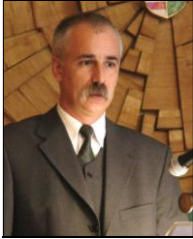
A rádiófelderítő szolgálat eredményesen tud hozzájárulni az információs hadviselés különböző fajtájú információs műveleteinek támogatásához, az ilyen típusú – növekvő számú – feladatok ellátásához.

Teljes kutatói felelősséggel kijelenthetem, hogy minőségi rádiófelderítő szolgálat nélkül a nemzeti, szövetségi és koalíciós komplex információs hadviselés nem képes ellátni sokoldalú feladatait. Az új követelményekhez igazított rádiófelderítő képesség megőrzése és fejlesztése a jövőben nem nélkülözhető!

Összességében megállapítható, hogy a fejlett országok egyre több képesség felmutatására, és nem pedig csökkentésére törekednek! A szövetségi és koalíciós erőket képesség alapján ítélik meg és értékelik, majd ezek alapján látják el, vagyis bízzák meg különböző értéket képviselő feladatokkal.

Minden feladat fontos, de közöttük *vannak egyszerű feladatok*, vagyis kis nemzeti erőfeszítést igénylő, könnyen teljesíthető, vagyis kis értékű feladatok. Továbbá *vannak összetett feladatok*, amelyek már nehezebben teljesíthetők, de ugyanakkor nagyértéket képviselnek. Ez utóbbiak, nem ritkán bonyolult képességek meglétét igénylik. Ennek megfelelően *a képességek között is vannak egyszerű képességek*, amelyek az összerőfeszítésben kis hozzáadott értéket képviselnek. Ezek mellett vannak magastechnikára alapozott *összetett képességek*, amelyek az összerőfeszítésben nagy hozzáadott értéket képviselnek.

Kutatói megítélésem szerint a fejlett magyar rádiófelderítő képesség a nagy hozzáadott értéket képviselő, összetett képességek közé tartozik. Más nemzeti képességgel nem váltható ki, és nem pótolható. Mint az általános hírszerzés, felderítés és ellenőrzés komplex rendszerének (ISR) fontos eleme, nem nélkülözhető. Sikeres információs műveletek hatékony rádiófelderítő támogatás nélkül nem valósíthatók meg.

MARTON CSABA MK. ALEZREDES

A BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEK RÁDIÓELEKTRONIKAI FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA

Bevezetés

Jelentős társadalmi változások eredményeként kialakult az új európai biztonsági rendszer, amelyben lényegesen csökkent az államok között szándékosan kirobbantott katonai konfliktusok veszélye. Ennek ellenére az elmúlt évtizedben olyan, az euro-atlanti stabilitást veszélyeztető új komplex kockázati tényezők jelentek meg, mint például a gazdasági válság, a politikai rend összeomlása, etnikai összetűzések, illegális kábítószer- és fegyverkereskedelem, nemzetközi terrorizmus. Ezen kockázati tényezők nem megfelelő kezelése különböző konfliktusokhoz vezethet.

A kiéleződött konfliktusok kezelése és azok megoldása alapvetően az ENSZ feladata. Alapokmánya szerint a béke és a biztonság megőrzése a Biztonsági Tanács felelőssége, amely az összes tagállam számára kötelező érvényű határozatot hozhat. Az ENSZ felkérése alapján kerülhet sor a NATO részvételére is a válság megoldásában. A Szövetséghez érkező felkérés esetén, a NATO Tanács és a Védelmi Tervező Bizottság hozhat döntést a béketámogató műveletről.

A béketámogató műveleteknél alkalmazott katonai erő mindig politikai célok elérését szolgálja. Magába foglalja a konfliktus-megelőzést (*Conflict Prevention*), a béketeremtést (*Peacemaking*), a békefenntartást (*Peacekeeping*), a békekikényszerítést (*Peace Enforcement*), és a békeépítést (*Peacebuilding*).

A béketámogató műveletek a katonai műveletekhez képest eltérő környezetben folynak, s a hagyományos hadviseléstől eltérő műveleteket és célkitűzéseket tartalmaznak.

A NATO a konfliktus megoldásában a saját meglévő struktúrájára alapozva támogatja az ENSZ-t, vagy az EBESZ-t. A NATO Katonai Bizottsága az MC 327. számú dokumentumában fogalmazta meg a béketámogató műveletekben való részvétel keretfeltételeit.

A felderítés és a békefenntartás kapcsolata

A békefenntartás megköveteli, hogy minden időben megfelelő mennyiségű és minőségű információ és adat álljon mind a döntéshozók, mind pedig a béketámogató műveletekbe bevont szervek és erők rendelkezésére. A békefenntartó műveletek felderítő támogatására megfelelő képességekkel rendelkező, rugalmas felderítő rendszert kell létrehozni. A felderítés hatékonysága döntően befolyásolja a többnemzetiségű erők tevékenységének sikerét.

A többnemzetiségű felderítő támogatás megköveteli, hogy a legfelső nemzeti parancsnoki szinteken alakítsák ki a felderítő támogatás egységes követelményeit, elősegítve ezzel a többnemzetiségű művelet hatékonyságát.

A Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Főparancsnokságán működő Egyesített Hadművelési Központ (*Joint Operation Center – JOC*) egyik feladata a válságkörzetekre vonatkozó felderítés–adatszerzés tervezése, a feladatok szétszétlása, a beérkezett információk elemzése és a szövetség meghatározott szerveihez történő továbbítása. Az Egyesített Hadművelési Központ a béketámogató művelet valamennyi szakaszában felderítési feladatokat határoz meg a hírszerző rendszer valamennyi, válságtértségben működő eleme számára, és információigényt továbbít az egyes NATO-tagországok felderítő szerveinek.

A Szövetség és a regionális NATO-parancsnokság közvetlen alárendeltségébe tartozó repülőgép-fedélzeti korai légi riasztó rendszer (*NATO Airborne Early Warning – NAEW*) – felderítési adatokkal és információkkal támogathatja a békefenntartó tevékenység végrehajtását.

A felderítő erők különféle eszközöket és módszereket alkalmazhatnak a felderítési információk megszerzése céljából. Így megkülönböztethetünk: humán felderítést, képi felderítést, műszeres felderítést és rádióelektronikai felderítést.

A felderítési nemek főbb jellemzői:

- *Humán felderítés (HUMINT – Human Intelligence)*
Emberi erővel folytatott felderítés, amelyet minden felderítő szerv megvalósít, humán forrásokat használnak fel információgyűjtés céljára. Az információszerzés nagy kockázattal jár. A hálózatépítés költséges és hosszadalmas.
- *Képi felderítés (IMINT – Imagery Intelligence)*
Fényképezéssel, hőképes megjelenítéssel (felderítő műholdak, repülőgépek) felderítő lokátorok és távérzékelők alkalmazásával szerez adatokat. A megszerzett felderítési adatok további időigényes feldolgozása szükséges, amelynek során az információ reálidejűsége csorbul. Statikus információkat szolgáltat.
- *Műszeres felderítés (MASINT – Measurement and Signatura Intelligence)*
Technikai eszközökkel végzett felderítés, amely az adatok mennyiségi és minőségi vizsgálata alapján (méret, szög, tér, hullámhossz, idő, moduláció, hidromágnesesség) méri meg az objektumot vagy eseményt, és határozza meg annak megkülönböztető jegyeit. Biztosítja a felderítendő objektum egyes paramétereinek meghatározását.
- *Rádióelektronikai felderítés (SIGINT – Signals Intelligence)*
Elektronikai eszközökkel folytatott, az elektromágneses kisugárzás összegyűjtéséből, értékeléséből, analizálásából, feldolgozásából, összevetéséből szerzi az információt.

A rádióelektronikai felderítés felosztható kommunikációs felderítésre (*COMINT – Communication Intelligence*) és nem kommunikációs (*ELINT – Electronic Intelligence*) elektronikus felderítésre.

A kommunikációs felderítés (COMINT) az információt az ellenséges kommunikációs rendszerek passzív eszközökkel történő felfedésével, megfigyelésével és települési helyének meghatározásával szerzi.

A nem kommunikációs felderítés (ELINT) a szembenálló fél rádiólokátorainak, navigációs, távvezérlő, adatközlő eszközeinek helyét, jelstruktúráját kutatja passzív eszközökkel. A rádióelektronikai felderítés kis kockázattal képes reálidejű felderítési információt biztosítani. Nagy előnye, hogy folyamatában tudja követni az eseményeket.

A békefenntartásnál a fentiekben felsorolt felderítési módszerek egy komplex felderítő rendszert alkotnak, amelyek – közvetlenül vagy közvetetten – információkat biztosítanak a parancsnok számára.

A felderítési nemek közül a békefenntartás folyamán fontos feladat hárul a rádióelektronikai felderítésre. A rádióelektronikai felderítő rendszert már a békefenntartás kezdeti szakaszában meg kell szervezni, továbbá meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek képesek kiszolgálni felderítési adatokkal a többnemzetiségű összhaderőnemi parancsnokságot, a későbbiek során pedig biztosítani tudják a hatékony információáramlást.

A rádióelektronikai felderítő erők feladata az elektromágneses energiát kisugárzó aktív elektronikai eszközök felderítése, ezáltal adatok szerzése a szembenálló felek állapotáról, helyzetéről, csoportosításáról, tevékenységéről és szándékáról.

A rádióelektronikai felderítés célobjektumai közé tartoznak a konfliktusban érintett felek hosszú-, rövid-, ultrarövid- és mikrohullámú frekvenciatartományban üzemelő kommunikációs eszközei, rádiólokátor-berendezései, fegyverirányítási rendszerei, navigációs, távvezérlő és adatközlő eszközei.

A rádióelektronikai felderítő erők különböző módszereket alkalmazhatnak tevékenységük során, így a felfedést, a figyelést, a lehallgatást, az iránymérést és a helyzet-meghatározást.

A rádióelektronikai felderítés folyamatosan információkat szolgáltat mind a békefenntartás előkészítése és az erők telepítése, mind pedig a végrehajtás időszakában.

Az előkészítés időszakában a békefenntartó művelet rádióelektronikai támogatására kijelölt erőket fel kell készíteni a feladatra. Békeidőben számos forrásból és szervtől beszerezhetők az információk, amelyek lefedik a válságban érintett országok (országrészek) gazdasági, politikai és katonai tevékenységének fő irányait, amelyek alapadatként szolgálhatnak a rádióelektronikai felderítő erőknek.

A válság körzetében tevékenykedő erők által üzemeltetett rádióelektronikai eszközök ismérveit figyelembe véve kell az alkalmazásra kerülő rádióelektronikai felderítő erőket és technikai eszközöket összeállítani. A kijelölt rádióelektronikai felderítő erők adatbázisait a kiküldő ország nemzetbiztonsági szolgálatai és az együttműködők által biztosított adatokkal, illetve az adott válságkörzet földrajzi jellemzőire vonatkozó információkkal kell kiegészíteni.

A rádióelektronikai felderítő erők *válságkörzetbe történő telepítésének időszakában* a kiküldő országok ismét pontosítják a felderítő erők adatbázisait. A rádióelektronikai felderítő csapatok az adott kötelék részeként települnek az ütközőzóna térségében úgy, hogy az biztosítsa az adatszerzés kritériumait.

A végrehajtás időszakában a rádióelektronikai felderítő erők az szembenálló felekről folyamatosan adatokat szolgáltatnak az előjáró szövetséges parancsnokságnak, illetve a koalícióban részt vevő nemzetek honi felderítő erőinek.

Rádióelektronikai felderítő erők részvétele a béketámogató műveletben

A békefenntartó műveletekben részt vevő erők felderítő biztosításának körülményeit alapvetően meghatározza, hogy a feladatot végrehajtó kontingens rendelkezik-e saját felelősségi körzettel.

Az önálló felelősségi körzettel rendelkező békefenntartó kontingens alkalmazásakor indokolt a felderítő erőket rádióelektronikai felderítő alegységgel is kiegészíteni.

Abban az esetben, ha a kontingens más nemzeti erők részeként hajtja végre feladatát, a körülményektől függően elegendő a mobil rádióelektronikai felderítő állomás kihelyezése.

Rádióelektronikai felderítő biztosítás önálló felelősségi körzet esetén

Az alegység elsődleges feladata a kontingens napi tevékenységéhez szükséges rádióelektronikai felderítő adatok biztosítása (*Force Protection*), illetve a J-2 törzsének információkkal történő ellátása.

A rádióelektronikai felderítő alegységek szervezetébe az alábbi elemek tartozhatnak:

- stabil, állandó telepítésű rádióelektronikai felderítő állomás;
- mobil rádióelektronikai felderítő állomás;
- értékelőcsoport.

A stabil (állandó) telepítésű állomás

A békefenntartó erők állományából indokolt egy stabil rádióelektronikai felderítő csoport létrehozása. A csoport létszáma 6-10 fő.

A rádióelektronikai felderítő csoportot stabil – konténerekben elhelyezett – állomásokban a kontingensparancsnokság körletében célszerű telepíteni.

A válságtérsgben telepített stabil rádióelektronikai felderítő állomásokat alapvetően VHF, UHF és SHF frekvenciatartományban üzemelő felderítő berendezésekkel indokolt felszerelni. Figyelembe kell venni a szembenálló felek által alkalmazott különböző frekvenciasávban üzemelő digitális és analóg cellás rádiótelefon-rendszereket (például 450 MHz, 900 MHz, 1800 MHz), illetve a rádióamatőr eszközöket.

A stabil állomások szaktechnikai eszközeit alkalmassá kell tenni arra, hogy honi területről – műholdas összeköttetés segítségével – távvezérelhetők legyenek.

Stabil (állandó) telepítésű rádióelektronikai felderítő állomás

A stabil állomásokon szolgálatot teljesítő állomány alapvetően felfedő feladatokat lát el. A felfedett rádióelektronikai objektumok lehallgatását –a paraméterek beállítását követően – a rendszeresített technikai eszközök automatikusan végzik, illetve a rögzített információkat titkosított műholdas adatátviteli csatornákon honi területre továbbítják.

Az állomásnak rendelkeznie kell analízáló és jelfeldolgozó képességgel, illetve az adatok és jelentések archiválásához szükséges tárolókapacitással.

A stabil rádióelektronikai felderítő állomásokkal felfedhetők és lehallgathatók a szembenálló felek rádió-, rádiótelefon- és mikrohullámú rendszerei, illetve rádiólokátor-eszközei.

A mobil rádióelektronikai felderítő állomás

Az önálló felderítési körzettel rendelkező kontingens rádióelektronikai felderítő rendszerét nemcsak stabil rádióelektronikai felderítő állomásokkal célszerű kiegészíteni, hanem kis létszámú mobil rádióelektronikai felderítő csoporttal is. A csoport tervezett létszáma 3-4 fő.

A parancsnoknak ez a rádióelektronikai felderítő csoport biztosíthatja a felderítés rugalmasságát.

Mobil rádióelektronikai felderítő állomás

A mobil rádióelektronikai felderítő állomások feladatát képezheti:

- a meghatározott (szétválasztott felek, csoport, szervezet stb.) vezetési és fegyverirányítási rendszereiben működő rádióelektronikai eszközök felderítése;
- a felfedett eszközök lehallgatása, ellenőrzése;
- a felfedett eszközök települési helyeinek irányméréssel történő meghatározása.

A mobil rádióelektronikai felderítő alegységek által rögzített felderítési információkat a rendelkezésre álló híradórendszeren keresztül a stabil állomásokban kialakított felderítőközpontba továbbítják, ahol megtörténik azok előzetes feldolgozása.

Az értékelőcsoport

Az értékelőcsoportot a stabil rádióelektronikai felderítő állomás konténerében célszerű elhelyezni. Az értékelőcsoport hajtja végre a megszerzett adatok és információk azonnali értékelését, jelentését. Az értékelőcsoport létszáma 3-4 fő.

Az adatszerző munkahelyeken megszerzett adatok és információk feldolgozására és jelentésére a nemzetközi gyakorlatban két módszert alkalmaznak:

- A rádióelektronikai felderítő berendezések által szolgáltatott adatok és információk kezelését (szelektálását, előértékelését és fordítását, majd értékelését és elemzését, valamint a jelentések elkészítését, illetve az adatbázisok vezetését) az értékelőcsoport szakemberei helyben hajtják végre.

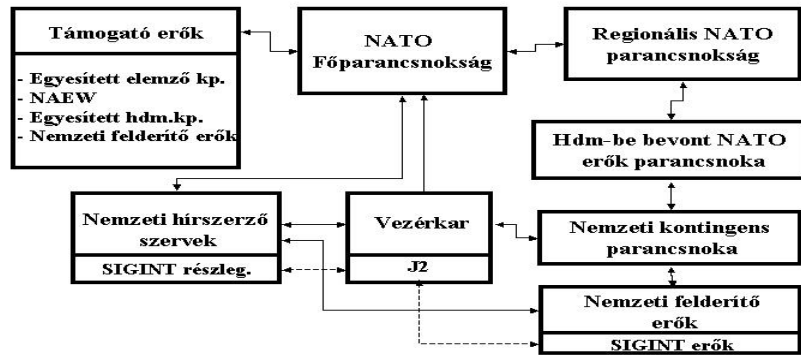
Az adatfeldolgozást követően a jelentéseket egyidejűleg továbbítják a nemzetközi parancsnokság J-2 törzse és a nemzeti kontingens törzse részére, valamint honi területre a mélyelemzések és értékelések végrehajtás céljából. Természetesen az értékelőcsoport a jelentései elkészítéséhez a honi felderítő rendszertől folyamatosan kiegészítő információkat is kap.

A módszer előnye, hogy valós idejű információkat szolgáltat. Hátránya azonban, hogy a felfedett, nagy mennyiségű információk miatt adatvesztés is előfordulhat. Ez kiküszöbölhető különböző előszelektáló programok alkalmazásával.

- Az adatszerzők által megszerzett adatokat és információkat az értékelőcsoport által végrehajtott előzetes szelektálás után elemzésre és értékelésre honi területre továbbítják, ahol a már meglévő komplex adatfeldolgozó rendszer segítségével végrehajtják az adatok értékelését és elemzését, majd az elkészült értékelt információkat kapja meg az értékelőcsoport, valamint a nemzetközi és a nemzeti parancsnokságok.

A módszer hátránya a valós idejű jelentőképeség elvesztése, előnye viszont az alapos és minden szempontra kiterjedő elemző-értékelő tevékenység végrehajtása.

A fent bemutatott két módszer közül előnyösebb az adatok megszerzését követő azonnali adatfeldolgozás, mert az biztosítja a jelentések reálidejűségét.

*Békefenntartó művelet felderítő támogatásának kapcsolatrendszere
(elvi vázlat)*

Rádiófelderítő biztosítás önálló körzettel nem rendelkező magyar kontingens esetén

A béketámogató műveletek végrehajtása során önálló felelősségi körzettel nem rendelkező kontingens tevékenységét is indokolt rádiófelderítő csoporttal támogatni. Ebben az esetben célszerű egy terepjáró képességgel rendelkező, mobil, nagy mozgékonyaságú rádiófelderítő gépjármű alkalmazása. A csoport a nemzeti kontingens parancsnoka alárendeltségében 5-6 fővel hajtáná végre feladatait.

Mobil rádiófelderítő állomás

A válság körzetében tevékenykedő erők által üzemeltetett rádióelektronikai eszközök ismerveit figyelembe véve kell az alkalmazásra kerülő rádióelektronikai felderítő gépjárművet szaktechnikai eszközökkel felszerelni. Tapasztalatok alapján a gépjárműbe alapvetően VHF frekvenciasávban üzemelő, valamint digitális és analóg rádiótelefonok lehallgatására alkalmas berendezések telepítése célszerű.

Összefoglalás

A rádióelektronikai felderítés egyik legfontosabb feladata már békeidőszakban a válságok előre történő jelzése és felfedése. Az elhangzottak alapján megállapítható, hogy a békefenntartó erőknek részét kell képezze a rádióelektronikai felderítés is.

A magyar katonai felderítés feladata marad továbbra is a válságkezelő műveletben részt vevő magyar erők felderítő támogatása. A külföldön békefenntartó feladatokat ellátó magyar erők szervezetébe célszerű rádióelektronikai felderítő erőket is kiküldeni, amelyek képesek a parancsnokok részére folyamatos és időszerű információkat szolgáltatni.

Mivel a rádióelektronikai felderítés a 21. században magas technológiai színvonalú és bonyolult spektrumú elektromágneses környezettel áll szemben, ezért folyamatosan fejleszteni kell a rádióelektronikai felderítő szaktechnikai eszközöket és módszereket.

Összességében megállapítható, hogy a béketámogató műveletek felderítő támogatásában a nemzetek rádióelektronikai felderítést végző erőinek aktívan részt kell venniük.

Felhasznált irodalom

- AJP-1 Szövetséges összhaderőnemi doktrína.
HVK Védelmi–tervezési Főcsoportfőnökség, 1999, Budapest.
- AINTP-1(A) A felderítés doktrínája.
HVK Védelmi–tervezési Főcsoportfőnökség, 1999. Budapest.
- FM 34-2-1. A felderítés-elhárítás felderítő és hírszerző támogatása.
Nemzetvédelmi Minisztérium Törzs, Washington DC, 1990.
- MC-327/1, Military Concept for Peace Support Operations, Conditions for Alliance involvement in PSOs. NATO Registry, 1999.
- Az 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
- Pados Ferenc:
Az információ gyűjtésének, feldolgozásának, értékelésének rendje. A katonai felső vezetők tájékoztatása a katonai jellegű válságok kezelésekor.
Tanulmány, 1998, Budapest.

- Botz László:
A hadászati felderítés szerepe a Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló globális és regionális fenyegetések, kockázatok és kihívások értékelésében, különös tekintettel a megváltozott európai biztonságpolitikai helyzetre, a NATO új stratégiájára és a délszláv válságra.
Doktori értekezés, 2000, Budapest.
- Bali József – Józsa László:
A külső biztonság specifikus erkölcsi kihívásai.
Új Honvédségi Szemle 2001/2., Budapest.
- Siposné – Dr.Szternák – Zimán:
A válságok kialakulása, lehetséges formái. A válságkezelés elméleti alapjai, valamint a fegyveres erők és rendvédelmi szervek feladatai a válságkezelés során. ZMNE egyetemi jegyzet, 1996. Budapest.
- Nagy Sándor:
Békefenntartó műveletek.
Tanulmánygyűjtemény. Válogatás a Honvédelmi Minisztérium 1999. évi kutatási eredményeit összegző tanulmányokból, 2000, Budapest.
- Balogh Károly:
Harmadik generációs távközlési technikák és hatásuk a kommunikációs felderítésre.
Repüléstudományi Közlemények. Különszám I., 2001, Budapest.
- MC-101/9 NATO Signals Intelligence Policy.

SZABÓ JÓZSEF MK. ŐRNAGY

A KONTINGENSPARANCSNOK FELDERÍTÉSI IGÉNYEI

Az Okucaniban szolgált Magyar Műszaki Kontingens megszüntetésével egyidejűleg került megalakításra az MH Katonai Rendfenntartó Kontingens (a továbbiakban KRK) 2002. május hónapban, a Magyar Honvédség egy újszerű balkáni szerepvállalása keretében.

A hazai és külföldi felkészítést követően az átcsoportosítást két ütemben hajtott végre a kontingens Bosznia–Hercegovina területére:

- Az első ütemben, május 13-án a parancsnokság, a manőveralegység és a logisztikai szakállomány egy bizonyos része, hogy előkészítse a főerők fogadását, valamint felvegye és kiépítse a kapcsolatot az SFOR-parancsnoksággal, illetve a fogadó alakulattal.
- A főerők átcsoportosítása 2002. június 13-16. között került végrehajtásra.

A szükséges összekovácsolási gyakorlatokat követően a kontingens megkezdte feladatainak végrehajtását az SFOR MSU (*Multinational Specialised Unit*) kötelékében.

A kontingens felépítése:

- kontingensparancsnokság;
- híradóraj;
- manőverszakasz;
- katonai rendfenntartó század;
- logisztikai szakasz.

Mit jelent az MSU?

Az MSU 1998-ban került létrehozásra, az SFOR kötelékében. A főparancsnokság bázisán helyezkedik el Sarajevóban.

Létrehozásának okai:

- a túlméretezett katonai egységek nem a legmegfelelőbbek a társadalmi nyugtalanságok, zavargások kezelésére, az illegális fegyver- és kábítószer-kereskedelem megelőzésére;
- a helyi rendőrség kiképzettsége nem megfelelő, korrupt és etnikailag elfogult.

Az MSU egy specializált, katonailag szervezett és felszerelt egység (ezred), amely képes nagy távolságú rendőri és katonai feladatok megoldására.

Az ezred vezetése és állományának jelentős része olasz. A létszámában második legnagyobb (150 fő) magyar kontingensen kívül szlovén és román alegységek alkotják a szervezetet, ebből adódik többnemzetiségű jellege.

Az MSU az SFOR-parancsnok közvetlen alárendeltségében hajtja végre feladatait, együttműködve az SFOR többnemzetiségű dandáraival és más nemzetközi szervezetekkel.

Az MSU műveletei

Tervezett műveletek:

- általános információgyűjtő tevékenység;
- jelenlétfenntartó járőrfeladatok;
- tömegkezelő műveletek;
- speciális információgyűjtő műveletek.

Azonnali reagálású műveletek:

- készütségi szolgálatok (1-2 órás).

Speciális műveletek:

- az SFOR-parancsnok parancsai alapján.

A fenti feladatokat az ezred 1. zászlóaljának többnemzetiségű századaiba, szakaszonkénti integrációban hajtotta végre a kontingens három rendfenntartó szakasza.

2002. augusztus 23-tól az SFOR-parancsnok intézkedése alapján a szervezeti felépítésben változás történt. Megalakításra került a zászlóalj 4. (delta) százada melyben összevonásra kerültek a magyar rendfenntartó szakaszok magyar parancsnoksággal. A feladatrendszerben változás nem történt, illetve kiegészült a főparancsnokság biztosítási feladataiban történő esetenkénti részvétellel.

A kontingens a rendfenntartó századon kívül rendelkezik egy manőverszakasszal, amely az MSU manőveralegységébe tagozódik. A kiutazást megelőzően kiemelt figyelmet fordítottunk ezen állomány kiválasztására és felkészítésére, tekintettel az általuk végrehajtásra kerülő feladatok speciális jellegére. Felkészítésükben jelentős szerepet vállalt a BM NOK kijelölt állománya.

A manőverszakasz műveletei:

- biztosítási feladatok;
- antiterrorista feladatokban való részvétel, az SFOR-parancsnok utasításai alapján (háborús bűnösök felkutatása, elfogása, illegális fegyverszállítmányok elfogása, együttműködve az MSU rendfenntartó alegységeivel és más SFOR-erőkkel).

A kontingens végrehajtó alegységeinek (rendfenntartó század, manőverszakasz) feladatait a kontingensparancsnokság koordinálja az MSU parancsnokságával, amelyről folyamatosan jelentést tesz az MH Szárazföldi Parancsnokának. Egyben ellátja az úgynevezett Nemzeti Támogató Elem szerepét, amely az SFOR más kötelekeiben szolgálatot teljesítő magyar katonák mindenoldalú biztosításában valósul meg. A kontingens parancsnoka a magyar nemzeti csoport rangidős tisztje.

A feladatok végrehajtásának logisztikai biztosítását a kontingens logisztikai szakállománya végzi, együttműködve az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai és Támogató Ezreddel. A kiváló munkakapcsolatnak köszönhetően olyan jellegű logisztikai problémák nem merültek fel az első egy év folyamán, amely akadályozta volna az alaprendeltetésből adódó feladatok végrehajtását, valamint a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságát.

Elhelyezési feltételek

A kontingens elhelyezési feltételei jelentősen javultak a 2002. október 27-én átadott magyar tábor révén, amely a főparancsnokság bázisán helyezkedik el. Felszereltsége biztosítja az eredményes munkavégzést és a személyi állomány pihentetését.

A személyi állomány kiválasztása, felkészítése

A kontingens az MH Szárazföldi Parancsnokság alárendeltségében teljesíti szolgálati feladatait. Állományát az MH 1. Könnyű Vegyes Ezred biztosítja és készíti fel.

Megítélésem szerint az a tény hogy a személyi állomány egy alakulattól kerül kiválasztásra, jelentősen segíti a mindenkori parancsnok munkáját. Az én esetemben is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy fegyelmezett munkával, rövid idő alatt nemzetközi elismeréseket szereztünk. Egy év elteltével azzal a tudattal érkeztünk haza, hogy a kellő alapot megteremtettük a további munkához, a hazai és a nemzetközi elvárásoknak megfelelően.

SMODICS GYÖRGY RENDŐR ŐRNAGY

A NEMZETKÖZI RENDŐRI ERŐK HOZZÁJÁRULÁSA A MAGYAR KONTINGENS BIZTONSÁGÁNAK SZAVATOLÁSÁHOZ

Nemzetközi rendőri erők részvételére békefenntartói / válságkezelői / tanácsadói missziókban az ENSZ, az EU, vagy a NYEU keretein belül, a misszió részére adott mandátum alapján, és az abban meghatározott feladatok végrehajtása céljából kerül sor.

Napjainkig a leggyakoribbak és legismertebbek az ENSZ békefenntartói missziók voltak, amelyeket az ENSZ Biztonsági Tanácsa által meghatározott mandátum alapján hoztak létre és ezekben vettek részt nemzetközi rendőri erők is. Természetesen az általános rendőri feladatokból adódik, hogy részvételükre csak a szembenálló felek közötti béke- / tűzszüneti megállapodás időszakában kerülhet sor.

A missziók mandátuma mindig attól függ, hogy az érintett missziós területen a helyi polgári (civil) adminisztrációs, a rendfenntartói (rendőri) és az igazságszolgáltatási (ügyészségi, bírósági) apparátus milyen mértékben semmisült meg a missziót megelőző konfliktus során, vagy egy más jellegű, a fegyveres konfliktust megelőző intézkedésről van-e szó.

Általános rendőri feladatok

A fentiek alapján az ENSZ-missziókban a nemzetközi rendőri erőknek – CIVPOL (*Civilian Police*) különböző feladataik lehetnek:

- átmenetileg teljes körű, végrehajtói rendőri tevékenység, a közrend és közbiztonság helyreállítása a helyi rendőrség működőképessé tételéig; ezt a feladatot a fegyveres konfliktust követően a békét megteremtő nemzetközi katonai erőktől veszik át;
- bűncselekmények elkövetőinek felderítése, a szervezett bűnözés, valamint a kábítószer- és fegyverkereskedelem elleni harc;
- a helyi rendőrség felállítása, kiképzése;
- a meglévő helyi rendőrség átszervezése, gyakorlati képzése, ellenőrzése;
- az emberi jogok betartatása, illetve betartásának ellenőrzése és így tovább.

Természetesen a rendőri erők munkájuk során szorosan együttműködnek a misszió más résztvevőivel, illetve a missziós területen működő egyéb szervezetekkel. Ide tartozik a teljesség igénye nélkül a polgári / civil adminisztráció, a katonaság, a különböző emberjogi, menekültügyi és segélyszervezetek, az aknamentesítő csoportok, a nemzetközi bíróság, választási szervezetek és mások.

A CIVPOL – katonai együttműködés főbb területei

Az együttműködés minden misszióban fontos, különösen a háború utáni időszakra szervezett missziókban, ezért elsősorban ezeket emelném ki.

A missziós területen elsőként működő katonai erők azok, amelyek megteremtik a rendőri munkavégzés kereteit, melyre csak a háborús cselekmények megszűnése után kerülhet sor. Mivel a feladatok átadása nem történhet meg egyik napról a másikra, a CIVPOL működésének megkezdését követően is számos területen együtt kell a feladatokat elvégezni.

Mint azt a konferencia bevezetőjeként kapott írásos előterjesztésből is láthatjuk, a békefenntartás és a békeépítés katonai feladatai között számos olyan szerepel, amely katonai és rendőri feladat is egyben, és éppen ezért szoros együttműködést igényel. Ilyenek:

- az emberi jogok betartatása, a különböző segélyszervezetek, választási szervezetek munkájának biztosítása, ellenőrzése;
- a segélyszállítmányok, illetve útvonalak biztosítása;
- az illegálisan birtokolt fegyverek felkutatása, begyűjtése;
- a menekültek, kitelepített személyek visszatelepítésének ellenőrzése, biztosítása;
- a jogrend és a közbiztonság helyreállítása.

Továbbá léteznek olyan rendőri feladatok, amelyek végrehajtásához szintén katonai támogatás válhat szükségessé:

- háborús bűnösök letartóztatása;
- fegyveres bűnözői csoportok tagjainak letartóztatása, házkutatások lefolytatása, nagyobb területek átkutatása;
- különösen fontos személyek missziós területre való látogatásának biztosítása;
- tömegdemonstrációk, tüntetések biztosítása;
- nagyszabású rendőri ellenőrző akciók támogatása;
- határellenőrzés és mások.

A szoros és zavartalan együttműködés biztosítása érdekében katonai és rendőri összekötő tisztek alkalmazására kerül sor mindkét fél részéről. Ezek a tisztek azok, akik folyamatos tájékoztatást adnak, és a másik fél részéről kérnek az elvégzett és tervezett munkáról, műveletekről, akciókról a parancsnoki döntések meghozatalához.

Eredményesség, döntéshozatal, biztonság

Itt érkezünk el a legfontosabb kérdéshez, amely minden misszió sikerének sarkalatos pontja, és egyben ahhoz a kérdéshez, hogy mivel járulhat hozzá a nemzetközi rendőri erő – beleértve a magyar rendőri kontingens tagjait is – a magyar katonai kontingens biztonságának szavatolásához? Ez pedig elsősorban az információ, illetve annak átadása.

Itt szeretném elmondani, hogy a rendőrök nem zárt körletekben élnek, hanem a helyi lakosságtól bérelt szállásokon, ezért munkájuk során a lakossággal, a különféle szervezetek képviselőivel napi kapcsolatban állnak, a missziós területen való mozgásukban nem (kivételes esetekben részlegesen) korlátozottak. Külszolgálatuk időtartama minimum egy év, mely két esetben 6-6 hónappal meghosszabbítható.

A rendőröktől várható információk:

- az illegális fegyveres csoportok által katonai bázisok, járőrök, védett objektumok elleni tervezett támadásokról – a bázis védelméhez, a biztonsági intézkedések elrendeléséhez;
- az illegális fegyveres csoportok szerveződésére, feltételezett kiképzésére, fegyverraktárakra vonatkozó információ – ellenőrzéshez, akció szervezéséhez;
- a tervezett tüntetésekről, tömegdemonstrációkról, politikai gyűlésekről, útlezárásokról, nagyszabású rendőri akciókról – a katonai konvojok útvonalának megszervezéséhez, a kimaradások engedélyezéséhez stb.;
- a segélyszállítmányokról, a visszatelepítésekről – a katonai (rendőri) biztosítás megszervezéséhez;
- a kiemelt bűncselekmények hátterére vonatkozó információ (politikai, etnikai motiváció, elkövetői kör stb.) – a helyzetelemzéshez;
- a politikusok, politikai pártok megítélése a lakosság részéről, a politikai megmozdulásokon, gyűléseken való részvétel – a helyzetelemzéshez;
- a különböző etnikai csoportok egymás mellett élése, problémák – a helyzetelemzéshez;
- a katonai jelenlét megítélése a lakosság részéről (felszabadítók, megszállók stb.) – a helyzetelemzéshez.

Egyéb rendőri segítség lehet:

- különösen fontos katonai, politikai személyek látogatásakor útvonal és/vagy konvoj rendőri biztosítása;
- a katonai táborban alkalmazásban álló helyi polgári személyek rendőri ellenőrzése;
- a katonai táborok környékén megjelenő, gyanúsán viselkedő személyek, gépjárművek rendőri ellenőrzése;
- a katonai táboron belül, illetve a katonák által a táboron kívül elkövetett jogsértő cselekmények nyomozásához nyújtott segítség (katonai rendészet hiányában, parancsnoki felkérésre).

Következtetés

Természetesen az egyes missziókon belüli mindenkori katonai–rendőri együttműködés színvonala nagymértékben függ a misszió vezetőinek, a katonai és rendőri parancsnokoknak a személyes hozzáállásától, a külszolgálatot teljesítő állomány felkészítésétől, felkészültségétől.

DR. SZTERNÁK GYÖRGY EZREDES CSC

GONDOLATOK A VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEKRŐL*

Bevezetés

A NATO állam- és kormányfőinek Prágában megtartott csúcstalálkozóján a szövetség elkötelezte magát a válságreagáló műveletek végrehajtása mellett a jövőben. A kiadott közös nyilatkozat 4. pontjában rögzítették, hogy a NATO Reagáló Erők 2006 októberéig elérik a teljes hadművelleti készenléletet, amelyhez a tagállamok anyagi erőikkel és katonai szervezetekkel járulnak hozzá.

A dokumentum kimondja továbbá, hogy a tagállamok mindent megtesznek a terrorizmus elleni harc sikeres végrehajtása érdekében a világ bármely térségében. Fokozzák képességüket a vegyi-, biológiai-, radiológiai- és nukleáris fegyverek elleni védelem területén, és egyidejűleg korszerűsítik a Polgári Veszélyhelyzet Tervezés munkáját.¹

A határozat tartalmát elemezve egyértelműen megállapítható, hogy a jövőben tudományos igényességgel szükséges kutatni – a témával összefüggésben – a válságreagáló műveletek elméletét és gyakorlatát, a katonai szervezeteket, a lehetséges képességeket és a katonák felkészítésének legfontosabb jellemzőit, valamint hazánk részvételének lehetőségeit. (Megjegyzés: A Szövetség katonai terminológiájában a béketámogató hadműveletek helyett meghonosodni látszik a Crisis Response Operations, válságreagáló műveletek kifejezés.)

A válságreagáló műveletek összességében azokat a katonai és nem katonai jellegű műveleteket tartalmazzák, amelyeket korábban a nem háborús katonai műveletek (*Military Operations Other Than War*) körébe sorolt a szakirodalom. Más megfogalmazásban: a válságreagáló műveletek olyan többcélú műveletek, amelyek magukban foglalják a politikai, a diplomáciai, a katonai és a civil tevékenységeket, az emberi jogok nemzetközileg elfogadott normáival összhangban indítják és hajtják azokat végre, hozzájárulnak a konfliktus kialakulásának megelőzéséhez.

Az ország biztonságának elemzésekor a szakemberek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy a válságok kezelése, a konfliktusok megelőzése, az ipari- és természeti katasztrófák elhárítása, illetve következményeik sikeres felszámolása társadalmi érdek, nemzeti és szövetségi szükségszerűség, az ország biztonságának kulcseleme.

Ma már nem szükséges bizonyítani, hogy *a válságkezelésre, a konfliktus-megelőzésre, a válságreagáló műveletekre, a katasztrófa elhárításra terveket kell kidolgozni*, és az abban foglaltakat gyakoroltatni célszerű a résztvevőkkel.

* Írásban benyújtott előadás.

¹ Prague Summit Declaration. NATO Press Release, 2002/127.

Ez lehet az alapja a megelőzésnek, a felkészülésnek és annak, hogy képesek leszünk a következményeket a leghatékonyabban felszámolni. Másképpen, az ország érdekeit képviselni, értékeit és lakossága szociális biztonságát megvédeni. Külhoni szolgálat esetén – az állomány és a technika megóvásával –, a feladatot maradéktalanul teljesíteni.

A hadtudomány művelői között egyre általánosabb az a nézet, hogy a fegyveres küzdelem már magában foglalja a válságkezelést, a konfliktus-megelőzést és a válságreagáló műveletek végrehajtását is. Különösen igaz ez a katonai jellegű válságok esetében. A fent említett műveletekben megváltozott a hagyományos értelemben vett győzelem fogalma. *A cél ma már nem annyira az ellenség megsemmisítése a fegyveres küzdelemben sem, mint inkább a fegyveres konfliktus megelőzése, elsősorban politikai, diplomáciai és gazdasági eszközökkel.*

Ugyanakkor fegyveres küzdelem esetén – a technológiai fölény segítségével –, az ellenség politikai, közigazgatási, katonai vezetésének megbontása, képességektől való megfosztása lett az elsősorban feladat. Az említett célok csak akkor teljesíthetők, a válságreagáló műveletben részt vevő állomány megóvásával együtt, ha a válság körzetéről, vagy a hadművelet területéről a lehető legpontosabb hadászati- és harcászati szintű felderítési adatokkal rendelkezünk.

Ez azt is jelenti, hogy *a béketámogató hadműveletek, válságreagáló műveletek* végrehajtásával bővült a felderítő intézmények, a fegyveres erők lehetséges tevékenysége, hiszen az utóbbi idők válságait elemezve megállapítható, hogy az ENSZ egyre gyakrabban kéri fel tagállamait katonai jellegű beavatkozásra, és várhatóan ez lesz a gyakorlat a jövőben is.

A szerző és munkatársai – az egyetem doktoranduszainak bevonásával – több éve kutatják ezeket a kérdéseket. Reményeim szerint a konferencia szakmai színvonalának emelésén túl, az eddig elért kutatási eredményeket tartalmazza ez a rövid hozzászólás.

A válságkezelő műveletekről

Az első, magyar részvétellel zajlott modern *válságkezelő hadműveletre* 1896-ban került sor Kréta szigetén az Osztrák–Magyar Monarchia részéről. Napjainkban összesen 1054 fő teljesít szolgálatot békemisszióban, külföldön. Valamennyi politikai és a katonai felső vezető mind külföldön, mind itthon elismeréssel nyilatkozik a katonák, a rendőrök és a polgári személyek tevékenységéről.

Biztonságpolitikai elemzők véleménye szerint a kor új kihívásainak figyelembe vételével a fegyveres erőnek már nem kizárólag az ország védelmére kell felkészülnie, hanem minél aktívabban kell részt vennie a válságreagáló műveletekben, a szövetség más erőivel együttműködésben. Másképpen fogalmazva, **a jövő Magyar Honvédsége a nemzeti és nemzetközi (szövetségi) követelményeknek és az információs társadalom kihívásainak egyaránt megfelelő, meghatározott elvek, eljárások és doktrínák alapján felépülő, képességalapú haderő lesz, melynek feladatrendszere, szervezeti felépítése, felszerelése és fegyverzete, valamint személyi állománya és annak kiképzettsége egységes egészet képez majd.** A fegyveres erő képes lesz a válságkezelés,

konfliktus-megelőzés feladatainak teljesítésére, más fegyveres erőkkel együttműködve. A személyi állomány feltöltöttsége, kiképzettsége magas színvonalú, megfelel a Szövetség elvárásainak. Ez a célkitűzés csak a felderítés valamennyi formájának és fajtájának sikeres alkalmazásával érhető el, mind hazai, mind külföldi vonatkozásban egyaránt.

A béketámogató hadműveletekben való részvétel hatalmas anyagi megterhelést jelent az országnak. A feladatra történő felkészülés, a képességek megszerzése, a katonák felkészítése sok évet igényel. A viszonylag magas védelmi kiadások ellenére hazánk még nem rendelkezik több olyan katonai (védelmi) képességgel, amelyeket a Szövetség joggal elvár a tagállamaitól. Számos új katonai feladat eredményes végrehajtása a béketámogató hadműveletekben nem igényel a klasszikus értelemben vett katonai jártasságot és képességet, sőt több más szervezet van (rendőrség, vám- és pénzügyőrség, határőrség, civil szervezetek), amelyek hatékonyabban végre tudják hajtani azokat. A Koszovóban és más térségekben végrehajtott tevékenységek igazolják, hogy sokkal inkább a lélektani hadviselésben, a polgári lakossággal együttműködésben jártas katonákra lesz szükség, mint lövészekre és tüzérekre. Ez az állítás ugyan vitatható, de van igazságtartalma, az utóbbi évek béketámogató hadműveletei ezt igazolják. Ezek a hadműveletek olyan jellemzőkkel bírnak, amelyek figyelmen kívül hagyása súlyos következményekkel jár, végső esetben pedig veszélyeztetik a küldetés, a hadművelet sikerét.

„A megújuló haderő egyik legfontosabb feladata a nemzetközi béketeremtő, békefenntartó feladatokban való részvétel lesz.” – fogalmaz az „Úton a XXI. Század hadserege felé” című dokumentum. Ez azt jelenti, a haderő alapfeladata lesz a válságreagáló műveletekben való részvétel. Ennek alapján meghatározásra kerültek a következő 5-10 év tervezési alapadatai:

- egy bárhol bevethető, harcképes dandár létrehozása, a szükséges harctámogató és kiszolgáló elemekkel együtt;
- két zászlóaljméretű kötelék létrehozása abban az esetben, ha az ország határainak megerősítésére nincs szükség;
- a bárhol bevethető dandárral együtt – vagy anélkül – telepíthető egy-két zászlóaljméretű műszaki és katonai rendész erő.

Az elmúlt néhány év mértékadó szakirodalma a nem katonai jellegű válságok között első helyen említi a természeti katasztrófákat, a szervezett bűnözést és a nemzetközi méretű terrorizmust. Ezek közös jellemzője lehet, hogy nem az állam területét éri támadás, hanem létesítményeit, társadalmának jellegét, intézményeinek működését és lakosságának szociális biztonságát. Ezeket a válságokat – különösen a szervezett bűnözést és a terrorizmust –, sokkal nehezebb meghatározni, mint a tisztán katonai jellegű válságokat. Ezért az ellenük való küzdelem is bonyolultabb. A nem katonai jellegű válságok jellemzőinek időbeni felismerése, róluk valamennyi információ megszerzése és továbbítása a felhasználókhoz, elsősorban a felderítő intézmények és szervek feladata.²

² Chris Donnelly: A biztonság újragondolása. NATO Review 2000-2001, Winter.

A nem katonai jellegű válságok egyik jellemzője, hogy nem az állam területét, függetlenségét fenyegeti veszély, hanem a demokratikus társadalom intézményeit, létesítményeit, kormányzati rendjét, az emberek szociális biztonságát érheti támadás. A nem katonai jellegű válságokat (korrupció, szervezett bűnözés, terrorizmus, pénzmosás, információs bűnözés stb.) bonyolult felismerni, ezért nehéz megelőzni, kezelni azokat. Néhány szakember az előbb felsorolt válságokat nem tekinti a hagyományos értelemben vett biztonsági problémának.

Ugyanakkor napjainkra bebizonyosodott, hogy ezek a nem katonai jellegű válságok messze túlmutatnak a „nemzetbiztonsági” problémákon, megelőzésük, kezelésük csak széles társadalmi és nemzetközi összefogással lehetséges. Ez azt is jelenti, hogy a korábbi, hagyományos védelmi és belügyi szervezetek, az ott alkalmazott munkamódszerek nem minden esetben felelnek meg a hatékony válságkezelés, konfliktus-megelőzés követelményeinek.

Ez a felismerés arra készítette a válságkezeléssel, konfliktus-megelőzéssel foglalkozó szakembereket, hogy keresni kell a leghatékonyabb intézmények, felderítési módszerek és eljárások létrehozásának, kidolgozásának lehetőségét, amelyek majd a gyakorlatban is sikeresek lesznek.

A béketámogató hadműveletekről

Az elmúlt években végrehajtott béketámogató hadműveletek tapasztalatai bizonyítják, hogy a katonáknak nem csupán a harc megvívására kell felkészülniük, hanem egy sor olyan tevékenység végrehajtására is, amelyek nem tartoznak szorosan a fegyveres küzdelem kérdéskörébe. Ezek lehetnek a diplomáciai, a rendőri, a közigazgatási és az elsősegélynyújtási feladatok. Többségük olyan stresszhelyzetbe hozza a katonákat, amelyekre a kiképzés során fel kell készülni.

Ma már bizonyított tény, hogy *a béketámogató hadműveletek többségére az ország (a Szövetség) határain kívül kerül sor*. Ebben az esetben a katonák más földrajzi, kulturális, gazdasági és vallási viszonyokkal találkoznak, amelyekre szintén fel kell őket készíteni. Másképp szólva, a katonával szemben növekedtek a követelmények az iskolázottság, a rugalmasság, az önállóság, a fokozott döntési képesség vonatkozásában. Ez a körülmény újabb és újabb feladat elé állítja a felkészítéssel, kiképzéssel foglalkozó intézeteket, iskolákat és szervezeteket. A válságreagáló műveletek megkezdése előtt az előbb említett viszonyokról, a művelet környezetéről minden adatot célszerű beszerezni. Itt jelentkezik a felderítő intézmények és szervek jelentősége hadászati és harcászati szinten egyaránt.

A béketámogató hadműveletek eredményes végrehajtása feltételezi a katonai felszerelések, eszközök, a vezetési és információs képességek korszerűsítését, továbbá a logisztikai, a szállítási kapacitások meglétét. Ez csak a polgári vállalatokkal együttműködve, nemzetközi keretek között valósítható meg. Az utóbbi évek tapasztalatai azt igazolják, hogy az úgynevezett harcoló állomány megóvása érdekében legalább háromszor akkora kiszolgáló erőre van szükség. Különösen igaz ez abban az esetben, ha a kontingens az ország területétől távoli térségben kerül alkalmazásra. Ennek az infrastruktúrának a hazai működtetése további személyi és anyagi forrásokat köt le a hadművelet során.

Számítások szerint minden egyes bevetésre kerülő katonát további öt-hat ember fog kiszolgálni a jövő béketámogató hadműveleteiben. Továbbá, ezekben a hadműveletekben részt vevő erők sokkal költségesebbek lesznek, mint a katonai szembenállás fegyveres erői voltak.

A katonai kutatások középpontjába kerültek a következő kérdések: Milyen hatással van a fegyveres erőkre, a katonákra ez a változás? Milyen új tudati, lélektani jelenségek, erkölcsi és egyéb újszerűségek, egyben problémák jelentkeznek ebben a folyamatban? Napjaink béketámogató hadműveleteit elemezve további vizsgálat tárgyát képezheti a politikai önzetlenség, az erkölcsi feddhetetlenség, a társadalmi támogatottság kérdése. A béketámogató hadműveletek sikeres végrehajtása érdekében a résztvevőket intenzívebben és hosszabb időre kell felkészíteni, beleértve a fizikai és tudati felkészítést, a tervezést és a végrehajtást meg kell szabadítani mindenféle gépiességtől, technikai egyoldalúságtól.

A béketámogató hadműveletekben folyamatosan megvan az „eredeti” válság, konfliktus elmélyülésének az esélye, amely esetenként gátolja az erőszakmentes megoldást, növeli a fegyveres megoldás, az erődemonstráció esélyeit.

Abban az esetben, ha hazánk felkérést kap, akkor gondosan elemezni és tisztázni célszerű a következőket: Mikor kell megkezdeni a műveletet, hogy az hatékony legyen? Milyen formája lesz a béketámogató hadműveletnek a siker érdekében? Milyen reálisan elérhető cél (célok) tűzhető ki, milyen következmények várhatók a feladat befejezése után?

Bizonyos esetekben, ha nincs kellő információ a kérdésekre, a felkérés visszautasítható. Általános tapasztalat, hogy a béketámogató hadműveletek nem zárják ki az erődemonstrációt, az erő alkalmazását, sőt az esetek jelentős részében igazolni célszerű a műveletben részt vevők ilyen irányú eltökéltségét, felkészültségét.

Ugyanakkor a fegyveres erő alkalmazása csak bizonyos szabályok, korlátok között képzelhető el, amelyekre a katonákat (a kontingenst) fel kell készíteni. Ezek a következők lehetnek: csak a válaszlépés, a reagálás elfogadható; az önvédelem nem zárható ki, az erő alkalmazását határozott (jól érthető) figyelmeztetés előzze meg; az erő alkalmazásához kapcsolódjanak támogató tevékenységek a polgári lakosság megóvása érdekében.

A béketámogató hadműveletek nem gerjeszthetnek újabb agresszív érzéseket (cselekedeteket) a konfliktusban részt vevők között. Ugyanakkor ismert, hogy a fegyveres küzdelem (a háború) nem módszer a válság, a konfliktus megoldására. Minden háborúban benne van egy újabb konfliktus lehetősége.

A fegyveres erők megváltozott feladataival kapcsolatos szakmai vita egyik területe a békefenntartás és a békekikényszerítés közötti különbség vizsgálata, valamint az ezekhez kapcsolódó parancsnoki munka rendje. Szakmai körökben az a vélemény, hogy mindkettőre fel kell készíteni a résztvevőket.

A fegyveres erő részvételének lehetősége a béketámogató hadműveletekben messzemenően függ attól is, hogy a politikai vezetés milyen érdekalapon ítéli meg azt. Más szóval, *egyre gyakrabban fogalmazódnak meg a következő kérdések: Várható-e a személyi és anyagi veszteség? Mekkora a művelet pénzügyi teherterele az ország számára?* Ugyanakkor az ENSZ személyi, pénzügyi, anyagi erőforrások hiányában képtelen kezelni a válságokat, megelőzni a konfliktusokat. Különösen igaz ez, ha a politikai akarat, a Biztonsági Tanács határozata is hiányzik.

A jövő háborúiról

A szakemberek véleményét figyelembe véve *a 21. században a háborúkat az ivóvízért folytatják majd, és ez a század a hő korszaka lesz.* A hadtudományi kutatások szempontjából sem mellékes, hogy az említett két természeti válságnak milyen közvetett és közvetlen hatása lehet az ország biztonságára a jövőben. Ismail Serageldin professzor, aki 1995-ben a Világbank alelnöke volt, tanulmányában azt írja, hogy a világon mintegy 1,7 milliárd ember mindennapos küzdelmet folytat a napi vízáradag megszerzéséért.³ Komoly feszültséget okoz, hogy bizonyos régiókban: Közel-Kelet, Közép-Ázsia, Észak-Afrika, Ausztrália az államok ivóvízhiánnyal küzdenek (lényegesen kevesebb, mint 500 m³/fő/év).

Ugyancsak *biztonsági probléma*, hogy az említett térségekben az országok nem tudnak megegyezni, hogy kihez tartozik az országhatáron húzódó folyó, vagy az ott elterülő tó. A Föld vízkészletének 97%-a tengervíz, amelyből a sóionok kivonása az emberiség ivóvízzel kapcsolatos problémáját teljes mértékben megoldaná. Ugyanakkor ez a technológia olyan költséges, hogy napjainkban csak Szaúd-Arábia, Kuvait és az Egyesült Államok tudja megfizetni. Az ivóvízzel kapcsolatos válság ott mélyülhet el, ahol ez a probléma intézményi és társadalmi válságokkal párosul, s ahol ezt a természeti katasztrófát etnikai, vallási, esetleg ideológiai válságok mögé rejtik.

Kutatóintézetek sora vizsgálja *napjaink másik természeti katasztrófáját*, a Föld általános felmelegedését és várható következményeit az emberiség jövője szempontjából. A hozzászólás tartalmára vonatkoztatva az eddigi kutatási eredmények alapján hazánk biztonsága vizsgálatokor két fontos következtetés vonható meg:

- az emberiség nincs felkészülve a globális felmelegedés társadalmi, gazdasági, biológiai következményeire;
- az általános felmelegedés hazánkat hosszan tartó, súlyos aszályokkal, valamint ezzel egyidőben minden eddigit meghaladó, rendszeresen ismétlődő áradásokkal fogja sújtani.

A UNESCO legutóbbi jelentése alapján a világ fejlett térségeiben – így hazánkban is –, egyre fogy az iható és öntözésre alkalmas vízkészlet mennyisége, illetve fokozódott a vizek elszennyeződése. Magyarország 1992 óta szerepel a vízhiányos országok (598m³/fő/év) listáján. Az előrejelzések szerint 2050-re az ország félsivatagossá válhat. A jelenlegi készletek megóvása érdekében hosszú távú környezetvédelmi stratégiára van szükség.

³ Az ENSZ Környezetvédelmi Programja. New York, 2003.

A technológiai fejlődést figyelembe véve van remény arra, hogy a problémára az emberiségnek sikerül megfizethető megoldást találnia, és a következő nemzedéknek nem kell az ivóvízért háborút folytatnia a világ egyetlen térségében sem.

Napjainkra már bebizonyosodott, hogy *a természeti katasztrófákat, mint veszélyforrásokat nem hagyhatjuk figyelmen kívül*, amikor az ország hosszabb távú stratégiája kerül kidolgozásra. Következményeik felszámolása még hosszú ideig foglalkoztatja majd a válságokat tudományos igénnyel kutató intézményeket és szakembereket.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus

A továbbiakban, a lehetőségeimhez mérten a szervezett bűnözéssel kívánok foglalkozni. Ami a szervezett bűnözést olyan súlyos biztonsági problémává teszi a társadalom életében, az nemcsak a mértéke és „exportálhatósága”, hanem az is, hogy az ellene küzdő nemzeti és nemzetközi intézmények nincsenek kellő hatékonysággal felkészülve, sőt elfogadott is néhány országban. A jelenség sokkal veszélyesebb, mint más, nem katonai jellegű válságok, mert egyértelmű és azonnali hatása van a lakosság szociális biztonságára, az ország gazdasági életére, valamint annak nemzetközi megítélésére. Több esetben tetten érhető a hatékony jogrendszer hiánya, amely meghatározza az üzleti élet gyakorlatának szabályait, vagy elősegíti a szabálytalanságok alkalmazását. A különböző állami intézményekbe (kormányzat, rendőrség, bankrendszer, önkormányzati rendszer stb.) való behatolása alapján egyértelműen nemzetbiztonsági kérdéssé válik a szervezett bűnözés valamennyi ország esetében. Hatása tehát egyáltalán nem lebecsülendő.

A nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem komoly korlátokba ütközik az államokra épülő nemzetközi rendszerben. Másképpen: a szervezett bűnözés nem ismer határokat, nincs nemzetisége, nem fogadja el a létező „játékszabályokat”, jól felismeri és kihasználja az országok jogrendszereinek hiányosságait. Folyamatosan behozhatatlan előnyökkel rendelkezik az államközi együttműködésre kényszerülő, de a saját jogszabályokat alkalmazó bűnüldözéssel szemben.

A szervezett bűnözéssel olyan, nem állami szereplő jelent meg a nemzetközi rendszerben, amely nem rendelkezik jogi felhatalmazásokkal, de hatása nem marad el az állami intézményekétől. Más szóval, a szervezett bűnözés nem alanya a nemzeti és a nemzetközi jognak. A bűnözők, fegyver- és kábítószer-kereskedők, terroristák nem is törődnek a nemzeti és a nemzetközi joggal. Tevékenységüket egy – a demokráciától idegen –, másik kultúra elvei irányítják, amelyben a jognak, ahogyan mi ismerjük, a jogállamiságnak nincs helye.

Az Egyesült Államokat 2001-ben ért, és a világ más tájain attól kezdve végrehajtott terrorcselekményeket követően *kiemelt fontosságot kapott a terrorizmus fogalmának meghatározása, valamint a terrorizmus elleni harc lehetőségének a kutatása.* A témát illetően a hazai tudományos életben több jól hasznosítható tanulmány, egyetemi jegyzet jelent meg, ezért csak a legfontosabbnak tartott kutatási eredményünkről szólok. **A terrorizmus minden ország számára elfogadott meghatározása lehetőséget ad nemzetközi szinten az ellene való egységes**

fellépésre. A terrorcselekményekre adott katonai válaszok szükségesek, de nem elégségesek. Ezt az állítást igazolják az afganisztáni és az iraki válságreagáló műveletek tapasztalatai.

A terrorizmus elleni harc összetett tevékenység, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Lehetőség szerint összehangolt válságreagáló műveletek sorozata, amely politikai, gazdasági, diplomáciai, titkosszolgálati, adminisztratív, felderítő, rendőri és katonai intézkedéseket foglal magába.

Az összehangolt tevékenységek indoka a terrorcselekmények ok–okozati összefüggéseinek és jellemzőinek bonyolultságában keresendő. A hazai és a nemzetközi szakirodalom a terrorcselekményeken általában a gyilkosságokat, a bombarobbanásokat, a túszejtést, az emberrablást, az öngyilkos merényleteket, a gyújtogatást, a szabotázsát, a rajtaütést, az eltérítést, a fenyegetést, a biológiai és vegyi fegyverek alkalmazását, a nukleáris és a radiológiai eszközök használatát és az informatikai támadást érti.

Ez a felsorolás különösen akkor igaz, ha ezeket valamelyik terrorszervezet magára vállalja. Ezek a terrorcselekmények általában pénzszerzési lehetőségekkel és a titkos támogatók (szervezetek, csoportok, államok) által nyújtott pénzügyi segítséggel együtt jeleníthetők meg, vagy hozhatók összefüggésbe. Szinte valamennyi terrorista csoport az őket elfogadó tagok, szervezetek, államok felé jól érthető elmélettel rendelkezik a terrorcselekmények indoklására vonatkozóan.

A World Markets Research Center brit kutatóközpont a közelmúltban felmérte, *mely országokat fenyegethet leginkább a terrorizmus, hol a legnagyobb a veszély?* A felmérésből kiderül, hogy az iraki háborúban való részvétel csak egyik, de nem egyetlen ok arra, hogy egy-egy ország a terrorista csoportok figyelmét felkeltse. Ugyanakkor nem mindegy, hogy ki milyen szerepet, netán főszerepet játszik a Bagdadban zajló eseményekben... A kutatási eredmények alapján hazánk nincs a lista elején és a végén sem.

Ezzel szemben, más szakértők vitatják a brit kutatóintézet eredményeit. Úgy vélik, hogy minden országnak foglalkozni kell a terroristafenyegetéssel, függetlenül attól, mit állapítottak meg az angol kutatók. Azt állítják a szakemberek, hogy a merényletek színhelyének kijelölése a pillanatnyi helyzet és lehetőség függvénye. A terroristák új nemzedéke rendkívül mozgékony, gyorsabban mozognak a világban, mint az őket üldözők.⁴ Ez a példa is azt bizonyítja, hogy *a terrorizmussal szemben a felderítő intézmények összefogására, módszereik alkalmazásakor együttműködésre van szükség az eredményes tevékenység érdekében.*

Az iszlám vallás és hatásai

Hogy további mondandóm követhetőbb legyen, néhány gondolatot szólnom kell az iszlám vallásról.

⁴ William R. Charlesworth: Profiling terrorists. Defense and Security Analysis Volume 19, Number 3, September 2003.

A 21. század elején sokak szerint az iszlám fundamentalizmus – vagy még inkább általánosítva: az iszlám – az, amely a legnagyobb fenyegetést jelenti a nyugati civilizáció számára. Látszólag ezt a képet támasztják alá az iszlám szélsőségesek merényletei, terrorakciói, de ezt erősítik egyes, leegyszerűsítő, félremagyarázó elemzések, helyzetértékelések is. Az a kijelentés, amely szerint a muzulmán világban a gyűlölet konkrétan és határozottan a keresztények ellen irányul, kiválóan alkalmas a Nyugaton egyébként is meglévő negatív iszlámkép erősítésére.

Nem csupán az iszlám vallás vagy az iszlám világ nem kezelhető egységes egészként, de még az iszlám fundamentalizmus sem. Ez utóbbi is differenciált, a különböző fundamentalista szervezetek között igen nagyok a különbségek, s csupán egy szűk, szélsőséges réteg az, amelyik a terrort alkalmazandó eszköznek tartja. A keresztények ellen irányul a gyűlölet – állítja néhány szakember, másutt a „vitathatatlan antiszemitizmust” vetik a Korán szemére.

Mind az első, mind a második állítás alapvetően téves. A terrorakciókat nem a gyűlölet, nem a keresztényekkel szembeni ellentét motiválja. A fundamentalisták célja saját kormányaik megdöntése. Nemcsak a Koránra, de a mai iszlám világra sem alkalmazható az antiszemitizmus kifejezés. Eleve, hogyan lehetnének antiszemiták a zsidókhoz hasonlóan sémita népcsoportokhoz tartozó arabok?! Az antiszemitizmus mai értelmezésének visszavetítése több évszázaddal ezelőtti korra történelmietlen. *Az iszlám és a kereszténység viszonyáról pedig csakis a két vallás több mint 1300 éves történelmi viszonyrendszerének ismeretében szabad nyilatkozni.* Ennek nem csupán a dzsihád (a kifejezés elsődleges jelentése nem „szent háború”, hanem „erőfeszítés, küzdelem a rossz ellen” volt része, hanem a kereszties háborúk is. Számos történelmi korban viszonyukat azonban a békés együttélés jellemezte.

A fundamentalizmus alapvetően nem vallási, hanem politikai jelenség, következésképpen kiváltó tényezői sem vallásiak. A fundamentalizmus élénkülése része az iszlám hatvanas évek végétől tartó „reneszánszának”, amelynek fő oka az a minden területre kiterjedő mély és tartós válsághelyzet, amely az iszlám világ egészét jellemzi. A válság egészét modernizációs válságnak nevezhetjük, hiszen a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben követett modernizációs fejlődési modellkísérletek eredménytelensége következtében mélyült el.

Fő tényezői a gazdasági, a politikai-legitimáció, a szociális és identitásválság. Okai nem csupán belső tényezők, hanem a nemzetközi rendszerben, a világgazdaságban is gyökereznek. Egyik külső oka az a gazdasági és kommunikációs-információs környezetben végbemenő globalizáció, amely önmaga hívta életre ellenreakcióként a különböző, kulturális különválásra törekvések felerősödését. A másik külső ok a működőképes fejlődési modellek hiánya, mivel a korábban az iszlám világ sok országa által modellnek tekintett „szocialista világrendszer” szétesett, a jóléti társadalmak pedig maguk is működési zavarokkal küzdenek, így az ottani fejlődési típus aligha alkalmazható az iszlám világban.

Az iszlám fundamentalizmus meglehetősen ellentmondásos jelenség: valós és égető szociális problémákra mutat rá, valós gondokat térképez fel, és gyakran olyan konkrét szociális intézkedéseket tesz, amelyeket az állam képtelen megtenni. Ügyesen használ ki egy vákuumhelyzetet, azt az ideológiai vákuumot, amely a kisajátított ideológiák (liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus) és a rájuk épülő társadalmi-politikai rendszerek kudarca nyomán állott elő, azt a vezetési vákuumot, amely az utolsó meghatározó arab vezető, Nasszer halála óta fennáll, s ahová Khomeini, illetve Szaddam Husszein is be kívánt törni, illetve az állam visszavonulása és a civil társadalom fejletlensége nyomán keletkezett „közszolgálati vákuumot”.

Kétségkívül, van összefüggés az iszlám világban hatalmon lévő önkényeskedő, katonai jellegű politikai vezetések – elsősorban az iszlám fundamentalistákat sújtó – antidemokratikus lépései és a fundamentalizmus élénkítése között. Egyes országokban nehéz lenne megállapítani, kit terhel nagyobb felelősség a terror fokozódásáért: a fundamentalistákat vagy a kormány erőit. Ezek a rendszerek azonban törvényes tartalékaik végét járják, s maguk is egyfajta iszlám jogfolytonosság megszerzésére tesznek kísérletet. Az 1990-es évekre maga a „játéktér” iszlamizálódott, s ezen belül folyik a „verseny” a világi erők és az iszlamisták között. Kérdés, hogy a hatalom meddig képes meddig akar elmenni az iszlamizációban és a demokratizálásban, s talál-e megoldást a „demokráciaparadoxonra”?

Az iszlám világban az elmúlt időszakban határozott demokratizálódási folyamat figyelhető meg. Ehhez a folyamathoz a fundamentalizmus több ponton is kapcsolódik. A mérsékelt fundamentalisták kihasználják a demokratizálódás nyújtotta lehetőségeket, a többpártrendszer (újbóli) bevezetését, a parlamenti, illetve helyhatósági választásokat. Csatlakoznak a gyorsan fejlődő civilszervezetekhez, illetve maguk hoznak létre ilyeneket. A demokratizálódás feltétlen híveivel egy táborban küzdenek az önkényeskedő katonai rendszerek ellen. A demokratizálás és a fundamentalizmus kapcsolatában kettős bizonytalansági tényezővel kell számolni, ha egy iszlámista szervezet a hatalom közelébe kerül: azzal, hogy vagy saját maga fordul szembe a demokráciával, vagy a vezetés avatkozik be antidemokratikus eszközökkel.

A terjedelmi korlátok miatt itt csak nagyon röviden szóltam az iszlám sajátosságairól. *A tudományos igényű vizsgálatok során célszerűnek látszik keresni a választ a következő kérdésre is: Több évszázaddal az európai vallásháborúk után miként robbanhatnak ki fegyveres felekezeti válságok és konfliktusok az olyan vallások között, amelyek a más népek megbecsülését hirdetik?* Ugyanakkor tudnunk kell azt, hogy a 21. században már nincsenek, és nagy valószínűséggel nem is lesznek tisztán vallásháborúk. A válságok és konfliktusok politikai, gazdasági, etnikai és más okait gyakran rejtik (rejthetik) vélt vagy valós vallási ellentétek mögé. **A béketámogató hadműveletek szervezése során ezeket jól kell értenünk.**

Mivel számolhatunk a jövőben?

Európa, még inkább általában a Nyugat felelőssége abban rejlik a következő évtizedekben, hogy megfelelő választ találjon a következő kérdésekre: Mennyiben tekinthetők a nyugati civilizáció fejlődésének sajátosságait tükröző elvek, értékek és normák egyetemesnek? Ezek számon kérhetők-e egy gyökeresen eltérő civilizáción? És ha igen, lehet-e differenciálni, különbséget tenni a számonkérés mértékében az egyes országok között?

A válságkezeléssel, konfliktus-megelőzéssel foglalkozó nemzeti és nemzetközi intézmények több esetben képtelenek hatékonyan elemezni a válságokat, válaszokat és megoldásokat kínálni – állítja több szakember. A nemzetközi jogrendszer egyre nyilvánvalóbb módon nehezen kezeli a felmerülő problémákat, a jogszerű és a szükséges megoldás ellentéte többször fedezhető fel a válságreakáló műveletek végrehajtása során. Állításomnak legfrissebb példája: A világ és a közvetlenül érintett nagyhatalmak a „Lockerbie-katasztrófa” kapcsán úgy tesznek, mintha csak egy sajnálatos baleset következményeiről kellene méltányos egyezséget kötni Moamer Kadhafi líbiai elnökkel. Ezzel bizonyítást nyert, hogy nem alkalmaznak egyenlő vagy egységes mércét a terrorcselekmények megítélésükor. A tálibokat elűzték, mert együttműködtek az al-Kaidával. Szaddam Huszein rendszerét felszámolták, mert diktátor volt és tartottak tömegpusztító fegyvereitől. Az a Moamer Kadhafi viszont, aki bizonyíthatóan az arab terrorizmus legnagyobb támogatója, tömeggyilkosságok megbízója, néhány milliárd dollárért „megveszi a szabadságát”.

A szakemberek véleménye alapján a természeti katasztrófák, a szervezett bűnözés és a terrorizmus – több más válsaggal együtt – még sokáig hatással lesznek hazánk biztonságára a 21. században. A stratégiák kialakításakor, valamint a válságkezelés, konfliktus-megelőzés és a válságreakáló műveletek végrehajtása során ezeket a problémákat rendszerszemléletű megközelítéssel, ok-okozati összefüggésben és tudományos igényességgel célszerű vizsgálni. A válságokat, konfliktusokat megelőzni célszerű, kezelésük csak hosszú és költséges folyamat eredménye lehet. A megelőzés viszont csak akkor lehetséges, ha a felderítés hatékonyan működik.

A társadalom valamennyi területén célszerűnek látszik kialakítani azokat a képességeket, amelyek a katasztrófák megelőzésére, következményeik felszámolására és a válságok kezelésére alkalmasak. Ehhez politikai akaratra és kormányokon átnyúló stratégiákra van szükség. A részt vevő erők legyenek kiképzettek, gyorsan bevezethetők és élvezzék a közvélemény támogatását.

A válságreakáló műveletek sikeres végrehajtása iránti igény átértékelte a fegyveres erő, a katonai szerepét és kötelességét. A közvélemény figyelme nagymértékben a katonai reformra, a védelmi ipar átalakítására, valamint a fegyveres erő és a társadalom kapcsolatában meglévő feszültségek enyhítésére helyeződött át.

A válságreakáló műveletek végrehajtásához minden esetben szükség van a jogi megalapozásra, az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatára. A jogi megalapozás lehetőséget ad a műveletek teljes körű megtervezésére.

Ez biztosítja a polgári lakosság megóvását, a környezeti károk elkerülését és a legkisebb veszteség elérését.

Az afganisztáni és az iraki hadműveletek sajátos körülmények közötti végrehajtása igazolta többek között a harccsoportok (battle groups) szerepét és alkalmazásuk fontosságát a válságreagáló műveletekben. A harccsoportok gyorsabban felkészíthetők, bevetetők, rugalmasabban követik a hadművelet változásait és könnyen vezethetők. Ugyanakkor ez a következtetés csak akkor állja meg a helyét, ha a szervezeti változások összhangban vannak az egyéni felszerelések korszerűsítésével, különösen a túlélőképesség és a kommunikáció terén. A harcmező látása, a harctevékenység átlátása, ismerete a harccsoportok szerepét, jelentőségét tovább növelheti a jövőben.

A harccsoportokban tevékenykedő katonákat lehetőség szerint teljes körűen célszerű felkészíteni az aszimmetrikus hadviselés jellemzőinek ismeretére. Az iraki katonák és a polgári lakosság öngyilkos akciói, a gerilla típusú tevékenységek, a logisztikai pontok elleni támadások nehezen kivédhetők és komoly veszteségekkel járnak. A felkészítés során kiemelt figyelmet célszerű fordítani a katonák pszichológiai felkészítésére és a civil–katonai kapcsolatok sajátosságainak ismeretére. A felderítési adatok alapján célszerűnek látszik kidolgozni, hogy a fegyveres harc megvívása után milyen körülmények között hajtható végre a békeépítés a válságövezetben. A válságreagáló műveletek sikere szempontjából pontos adatokkal kell rendelkezni a békeépítés körülményeiről, a politikai vezetés és a lakosság fogadókészségéről, a meglévő ellenállás feloldásának lehetőségéről.

A harccsoportok alkalmazásának tapasztalatai meghatározhatják a jövő harctevékenységeinek formáit, a lehetséges szervezeti kereteket, a vezetés rendjét. Hatással lehetnek a felszerelések és fegyverzetek fejlesztésére, a csapatok, harccsoportok, válságreagáló erők logisztikai ellátásának rendjére a tagállamok és a szövetség határain kívül, nagy távolságra történő kombinált szállítások körülményei között.

A közelmúlt válságreagáló műveleteiből levonható tapasztalatok alapján a saját katonák halála és a polgári áldozatok számának alakulása a közvélemény számára talán még fontosabb, mint a hadművelet sikere. A katonák és a lakosság biztonságának magas szintű megteremtése viszont azzal járhat együtt, hogy a válságreagáló műveletek hatékonysága katonai szempontból csökken, a végrehajtás elhúzódik, és a költségek gyors ütemben emelkednek. Ez azzal is járhat, hogy csökken a közvélemény támogatása. Az ellentmondás feloldása a politika számára nem egyszerű feladat, mert a válságreagáló műveletek parancsnokai, a saját katonák életének megóvása mellett, a lehető leggyorsabban kívánják teljesíteni a küldetést. Ezen ellentmondás feloldását segíti elő a felderítő intézmények hatékony működése, a megbízható felderítési adatok, a politikusok és a katonai parancsnokok időbeni tájékoztatása.

A szerző (hozzászóló) által vezetett munkacsoport következtetéseinek megerősítésére, általánossá tételére további, tudományos igényű kutatásokra van szükség, amelynek eredményeit és tapasztalatait közzétesszük.

A délszláv fegyveres konfliktusok

A kétpólusú világrend megszűnését követően biztonsági űr keletkezett Európában. Az 1990-es évek elején mind a NATO, mind pedig a felbomlott Varsói Szerződés (VSZ) egykori tagállamai elkezdtek keresni helyüket a megújult biztonságpolitikai környezetben. A korábban felállított, aránytalanul nagy létszámú haderők és az évtizedek alatt felhalmozott nagyszámú fegyver, hadfelszerelés és hadianyag egycsapásra feleslegessé vált. A biztonságpolitikai sokk azonban nemcsak a két katonai tábor szereplőit érte váratlanul, hanem még az el nem kötelezett Jugoszlávia is olyannyira biztonsági értékválságba került, hogy a jugoszláv központi vezetés politikailag nem tudta kezelni a tagköztársaságok nemzeti önállósodási törekvéseit.

A délszláv válság (1992 – 1995) új perspektívát és egyben új kihívást adott a NATO-nak és a másik euro-atlanti biztonságpolitikai szervezetnek, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ), amely akkor még csak kevésbé intézményesült Értekezlet (EBEÉ) volt a budapesti konferenciáig, 1994. december 6-áig.¹

Európában a második világháború lezárása óta nem volt széles körű fegyveres konfliktus, egészen a délszláv háborúig. A hidegháború idején ugyan sokszor megvolt a veszélye háború kitörésének (1953, 1956, 1968, 1981), de a felek tartva a nagyméretű, hagyományos eszközökkel megvívott pusztító fegyveres küzdelemtől, illetve a végzetes atomháborútól, megpróbálták elkerülni az újabb világégést. Az átfogó fegyverzetcsökkentési és leszerelési tárgyalásoknak, valamint a bizalom- és biztonságerősítő megállapodásoknak, illetve intézkedéseknek köszönhetően sikerült megakadályozni a NATO és a VSZ közötti katonai konfrontációt.

A kilencvenes évek elején az európai biztonságpolitikai szakemberek és a nagyhatalmak felelős politikusai megdöbbenve és tehetetlenül vették tudomásul a délszláv háború kirobbanását. A szocialista politikai rendszert részben kapitalista piacgazdasági berendezkedéssel kombináló – viszonylag prosperáló – Jugoszlávia nem tudott úrrá lenni belső problémáin. A hat tagállamból (Szlovénia, Horvátország, Bosznia–Hercegovina, Szerbia, Montenegró és Macedónia) álló szövetségi köztársaságot feszítő belső ellentéteket a nacionalista politikusok egyszerűen nemzeti (értsd etnikai) szembenállássá alakították, azaz a politikai, gazdasági és társadalmi problémákat etnikai vádaskodással interpretálták.

* Írásban benyújtott előadás.

¹ NATO Kézikönyv. Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 1997, 395. o.

A délszláv háborúk felkészületlenül érték a nemzetközi közösséget és a biztonságért felelősséget vállaló szervezeteket is (például ENSZ, NATO, EBEÉ). Az 1990-es évek közepére nyilvánvalóvá vált, hogy a legújabb biztonsági kihívások az „etnikai alapon” kitört fegyveres konfliktusok és azok hatásai, a politikai anarchia, a humanitárius problémák, a migráció, a rendezetlen viszonyokat kihasználó szervezett bűnözés és az illegális fegyver-, drog-, valamint emberkereskedelem lesznek azok, amelyekkel számolni kell a jövőben.

A valóságban az etnikai, vallási, faji vagy kulturális különbségek nem lehetnek pusztán alapjai a különböző fegyveres konfliktusoknak, a politika rendszerint saját hatalmi ambícióinak rendeli alá és félremagyarázza őket. Lehet, hogy a politika az, amely egymás ellen fordítja a különböző kulturális közösségeket?² A jugoszláviai nacionalista politikusok és katonai vezetők visszaéltek a nemzetiségi helyzettel, és hovatarozási, illetve területi vitákat kreáltak, amellyel elvetették az etnikai gyűlölködés magját. A délszláv háborúk józan politikai gondolkodással és a nemzetközi közösség aktív közreműködésével elkerülhetők lettek volna, de a hidegháború megszűnését követő biztonságpolitikai bizonytalanság, az ENSZ, az EBESZ és a NATO határozatlansága miatt az akkori Jugoszlávia magára maradt. Kitört a délszláv fegyveres konfliktus, amelynek szereplői: a szerbek, a horvátok és a bosnyákok egyaránt elfogultan, a másik nemzetet nem kímélve súlyos háborús bűnöket követtek el. A nemzetközi közösség végül nem szemlélhette tétlenül Európa legérzékenyebb pontjának, a Balkánnak a teljes lángba borulását. A beavatkozással azonban elkéstek. A hároméves délszláv háború helyi szinten a második világháborúval összemérhető pusztítást és pusztulást okozott a hadszíntérré vált horvátországi és boszniai területeken.

A délszláv háborúk számos negatív tapasztalattal és tanulással szolgáltak, mégsem sikerült megakadályozni az újabb jugoszláv területen folyó konfliktus, a koszovói etnikai válság kialakulását és eskalációját. A koszovói albánok szenvedése egy új biztonságpolitikai fogalom megjelenését hozta. Ekkor vonult be a köztudatba a humanitárius katasztrófa kifejezés, amely „hűen” ábrázolta, hogy az átlag koszovói emberek mi mindent veszítettek a felesleges öldöklés és rombolás során. Százvezrek kényszerültek elhagyni otthonukat, amelyek a bűnözők fosztogatásainak áldozataivá váltak.³

A modern kori fegyveres konfliktusok jellemzője, hogy az összecsapásoknak jelentős civil áldozatai is vannak. Ezek aránya sajnálatos módon akár a 90%-ot is elérheti. Koszovóban a gerilla típusú harcéljárás folytatása miatt nehéz megítélni, hogy a kb. 12 000 áldozat (albán, szerb, roma és mások) pontosan hány százaléká lehetett civil lakos. Egy biztos: jelentős többségük az volt, hiszen sok esetben védtelenek voltak, és tömegesen végezték ki őket. A politikai, gazdasági és társadalmi élet olyan mértékű pusztítást szenvedett Koszovóban, amelyet – már akkor is látható volt – nem lehet egykönnyen helyreállítani. A koszovói fegyveres konfliktus okozta elemi károk halmozottan súlyosak voltak a gazdaságilag és társadalmilag elmaradott tartományban. Ezek felszámolása az amúgy is

² Kiss Gabriella: A multikulturalizmus vallási dimenziója. Valóság 1999/12., 41. o.

³ International Crisis Group: Albania. State of the Nation, 2000. 03. 01., 6-7. o.

meglehetősen szegény régió számára – különösen önerőből – megvalósíthatatlan feladatnak tűnik. A társadalmi károk pénzben és számokban nem fejezhetők ki, a kettőtört életek rossz emlékei, a lelki sérelmek még hosszú ideig fennmaradnak, és újabb generációknak kell felnőniük, hogy a borzalmak csak a történelmi emlékezetben maradjanak meg.

A háborúk jóval nagyobb pusztításokat végeznek, mint amit lezárulásuk után közvetlenül érzünk. A politikai, gazdasági és társadalmi rendszer konszolidációja nagyon sokba kerül, és éveket vesz igénybe. A régi sérelmek ismét feléledhetnek, aminek következtében megnő a veszélye a háborúk előtti válsághelyzetbe történő visszazuhanásnak.

A válságkezelés szükségessége

A legolcsóbb válságkezelés az, ha elkerüljük a válságokat, illetve megakadályozzuk azok kitörését és fegyveres konfliktussá szélesedését. Ennek érdekében elengedhetetlenül fontos a potenciális válságkörzetek eseményeinek figyelemmel kísérése, valamint a lehetséges veszélyek, kockázatok és biztonsági kihívások előrejelzése. A potenciális veszély felmerülésekor elméleti terveket kell készíteni a krízis hatékony és mielőbbi kezelésének sikeres végrehajtása érdekében. Ehhez természetesen „beavatkozó” csapatokat is készenlétben kell tartani. A preventív diplomácia, azaz a felek kibékítésére irányuló nemzetközi politikai törekvés az egyik legfontosabb eleme a megelőzésnek. Gyakran azonban a felek kibékíthetetlen ellentétei miatt ez kivitelezhetetlen, ezért nemzetközi katonai és rendőri erőket is fel kell készíteni az esetleges gyors beavatkozás érdekében.

A feszültségek, válságok és konfliktusok általános jellemzője, hogy mindegyikük sajátos, ezért nem lehet általános békeművelési terveket alkalmazni anélkül, hogy ne vennék figyelembe a helyi sajátosságokat. A biztonságpolitikai folyamatok reális elemzése szempontjából óriási jelentősége van a történelmi, politikai, gazdasági, társadalmi, etnikai, vallási és kulturális jellemzők számbavételének. Ezek mindegyikét összefüggésükben kell vizsgálni. Az elmúlt évtizedek válságai bebizonyították, hogy nem lehet például az amerikai típusú demokráciát olyan országokra rákényszeríteni, amelyeknek még demokratikus hagyományaik sincsenek.

A koszovói békefenntartó tevékenység megtervezésénél tehát figyelembe kellett venni azt, hogy a helyi albánok 1989 óta nem gyakorolhatták önkormányzati jogaikat, saját ügyeikről a szerb politikusok és tisztviselők döntöttek.⁴ A szerbek az albánokat elnyomták, és ha lehetett, szerbeket alkalmaztak helyettük a felelős politikai és gazdasági beosztásokban. Az albánok oktatási rendszerét szisztematikusan tönkretették, akik többek között az iskolázottság hiányának köszönhetően kimaradtak a helyi közigazgatásból. Miután az albánoknak nem voltak demokratikus tapasztalataik, jelenleg sem tudnak élni a politikai önrendelkezés és a pluralizmus nyújtotta lehetőségekkel.

⁴ Kapronczay Péter – Nagy Tamás: A koszovói válság történeti és biztonságpolitikai összefüggései. Valóság 1999/6., 95. o.

Az 1998 márciusától egyre erőszakosabbá váló koszovói fegyveres konfliktusban a szerb katonai és biztonsági erők az albán gerillákkal és a helyi lakossággal szemben aránytalanul nagy erőt bevetve humanitárius katasztrófát idéztek elő, amely a nemzetközi közösség kemény katonai közbelépését vonta maga után. A békét katonai erő alkalmazásával kellett kikényszeríteni, mert a korábbi EBESZ-erőfeszítések (Kosovo Verification Mission – Koszovói Ellenőrző Misszió), a Nemzetközi Kontaktsoport (Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország és Oroszország) és a nemzetközi tárgyalások (Rambouillet-ben és Párizsban) nem vezettek eredményre. A NATO 1999. március 24-én megindított, 78 napon át tartó, Jugoszlávia elleni légi hadműveletei és a nemzetközi diplomáciai erőfeszítések révén sikerült Milosevicset jobb belátásra bírni, aki kivonta csapatait Koszovóból.

Koszovóban az etnikai szembenállás és gyűlölet 1999. júniusában – a KFOR (a NATO vezette nemzetközi békefenntartó erő) bevonulása és az UNMIK-közigazgatás (az ENSZ nemzetközi ideiglenes kormányzata – United Nations Mission in Kosovo) megkezdése idején – már jelentős méreteket öltött. Addig az albánokat üldözték, az ezt követő időszakban a szerbek és más nem albán nemzetiségű személyek elűzése következett.⁵ A fegyveres küzdelem súlyossága és öröksége megkövetelte, hogy a nemzetközi erők a világ legerősebb katonai szervezete, a NATO vezetésével hajtsák végre békefenntartó missziójukat. A létszám tervezésénél figyelembe kellett venni Koszovó lakosságának számát és a helyi viszonyokat is.

Általánosan definiálható, hogy a nemzetközi erők létszámát a békefenntartás területén élő lakosság 1-2%-ában lehet megállapítani, de természetesen a végrehajtandó feladat körülményeit alaposan meg kell vizsgálni, és ennek függvényében kell meghatározni a békeerők felépítését. A kétmillió Koszovót alapul véve egy 20-40 ezer fős kontingensre volt szükség a konszolidációs feladat sikeres megoldásához. A kezdeti KFOR-misszió létszáma a 2% körüli értéket, a 40 000 főt (a Macedóniában és Albániában állomásozó logisztikai és biztosító erőkkel együtt kb. 50 000 fő) célozta meg, majd az évek során fokozatosan csökkent, s a legújabb rövidtávú cél az alig 1% elérése (17 500 fő) lesz. Ez az erő elegendő a biztonsági helyzet szavatolására, de a békefenntartás egyéb eszközei (nem katonai) alkalmazása nélkül csak konzerválná a fegyveres konfliktus utáni helyzetet. Kimondottan katonai feladatra a KFOR-nak nem kellett készülnie, hiszen a Jugoszláv Hadsereg (JH) és a Belügyminisztérium (MUP) csapatai 1999. június 10-ét követően elhagyták Koszovó területét, majd a Koszovói Felszabadítási Hadsereget (UCK) is leszerelték 1999. szeptember 21-éig.⁶

A nemzetközi békefenntartóknak sok esetben nem is katonai – inkább rendfenntartó – feladatokat kell megoldaniuk, mégis katonákat küldünk. A magyarázat erre az, hogy napjainkban a katonák rendelkeznek megfelelő szervezeti struktúrával, széleskörűen kiképzett személyi állománnyal, mobil katonai infrastruktúrával, adekvát eszközökkel, szállítóképességgel és nem utolsósorban az önvédelemhez szükséges fegyverekkel és felkészültséggel.

⁵ Réti György: Albánia sorsfordulói. Aula Kiadó, 2000, 343-344. o.

⁶ Uo. 344. o.

A koszovói békefenntartásnak három fő pillére alakult ki. A biztonsági és közrendvédelmi feladatok ellátása a KFOR és a nemzetközi rendőri erők (UNMIK Police), a politikai – és ezen belül a közigazgatási – konszolidáció az ENSZ (UNMIK) és az EBESZ, a gazdasági helyreállítás pedig az EU és a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) felelőssége lett.

A közrend helyreállítása

A koszovói védelmi és részben a közbiztonsági feladatok ellátását a KFOR vette át 1999 nyarán. Az UNMIK Police – felügyelve a biztonsági helyzetet – szorosan együttműködött a KFOR-ral, és miközben létszámát fokozatosan csökkentették, megkezdte a többnemzetiségű Koszovói Rendőri Erők (Kosovo Police Service) felállítását. A Vucitrin-ben található nemzetközi rendőriskolán kiképzett helyi rendőrök között nem albán nemzetiségűek is vannak, a nemzetközi közösség által szorgalmazott többnemzetiségű Koszovó létrehozásának céljával.

Az 1999 szeptemberében feloszlott UCK-t nagyon okosan nem eresztették szélnék, új identitást adva az egykori UCK-tagoknak létrehozták a Koszovói Védelmi Hadtestet (Kosovo Protection Corps – KPC), amely eredetileg polgári védelmi és katasztrófa-elhárítási feladatok ellátására hivatott. A KPC azonban maga is bizonytalansági tényező, tagjainak egy része kapcsolatot tart a szervezett bűnözéssel és a koszovói radikális erőkkel, akik a függetlenség mielőbbi elérésében érdekeltek. A KPC Koszovó fegyveres erejévé kíván alakulni.

A nemzetközi katonai és rendőri erők feladata évről-évre egyre sokrétűbbé vált. A KFOR-katonáknak és a nemzetközi rendőröknek a köztörvényes bűncselekmények felderítésén és a bűnözők kézre kerítésén túl „nehézsúlyú” szervezett bűnözőkkel is fel kellett venniük a harcot. A KFOR kivette részét az egykori Jugoszláviában elkövetett háborús bűncselekmények kivizsgálására alakult hágai Nemzetközi Bíróság (ICTY) és a helyi igazságszolgáltatási intézmények által vádolt személyek felkutatásában is. Jelenleg három koszovói albán várja bírósági tárgyalását Hágában.

Az elmúlt évtizedek elnyomó politikája és a nemzetközi gazdasági embargó következtében a szervezett bűnözés és a feketegazdaság óriási méreteket öltött a tartományban. Koszovó ma a balkáni illegális kereskedelem (fegyver, drog, olaj, cigaretta, prostitúció stb.) központja. A benzin és a cigaretta ára például duplája a környező országokban, így jó üzlet a csempészet. Az albánokat a „történelmi kényszer”, az elnyomatottságuk vitte rá arra, hogy mindent hamisítsanak, amit jó pénzért el lehet adni.

A koszovói biztonsági helyzetet még ma is számos gyilkosság, merénylet és egyéb köztörvényes bűncselekmény rontja, amelyek motivációja lehet politikai, gazdasági, de etnikai is. A merényletek és robbantások túlnyomó többsége a szervezett bűnözői tevékenységek fedésére irányul, és nem az ideológiai célokat (Koszovó függetlensége, Nagy-Koszovó, Nagy-Albánia) szolgálja. Összességében a nemzetközi erők jelenlétének köszönhetően évről-évre csökken a gyilkosságok száma, de még ma sem mondható – főként a menekültek visszatérése szempontjából – biztonságosnak a tartomány.

A Koszovói Rendőri Erők tagjainak egy része korrupció, és szorosan együttműködnek a szervezett bűnözői csoportokkal. Emiatt nem lehet elegendően sikeres a szervezett bűnözés elleni fellépés Koszovóban. A KFOR és a helyi rendőri erők a koszovói albán háborús bűnösök és a terrorista szervezetek deklarált Albán Nemzeti Hadsereg (AKSh) tagjainak felkutatásában is közreműködnek, amivel magukra vonják az albán radikálisok haragját. 2002 nyarán az albánok számos UNMIK-, illetve KFOR-ellenes tüntetést szerveztek, és terrorista cselekmények elkövetésével is megfenyegették a nemzetközi erőket.⁷

A politikai konszolidáció

A békefenntartó feladat másik legfontosabb területe a politikai konszolidáció. A demokratikus politikai rendszer felépítése a demokratikus hagyományok hiánya, a megfelelő képzettséggel és műveltséggel rendelkező köztisztviselők alacsony száma és a radikális politikai, illetve a szervezett bűnözői körök ellenállása miatt nem könnyű Koszovóban. Ezt a feladatot az UNMIK az EBESZ-szel együttműködve vállalta. Az EBESZ missziót alapított Koszovóban (OSCE Mission in Kosovo), amelynek többek között a közigazgatás megszervezésének, ezen belül pedig a lakosság nyilvántartásba vételének és a választások megszervezésének nehézségeivel kellett megbirkóznia az elmúlt években.⁸ Az EBESZ szervezésében lebonyolított két helyhatósági (2000. október 28. és 2002. október 26.) és egy általános (2001. november 17.) választást követően a 2004. évi újabb általános választásokat már a koszovói helyhatóságok rendezik majd. A politikai nehézségeket bizonyítja az a tény, hogy a 2001. november 17-ei általános választásokat követően csak 2002 júniusában sikerült kormányt alakítaniuk a győztes koszovói albán pártoknak. Tehát még a függetlenség kérdésében olyannyira egységes albánok is megosztottak a mélyebb politikai kérdésekben, ami jelentősen hátráltatja a konszolidációs és kibontakozási feladatot.⁹

Koszovóban a nemzetközi erőfeszítéseknek köszönhetően megalakultak az egymástól független hatalmi ágak: a tartománynak van elnöke, kormánya és parlamentje, de az igazságszolgáltatás egyelőre nemzetközi irányítás alatt áll. A mindenkor UNMIK-vezető (jelenleg Harri Holkeri) vétőjoggal rendelkezik a parlament által hozott törvények és határozatokkal illetően. Ennek lényege, hogy az alanyi jogon képvisellel rendelkező kisebbségek (szerbek, romák, askálik, bosnyákok, törökök és goránik) akarata ellenére, illetve őket hátrányosan érintő jogszabályok ne szülessenek. Emellett nagyon fontos, hogy a Koszovói Képviselőház nem jogosult dönteni a tartomány jövőjéről, azaz nem deklarálni a többségben lévő albánok akaratát, a függetlenséget.

A sikeres válságkezelés érdekében általában elengedhetetlen, hogy a nemzetközi közösség rövid időn belül felállítson egy a kormányzati feladatokat ellátni képes nemzetközi – pártatlan – szervezetet, különben anarchia lesz úrrá a válság, vagy konfliktus sújtotta területen, ami újabb biztonsági kockázatokat hordoz

⁷ <http://www.rferl.org/nca/features/2002/08/16082002155845.asp>.

⁸ www.osce.org.

⁹ Koszovó – A kormány letette a hivatali esküt, három éve nemzetközi igazgatás alatt. MTI, 2002. június 12.

magában. A helyi lakosság ellátása és mindennapi életének szervezése érdekében mielőbb alkalmazni kell ezt az átmeneti kormányzatot, amely a demokratikus választásokig ellátja a legfontosabb politikai, közigazgatási és gazdasági irányító funkciókat, valamint előkészíti a demokratikus átalakulás feltételeit. A nemzetközi átmeneti kormányzatnak addig kell működnie, amíg a feltételek meg nem érnek a politikai önrendelkezésre. Ez az állapot egyelőre még nem érkezett el Koszovóban.

A gazdasági újjáépítés

A koszovói helyreállítási törekvések talán legfontosabb része a gazdasági újjáépítés. Jelenleg ez Koszovó jövőjének legkritikusabb pontja. A koszovói munkanélküliség 50% körüli, kismértékű az árutermelés, és többnyire csak a nemzetközi szervezetek adnak legális munkát az embereknek. A feketegazdaság hányada a gazdasági folyamatokban felbecsülhetetlenül magas. A jelenlegi gazdasági helyzetben Koszovó nem képes az önellátásra, mert nagymértékben árubehozatalra szorul, de nincs exportálható árucikke. Koszovó a „környező országok” közül Albániával – érthető módon – különleges kapcsolatokat ápol. 2003. július 7-én szabadkereskedelmi egyezmény született Koszovó és Albánia között. A jelenlegi nemzetközi elszigeteltségből a koszovói albánok úgy próbálnak kitörni, hogy tiltott külkapcsolataikat személyes kapcsolatok révén ápolják.

A gazdasági konszolidáció feladatát az Európai Unió vállalta fel. Az elmúlt négy évben Koszovó körülbelül félmilliárd euró segélyt és pénzügyi támogatást kapott a nemzetközi szervezetektől. A pénz jelentős része azonban nem a gazdasági rehabilitációt segítette, hanem a helyi vezetőket gazdagította.

A válságokat követően általában azonnal szükség van a különböző humanitárius segélyek célba juttatására, mert a mindennapi ellátás zavarait sürgősen át kell hidalni. A feladat koordinálását és végrehajtását szintén a koszovói nemzetközi misszióban részt vevő katonák végezték, hiszen ők rendelkeztek megfelelő szállító-, illetve tárolókapacitással. A segélyek szétosztását beárnyékoló korrupció ellen nagyon nehéz fellépni, de a rászorultakhoz történő biztonságos eljutást a nemzetközi békekatonák szavatolni tudják.

A gazdasági segítségnyújtás szempontjából a nem kormányzati szervezeteknek (NGO-k) kiemelt szerepük van. Ezek a segélyszervezetek jelentős mennyiségű élelmiszert és egyéb fogyasztási cikket juttatnak a válságban, illetve konfliktusban sérelmet elszenvedett embereknek. Koszovóban a nagyszámú NGO között számos iszlám szervezet is fellelhető, amelyek célja a hit terjesztése is. Közülük egyesek gyanúba keveredtek, hogy kapcsolatban álltak terrorista szervezetekkel.¹⁰ A terrorizmus, mint globális biztonsági kihívás egyre fokozottabban jelen van a béketevékenységek körzetében, ezért a békemissziók katonái egyre nagyobb veszélynek vannak kitéve (például jelenleg részben a Balkánon, de főként Afganisztánban és Irakban).

¹⁰ www.fas.org/man/crs/: Albania. Country Background Report. 2000. június 29. 5. o.

Társadalmi konszolidáció

A társadalmi problémák kezelése összetett kérdés, amelyre a közbiztonsági, a politikai és a gazdasági viszonyok egyaránt kihatnak. Ezért a válságkezelés minden szegmensét a társadalmi konszolidáció szolgálatába kell állítani. Az emberek számára biztosítani kell a lehetőségeket jogaik gyakorlásához, identitástudatuk erősítéséhez, megélhetésük biztosításához és kulturális igényeik kielégítéséhez. A társadalmi „újjáépítés” folyamán figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat, és nem szabad a nyugati típusú demokráciát „cenzúra nélkül” ráültetni a helyi viszonyokra. A koszovói albán társadalomnak először is meg kell tanulnia élni a demokrácia adta lehetőségekkel, hogy saját javára fordíthassa az önállóság kínálta előnyöket.

A válságok, illetve konfliktusok sújtotta körzetekben a mindennapi élet újraindításán belül jelentős szerepe van a társadalmi élet helyreállításának, ezen belül a kulturális élet és az oktatás folytatásának. A gyerekeknek meg kell ismerniük a körülöttük lévő világot, de el is kell felejteniük a borzalmakat. Az előítéletektől és elfogultságtól mentes oktatási rendszer kialakítása nem könnyű feladat az évszázados történelmi sérelmek és az elmúlt évtizedek borzalmai miatt. Az oktatásnak és a kultúra ápolásának óriási jelentősége van, mert segítségükkel megvalósítható a békés egymás mellett élés, a tolerancia és a másság tisztelete, amelyek előfeltételei a egyes nemzetiségű társadalmak konszolidációjának.

A koszovói etnikai gyűlölet megszűnéséhez egy újabb generációnak kell felnőnie. Ez a nemzedék Internet-generációnak is hívható, amely globalizálódó világunkban az egymás iránti tisztelet és a tolerancia ismeretében nő fel, és képes lesz kezelni a különböző politikai, gazdasági és társadalmi feszültségeket.¹¹

Koszovóban az iszlám NGO-k pénzt adnak muzulmán iskolák építésére, amellyel növelni szeretnék befolyásukat. Egyelőre nem lehet megjósolni, hogy ez jelent-e komolyabb veszélyt, illetve biztonsági kihívást, de mindenesetre figyelemmel kell kísérni, és meg kell akadályozni a szélsőséges és az esetleges fundamentalizmus kialakulását. Szerencsére az albánok muzulmán vallása pragmatikus okokból alakult ki, ők nem szélsőséges iszlám hívők.

A koszovói válságkezelés tapasztalatai

A koszovói válságkezelésnek számos tanulsága van, amelyek felhasználhatók az elkövetkezendő válságok és konfliktusok utáni konszolidációs műveletek során annak érdekében, hogy elkerüljük a korábbi hibákat. A koszovói válságkezelés legnagyobb hibája, hogy megkésve érkezett. 1999 júniusára – amikor a nemzetközi erők bevonulhattak Koszovóba, és megkezdődhetett a válságkezelés – az etnikai gyűlölet visszafordíthatatlan folyamatokat eredményezett. Körülbelül 850 ezren voltak kénytelenek elhagyni otthonukat, és több mint tízezer ember esett áldozatul a másfél évig tartó koszovói vérengzéseknek. Az 1998 elején kirobbant fegyveres konfliktust csak 1999 júniusára sikerült megfékeznie a NATO-nak a Milosevics-rezsimet büntető légitámadásaival és a nemzetközi diplomáciai erőfeszítésekkel.

¹¹ Zur Problematik der Stabilisierung des Westbalkans (Wien, Dezember 2000) – Stefan Troebst: Die Albanische Frage – Entwicklungsszenarien und Steuerungsinstrumente, 45-46. o.

A nemzetközi közösség akkoriban egyoldalúan avatkozott be a válságba, mert látszólag a koszovói albánokat támogatta, a szerbeket pedig büntette. Milosevics bérenceinek kegyetlenkedései miatt Jugoszlávia lakossága nagy árat fizetett. A gazdasági szankciók és a NATO-bombázások – amelyek a becslések szerint 30 milliárd dolláros közvetlen anyagi kárt okoztak – szakértők szerint újabb tíz évvel vetették vissza a jugoszláv gazdaságot. Ennek a veszteségnek a nagy részét Jugoszlávia utódja, Szerbia és Montenegró nem képes önerőből helyreállítani, ezt ismét a nemzetközi közösségnek, de főként az Európai Uniónak kell finanszíroznia. A fejlesztésre szánt pénzt tehát közel kétszer költi el a Nyugat: először a rombolásra, azután az újjáépítésre. Egyszerűbb volna a válságokba időben beavatkozni, és a politikai, illetve a gazdasági nyomás eszközével jobb belátásra bírni az antidemokratikus rezsimeket. A gazdasági embargó és az izoláció azonban nem vezet eredményre, mert ismét a védtelen lakosság szenvedné el feleslegesen a legnagyobb károkat, míg a rezsim túlélné a megpróbáltatásokat. A szankciók generálják a – sok esetben államilag ellenőrzött – szervezett bűnözés és a feketegazdaság kialakulását, illetve megerősödését, amellyel való küzdelem és leszámolás a demokratikus utódoknak is évtizedekig komoly megpróbáltatást jelent, és hatalmas pénzügyi forrásokat igényel.

A koszovói válságkezelés megkésetttségének egyik fő oka a nemzetközi közösség konszenzushiánya volt. A nagyhatalmak eltérő balkáni érdekei évszázadokon keresztül versengést és bizonytalanságot okoztak Európa egyik, stratégiaiilag fontos részén. Nem volt ez másképp a délszláv háborúk és a koszovói válság idején sem. A mai globalizálódó világban a területek feletti ellenőrzésnek és a hovatartozási kérdéseknek egyre kevesebb a jelentősége, mert az egységesülő Európában régiókban és a határok lebontásában kell gondolkodnunk. Ezért a nemzetközi közösségnek már nem arról kell döntenie – mint azt 1878-ban a berlini, 1913-ban a londoni konferencián, vagy az első világháborút követő Párizs környéki békeszerződésekben –, hogy mely területek mely országok határai közé kerüljenek, hanem, hogy hogyan lehet felzárkóztatni a balkáni államokat Európa nyugati feléhez, és feloldani az etnikai ellentéteket az egységesülő Európában.

A koszovói válságkezelés rövid távú kudarca volt, hogy nem tudta megállítani az etnikai szembenállás folytatódását. Az etnikai konfliktus eszkalálódott. A szélsőséges albánok 2000 elején exportálták a válságot a dél-szerbiai Presevó-völgybe, majd 2001-ben Macedónia albánok lakta területeire is. A nemzetközi válságkezelés érdeme viszont, hogy a dél-szerbiai konfliktust 2001 májusára – amikor a Presevo–Bujanovac–Medvedja Felszabadítási Hadsereget (UCPMB) feloszlatták – sikerült megállítani, a macedóniai fegyveres szembenállás pedig 2001 augusztusában, az Ohridi Megállapodás aláírását követően megszűnt. A dél-szerbiai és a macedóniai válságkezelés már a koszovói tanulságokból kiindulva gyorsabban érkezett, és igyekezett semleges maradni. A presevo-völgyi és a macedóniai albán szeparatista törekvések már nem élvezhettek nemzetközi támogatást, sőt a 2001. szeptember 11-ei, az Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadások következményeként az addig előszeretettel alkalmazott albán terrorista módszerek teljesen elfogadhatatlanok és elítélendők lettek.

A koszovói válságkezelés céljai és forgatókönyvei nem egyértelműek. Az eddig született, Koszovó jövőjére vonatkozó dokumentumok (az ENSZ BT 1244. sz. határozata, a kumanovói Katonai Technikai Megállapodás, a Koszovói Átmeneti Önkormányzat Alkotmányos Keretei, valamint Szerbia és Montenegró Alkotmányos Alapokmánya) Koszovót Jugoszlávia (ma Szerbia és Montenegró) részének tekintik. A valóságban azonban Koszovó a függetlenség útjára lépett, és erről az útról eltántoríthatatlan. A koszovói albánok nem érik be kevesebbel, mint a függetlenség. A valós folyamatok és a nemzetközi dokumentumok közötti szakadék tehát egyre mélyül, amely fokozza az elégedetlenséget és a bizonytalanságot a nemzetközi protektorátus alatt álló tartományban. A Belgrád–Pristina tárgyalásoknak az a célja, hogy technikai kérdésekről egyeztessenek az érintett felek, de Koszovó végleges státusáról egyelőre nem született döntés. Harri Holkeri UNMIK-vezető kijelentése szerint Koszovó jövőjéről az ENSZ BT hivatott rendelkezni. Köztudott, hogy Koszovó függetlensége esetén a nemzetközi közösségnek a balkáni szeparatizmus újabb jelenségeivel kellene szembenéznie Bosznia-Hercegovinában, Montenegróban és Macedóniában, ami senkinek sem áll érdekében.

Éppen ezért fel kellene vázolni egy forgatókönyvet a balkáni soknemzetiségű államok számára, ami elvezet az általuk közösen elfogadott euro-atlanti integrációhoz. A jelenlegi határok átmeneti megtartásával, a diplomáciai, a politikai és a gazdasági kapcsolatok javításával, a katonai együttműködés elmélyítésével erősödhet az egymás iránti bizalom és a térség biztonsága, stabilitása, és hosszú távon az euro-atlanti csatlakozással „elmosódhatnak” a politikai határok, illetve az ellentétek. Koszovó már ma is de facto függetlenként működik, csak ezt nem szabad kimondani, mert az újabb sérelmeket hozna a felszínre. Valójában Szerbia számára is több hátrányt jelentene, mint hasznot a Koszovó feletti fennhatóság visszanyerése.

A nemzetközi jelenlét ellenére a szervezett bűnözés, a korrupció és a feketekereskedelem óriási méreteket ölt Koszovóban. A gazdasági újjáépítés sikertelen, aminek egyik oka és egyben következménye is a szervezett bűnözés nagyarányú jelenléte. A bizonytalan politikai, gazdasági és biztonsági helyzet miatt nem jönnek a külföldi befektetők a tartományba, amelyek nélkül a gazdasági felzárkóztatás elképzelhetetlen. A Koszovó jövőjét illető forgatókönyv elkészítésével és a nemzetközi garanciák biztosításával talán javítható lenne a befektetési kedv Koszovóban, ami megoldást jelenthetne a nagyszámú fiatal munkanélküliségére is. A fiatalok munkalehetőség híján sokszor külföldön keresnek megélhetést, vagy a szervezett bűnözéstől, illetve a szélsőséges fegyveres csoportoktól várnak anyagi felemelkedést.

Jelenleg a legnagyobb biztonsági kihívást az AKSh jelenti, amelynek erkölcsi és anyagi támogatottsága – a nemzetközi elítélés miatt is – csekély a helyi lakosság körében. Az AKSh különböző fegyveres csoportjai inkább gazdasági (csempészet, illegális kereskedelem, prostitúció), mint politikai célok (pán-albán törekvések) elérése érdekében hajtanak végre akciókat. A biztonsági helyzet elégtelen volta nem segíti elő a nem albán menekültek hazatérését, és így a nemzetközi közösség által szorgalmazott többnemzetiségű társadalom kialakulását, illetve visszaállítását sem.

A válságkezelés folyamata egy nagyon komplex tevékenység, amelynek sikere érdekében össze kell fogniuk a különböző nemzetközi szervezeteknek. A békefenntartó katonák szerepe kiemelt és sokrétű, mert jelenleg csak egy jól működő katonai szervezet képes ellátni a széles körű feladatokat a válság- vagy konfliktusövezetben. A jövőben előtérbe kerülhet a béke kikényszerítésére irányuló műveletek végrehajtása, amely a fegyveres konfliktusban részt vevő felek, illetve az anarchiát okozó antidemokratikus rezsimek „jobb belátásra bírását” célozza. Erre ma Afganisztánban és Irakban láthatunk példát, ahol a lázadó erők felszámolása átfogó katonai műveletek végrehajtását is megkívánja. A katonai elemek mellett azonban egyre nagyobb figyelmet kell szentelni a civil békeépítésnek is. Jelenleg Koszovóban is egyre jobban eltolódik a hangsúly a polgári rendezés felé. A katonai kihívások mérséklődése lehetővé teszi a KFOR-erők számának csökkentését, viszont egyre nagyobb feladat hárul a közbiztonsági, az igazságszolgáltatási, a közigazgatási, a gazdasági, a kulturális és az oktatási szektorokat irányító civil konszolidációt végrehajtó nemzetközi szervezetekre.

**A FELDERÍTÉSI INFORMÁCIÓK BIZTOSÍTÁSA –
LÉTKÉRDÉS***

Örömmel jöttem erre a konferenciára, mert fontosnak tartom. Hozzászólásomban a válságkezelési műveletek felderítő információinak biztosításával összefüggő kérdésekkel foglalkozom, csatlakozva a konferencia ilyen témájú előadásaihoz. Annál is inkább, mert az elhangzottakból és a szünetekben lezajlott beszélgetésekből úgy érződött, hogy e téren nincs minden rendben.

Az MH Szárazföldi Parancsnokság szemszögéből megvizsgálva a témát, ki kell mondjam: **a felderítési információk biztosítása nagyon fontos, adott esetben létkérdés!** Ezt jól mutatja az iraki kontingens példája. De az is fontos tényező, hogy minden egyes parancsnok igényli a szükséges felderítési információkat a döntéshozatalhoz. Kifejezett érdekünk fűződik tehát ahhoz, hogy együttműködjünk az MK Katonai Felderítő Hivatallal azért, hogy minél használhatóbb információkkal lássuk el a kontingenseket.

Két tényezőt teszek szóvá, megerősítve a tanácskozáson elhangzott gondolatokat. Az egyik: mi is azt tapasztaljuk, hogy a szükséges információk a más nemzetiségű magasabb törzsekből nehezen „csorognak le” a magyar nemzeti kontingensekhez. Ezt erősítette meg Szabó őrnagy úr is, aki parancsnokként élte át az ilyen és ehhez hasonló eseteket. *A másik:* nekünk nincsenek speciális felderítő szervezeteink és erőink, mert nálunk csapatfelderítők szolgálnak, akiket alapvetően az 5. cikkely szerinti feladatokra készítünk fel. Ez nem jelenti azt, hogy adott esetben ne tudnának másfajta feladatokat is elvégezni, de arra fel kell készítenünk őket.

Ezt felismerve, a legutóbbi – az iraki kontingens – felkészítése kapcsán mi abba az irányba mentünk el, hogy megpróbáltunk a nemzetközi törzsekkel együttműködni. Sajnos, ezt csak helyileg tudtuk realizálni. Megvizsgáltuk a saját lehetőségeket, s akkor jutottunk arra a következtetésre, hogy igénybe kell vennünk a Katonai Felderítő Hivatal képességeit is.

Engedjék meg, hogy arról is szóljak, ami nekünk gondot jelent. A Szárazföldi Parancsnokság tervező, szervező, végrehajtó és felkészítést irányító katonai szerv. Azt mondhatom, hogy az ilyen feladat végrehajtása nálunk a HM KÁT és a HM HVK főnök közös intézkedésének kézhezvétele után kezdődik meg. De akkor a meghatározott létszám, az erőfeszítések stb. már tisztázottak, így arra már ráhatásunk nincs, mert az intézkedés a békeműveleti feladatokra biztosított létszámot és lehetőségeket foglalja magában.

*

A hozzászólás szerkesztett változata.

Jelenleg folyik egy RNF-század felkészítése a meghatározott feladatra, de állományátcsoportosításra gyakorlatilag nincs lehetőségünk. A munkabiztonsági, jogász, pszichológus, pénzügyes és más szakemberek minden bizonnyal jogosan érzik úgy, hogy nekik is ott lenne a helyük a kontingensben. De hát még az alkalmazandó szabványok is eltérőek: nem mindegy, hogy itthon alkalmazzuk vagy a műveleti területen. S ez csak *egy* szempont...

Mi okozza hát a fő gondot? Saját meglátásom és véleményem szerint nem igazán jók az adott helyzetben alkalmazott munkamódszereink. Mert a feladatszabás után azonnal el kellene végezni annak költségkihatás-számítását, és amit még fontosabbnak tartok: a kockázatelemzést. Ha ezt az illetékes szakemberek elvégzik, akkor lehet meghatározni, hogy milyen létszámmal, milyen szervezeti struktúrával és milyen erőforrások birtokában lehet megkezdeni a feladat végrehajtását. És amikor már tudják, hogy mi áll rendelkezésre – és itt hallottuk, hogy milyen kiváló rádiófelderítő eszközökkel rendelkezünk –, akkor be lehet sorolni egy mobil állomást a konvojba, amely már a műveleti területre történő kiszállítás során is hasznos és máshonnan be nem szerezhető információkkal láthatja el az adott zászlóalj- vagy századerejű kontingens vezetését.

Eddig szerencsénk volt, nem történt olyan eset, amelynek következményeként mélyreható vizsgálatokat kellett volna végeztetni... Úgy gondolom, hogy a jelenlévőknek ezt nem kell bővebben kifejteni.

Az MH Szárazföldi Parancsnokság minden vonatkozásban nyitott arra, hogy a válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő biztosításának kérdéseiben közösen alakítsuk ki álláspontunkat, amelyet azután az illetékes döntéshozó szervek tudomására hozva elkerülhetjük a most még jellemző, de nem éppen szerencsés szituációkat. Mi e tekintetben nyitottak vagyunk, és tevékenyen részt kívánunk vállalni az előkészítési folyamatban.

Végezetül szólnom kell arról a helyzetről is, amelynek kapcsán megszólítottak bennünket: az EHC-századok és az egri felderítő zászlóalj rádiótechnikai századának megszüntetéséről. A tények valóságosak, s felső döntés alapján ki kell vonni ezeket a szervezeteket és eszközeiket a hadrendből, annak ellenére is, hogy a NATO keretein belül éppen az ilyen képességek fejlesztése van napirenden. A megszüntetésnek két oka volt. Az egyik: ezek nem voltak felajánlott erőik, és a teljes keresztmetszet vonatkozásában ez jelentette a legkisebb veszteséget. A másik: rendkívül sokat nyomott a latban, hogy ezeknek az alegységeknek a technikai eszközrendszere rendkívüli módon elavult, s emiatt a NATO-követelmények teljesítésére teljességgel alkalmatlanok. Új eszközök beszerzésére nem hogy lehetőséget, de még a jövőre vonatkozó ígéretet sem kaptunk. Így már csak arra maradt lehetőségünk, hogy a szervezet magját megőrizzük, s adódó esetben azon a bázison a korszerű képességeket biztosító majdani új eszközrendszert fogadókésszé lehet tenni.

CONTENTS

BRIGADIER GENERAL KÁROLY MADARÁSZ
SCIENTIFIC CONFERENCE ON INTELLIGENCE SUPPORT

MAJOR GENERAL FERENC MORBER
OUR ACTIVITIES CONSTITUTE FIRM BASES FOR COOPERATION

LIEUTENANT-COLONEL DR. JÁNOS JAKUS
**TAKING PART IN INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT AND
PEACE SUPPORT OPERATIONS**

JÓZSEF BALI
**DEFENCE POLICY ASPECTS OF PARTICIPATION IN CRISIS
MANAGEMENT AND PEACEKEEPING OPERATIONS**

DR. PÉTER TÁLAS
**SECURITY POLICY ASPECTS OF PARTICIPATION IN CRISIS
MANAGEMENT OPERATIONS**

COLONEL JÓZSEF KIS-BENEDEK
CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS AND RECONNAISSANCE

BRIGADIER GENERAL LÁSZLÓ TÁNCZOS
**EXPECTATIONS OF THE MILITARY LEADERSHIP IN CONTEXT OF
THE RECONNAISSANCE SUPPORT OF CRISIS MANAGEMENT
OPERATIONS**

COLONEL ANDRÁS TÓTH
**RECONNAISSANCE SUPPORT OF CRISIS MANAGEMENT
OPERATIONS**

COLONEL ISTVÁN HALÁSZ

**THE PLACE AND ROLE OF THE TACTICAL RECONNAISSANCE IN
CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS**

COLONEL GÉZA BOROS-LESKÓ

**NATIONAL EXPERIENCES IN THE PREPARATION AND CONTROL OF
CRISIS MANAGEMENT AND PEACE SUPPORT OPERATIONS**

COLONEL DR. ISTVÁN VÁRHEGYI

**SIGINT AS AN IMPORTANT ELEMENT OF THE INFORMATION
WARFARE**

LIEUTENANT-COLONEL CSABA MARTON

**RADIOELECTRONICAL RECONNAISSANCE SUPPORT OF
PEACEKEEPING OPERATIONS**

MAJOR JÓZSEF SZABÓ

THE CONTINGENT COMMANDER'S RECONNAISSANCE EXIGENCIES

MAJOR GYÖRGY SMODICS

**CONTRIBUTION OF THE INTERNATIONAL POLICE FORCES TO
GUARANTEE THE SECURITY OF THE HUNGARIAN CONTINGENT**

COLONEL DR. GYÖRGY SZTERNÁK

REFLECTIONS ON CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS

MAJOR TIBOR SZILVÁGYI

LESSONS OF THE KOSOVO CRISIS MANAGEMENT

BRIGADIER GENERAL ISTVÁN JUHÁSZ

**PROVIDING INTELLIGENCE REPRESENTS AN ISSUE OF VITAL
IMPORTANCE**